

Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

Випуск 3

Видавничий дім
«Гельветика»
2023

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Баштанник Віталій Володимирович – доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», Дніпро (Україна)

Заступник головного редактора:

Хожило Ірина Іванівна – доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», Дніпро (Україна)

Члени редколегії:

Акімова Л. М. – доктор наук з державного управління, професор, заступник Голови Національного агентства кваліфікацій, Київ (Україна)

Бородін Є. І. – доктор історичних наук, професор, директор Навчально-наукового інституту державного управління, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», Дніпро (Україна)

Гугнін О. М. – доктор філософії, професор, Жешувський політехнічний університет імені І. Лукашевича, Жешув (Польща)

Карпа М. І. – доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри публічного управління та адміністрування, Університет Григорія Сковороди в Переяславі, Переяслав (Україна)

Крушельницька Т. А. – доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», Дніпро (Україна)

Липовська Н. А. – доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», Дніпро (Україна)

Маматова Т. В. – доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри державного управління

і місцевого самоврядування, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», Дніпро (Україна)

Наумов В. – доктор філософії, Інститут політичних досліджень імені Йохана Скитта при Тартуському університеті, Тарту (Естонія)

Рагімов Ф. В. – кандидат наук з державного управління, член правління Громадської наукової організації «Фундація публічно-правових ініціатив», доцент кафедри кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Дніпро (Україна)

Сорокіна Н. Г. – доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», Дніпро (Україна)

Тарасенко Т. М. – доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», Дніпро (Україна)

Чикаренко І. А. – доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри державного управління і місцевого самоврядування, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», Дніпро (Україна)

Науковий журнал «Публічне управління та місцеве самоврядування» зареєстровано Міністерством юстиції України (Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації: Серія КВ № 25188-15128Р від 20.07.2022 р.).

Наказом МОН України № 886 від 2 липня 2020 року (додаток № 4) журнал включено до категорії «Б» Переліку наукових фахових видань України зі спеціальності 281 – Публічне управління та адміністрування. Журнал до 20.07.2022 р. мав назву «Державне управління та місцеве самоврядування».

Відповідні зміни внесено до Переліку наукових фахових видань України:

Наказ МОН України від 10.10.2022 р. № 894 (додаток № 2).

Журнал ухвалено до друку Вченою радою Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» 30.11.2023 р., протокол № 12

Офіційний сайт видання: www.journals.politehnica.dp.ua/index.php/public

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

УДК 351

Василь АНДРЕЄВ

кандидат наук з державного управління, голова профспілки працівників будівництва і промисловості будівельних матеріалів України (Київ, Україна), e-mail: vasy_andrejev@ukr.net

ORCID: 0000-0002-6206-7740

Бібліографічний опис статті: Андреев, В. (2023). Основні етапи формування інституту публічного службовця у процесі реалізації публічної влади в Україні. *Публічне управління та місцеве самоврядування*, 3, 3–7, doi: <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2023-3-1>

**ОСНОВНІ ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ ПУБЛІЧНОГО СЛУЖБОВЦЯ
В ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ**

Автором досліджено історичний шлях формування та розвитку інституту публічної служби в Україні на трьох ключових етапах. Зазначено, що на початковому етапі після отримання незалежності, виникла потреба в створенні сучасного інституту публічної служби, спрямованого на служіння громадянам, а не політичним інтересам. На другому етапі впровадження стратегії реформування державної служби було пов'язане з нарощуванням кадрового потенціалу та створенням ефективного державного апарату. На третьому етапі акцентується увага на етичному аспекті публічної служби, зокрема затвердженні правил етичної поведінки. З'ясовано, що законодавчі зміни лягли в основу державної служби в Україні: служіння державі і суспільству, гідна поведінка, добросовісність, лояльність, політична нейтральність, прозорість і підзвітність, сумлінність. Зазначається, що незважаючи на досягнені успіхи, інститут публічної служби потребує подальших зусиль для повної відповідності стандартам Європейського Союзу та підвищення довіри громадян. Досліджено основні етапи еволюції законодавства про державну службу, зокрема звернення до нового Закону України «Про державну службу» у 2015 році. Зазначено, що цей закон визначає принципи та організаційні засади забезпечення ефективної, професійної, політично нейтральної та громадянської орієнтованої державної служби. Підкреслено важливу роль Головного управління державної служби при Кабінеті Міністрів України у плануванні, узгодженні та контролі за державною службою, а також його відповідальність у розробці та поданні Кабінету Міністрів проєктів нормативних актів та наданні методичного керівництва конкурсному відбору. Досліджено суттєвість боротьби з корупцією у сфері державної служби та введення відповідного законодавства, спрямованого на уникнення, виявлення проявів корупції. Отже, стаття висловлює висновок про важкі, але обіцяючи зміни у розвитку інституту публічної служби в Україні та вказує на можливості його майбутнього розширення.

Ключові слова: державна служба, публічний службовець, реформи, законодавство, етика, прозорість, принципи, еволюція, Україна, влада, громадяни.

Vasyl ANDREEV

Candidate of Sciences in Public Administration,

Chairman of the Trade Union of Construction and Construction Materials Industry Workers of Ukraine (Kyiv, Ukraine), e-mail: vasy_andrejev@ukr.net

ORCID: 0000-0002-6206-7740

To cite this article: Andreev, V. (2023). Osnovni etapy formuvannia instytutu publichnoho sluzhbovtisia v protsesi realizatsii publichnoi vlady v Ukraini [The main stages of the formation of the institute of the public servant in the process of implementing public power in Ukraine]. *Public Administration and Local Government*, 3, 3–7, doi: <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2023-3-1>

**THE MAIN STAGES OF THE FORMATION OF THE INSTITUTE OF THE PUBLIC SERVANT
IN THE PROCESS OF IMPLEMENTING PUBLIC POWER IN UKRAINE**

The author researched the historical path of formation and development of the public service institute in Ukraine at three key stages. It was noted that at the initial stage after gaining independence, there was a need to create a modern public service institute aimed at serving citizens, not political interests. In the second stage, the implementation of the civil service reform strategy was related to the development of personnel potential and the creation of an effective state apparatus. At the third stage, attention is focused on the ethical aspect of public service, in particular the approval of the rules of ethical behavior. It is clear that legislative changes formed the basis of public service in Ukraine: service to the state and society, dignified behavior, integrity, loyalty, political neutrality, transparency and accountability, conscientiousness. It is noted that despite the achieved successes, the public

service institution needs further efforts to fully comply with the standards of the European Union and increase the trust of citizens. The main stages of the evolution of legislation on civil service are studied, in particular, the application to the new Law of Ukraine "On Civil Service" in 2015. It is noted that this law defines the principles and organizational principles of ensuring effective, professional, politically neutral and citizen-oriented public service. The important role of the Main Directorate of the Civil Service under the Cabinet of Ministers of Ukraine in planning, coordination and control of the civil service is emphasized, as well as its responsibility in the development and submission of draft regulations to the Cabinet of Ministers and the provision of methodical guidance for competitive selection. The significance of the fight against corruption in the field of public service and the introduction of appropriate legislation aimed at avoiding and detecting manifestations of corruption has been studied. Thus, the article expresses a conclusion about the difficult but promising changes in the development of the public service institute in Ukraine and points to the possibilities of its future expansion.

Key words: public service, public servant, reforms, legislation, ethics, transparency, principles, evolution, Ukraine, government, citizens.

Постановка проблеми. Проблема становлення та розвитку інституту публічної служби в Україні в контексті реалізації публічної влади вимагає уваги і ретельного розгляду. На різних етапах історії України формування цього інституту стикалося з численними викликами, включаючи політичні, правові та організаційні аспекти. Однією з центральних проблем є забезпечення ефективності, прозорості та професіоналізму державної служби, що відповідає стандартам сучасних демократичних країн і відповідає потребам громадян.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти проблеми ролі основних етапів формування інституту публічного службовця в процесі реалізації публічної влади в Україні досліджували такі науковці, як: В. Баштанник, С. Серьогін, В. Галай, О. Дегтяр, В. Малиновський, Н. Липовська, Є. Бородін та інші.

Мета статті. Метою даної статті є аналіз та висвітлення ключових етапів формування інституту публічної служби в Україні в період здобуття незалежності до сучасності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна система публічної служби в Україні являє собою значущий суспільний інститут, який в межах своїх обов'язків реалізує завдання та функції державних органів влади. Цей процес формування інституту публічного службовця включає в себе ключові етапи, спрямовані на створення ефективної системи управління, яка забезпечує взаємодію держави та громадян у втіленні їхніх інтересів, прав та обов'язків.

Варто розглянути основні етапи становлення та розвитку державної служби в Україні, можна виділити три ключові фази у формуванні інституту публічного службовця в процесі реалізації публічної влади.

Перший етап утворення інституту публічного службовця в Україні, що охоплює період 1991–1995 років, свідчить про перехід до демократичного управління після відновлення державної незалежності. У цей період виникла

необхідність створення модерного інституту публічної служби, орієнтованого на інтереси громадян, а не політичних партій.

Необхідно відмітити думку вченого В. Малиновського [6, с. 12], що основною подією на цьому етапі було встановлення Інституту державного управління і самоврядування при Кабінеті Міністрів України у 1992 році. Цей інститут став першим в Україні, який почав готувати професійних державних службовців за магістерською програмою. Далі, на його основі, у травні 1995 року була утворена Українська Академія державного управління при Президентові України. Спрямована на підготовку та підвищення кваліфікації державних службовців, Академія відзначалася інноваційним підходом до галузі освіти та науки для державно-управлінської діяльності. Її відкритість для суспільства та доступність для всіх громадян робили цей інститут ключовим у формуванні інституту публічного службовця в Україні.

Доречно наголосити, що в Україні на початку 90-х років розпочалися трансформаційні процеси у формуванні якісно нового державного інституту служби. Прийнятий Закон України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 року № 889-VIII [9] в новій редакції, що має кілька відмінностей від попереднього Закону 1993 року. Цей документ встановлює принципи, правові та організаційні засади забезпечення публічної, професійної, політично неупередженої, ефективної та орієнтованої на громадян публічної служби, що діє в інтересах держави і суспільства. Також визначено порядок реалізації громадянами України права на рівний доступ до публічної служби, що базується на їхніх особистих якостях та досягненнях.

Слід зазначити, що закон сформулював основні компоненти системи державної служби, включаючи:

- етичні норми поведінки державних службовців;
- структуру управління державної служби;
- права, обов'язки, обмеження та особли-

вості дисциплінарної відповідальності державних службовців, а також процес проходження державної служби;

- інститут кар'єрної служби;
- підстави для припинення державної служби, а також питання матеріального та соціального забезпечення державних службовців та інше [2, с. 128].

Необхідно звернути увагу, що, на думку вченого В. Галая [1, с. 33–38], визначення закону сприяло формуванню основних складових елементів сучасної державної служби, таких як проведення конкурсів і атестацій, визначення основних обов'язків та прав державних службовців, обмеження, пов'язані із статусом державного службовця, декларування доходів, особливості дисциплінарної відповідальності, введення присяги державних службовців, а також гарантії та привілеї службовців і так далі.

Слід додати, що закон визначав спеціальний юридичний статус осіб, які були уповноважені виконувати функції держави, тобто державних службовців. Вперше він визначав принципи, які лежать в основі державної служби, а також встановлював правовий статус публічних службовців, включаючи їхні обов'язки та права, обмеження при вступі на службу, механізми фінансового контролю, особливості дисциплінарної відповідальності та основні принципи державної служби.

Однак слід відзначити, що цей закон не вирішив ряд важливих питань, таких як:

- нормативне регулювання державної служби на основах публічного права;
- визначення меж професійної публічної служби та політичної діяльності у сфері державного управління;
- юридичне закріплення та практична реалізація ролі державної служби в забезпеченні законності та стійкості державного управління;
- гарантування достатнього правового захисту публічних службовців;
- введення адекватної класифікації посад та системи оплати праці публічних службовців [12].

Отже, незважаючи на ці недоліки, факт утвердження в системі державної служби став важливим кроком у розвитку публічної служби в Україні, особливо враховуючи складний перехідний період українського державотворення. Важливо відзначити, що наразі не існує прийнятого закону, що регулює проходження муніципальної служби.

Зазначено, що 2 квітня 1994 року було утворено Головне управління державної служби при Кабінеті Міністрів України. Воно стало центральним органом виконавчої влади, яке відповідав за формування та реалізацію державної

політики в галузі публічної служби. Відповідно до Закону «Про державну службу» Головне управління державної служби при Кабінеті Міністрів України виконувало такі ключові функції:

- прогнозування і планування потреби державних органів та їх апарату в кадрах;
- забезпечення разом з іншими державними органами реалізації загальних напрямів політики у сфері державної служби в державних органах та їх апаратах;
- розроблення та внесення на розгляд Кабінету Міністрів України проектів нормативних актів з питань державної служби;
- розроблення, координація й контроль за здійсненням заходів щодо підвищення ефективності державної служби;
- здійснення методичного керівництва за проведенням конкурсного відбору публічних службовців у державних органах та їх апаратах;
- організація навчання і професійної підготовки державних службовців;
- контроль за дотриманням умов реалізації громадянами права на державну службу, визначених Законом України «Про державну службу»;
- організація, координація та забезпечення умов для розвитку наукових досліджень із питань публічної служби [3].

Необхідно зазначити, що 5 жовтня 1995 року був ухвалений Закон України «Про боротьбу з корупцією» від 05 жовтня 1995 року, № 356/95-ВР [8], який визначав правові та організаційні принципи запобігання, виявлення та припинення корупційних проявів. Також він націлювався на відновлення законних прав та інтересів фізичних і юридичних осіб та ліквідацію наслідків корупційних дій. У рамках цього закону були визначені корупційні правопорушення, введені спеціальні обмеження для державних службовців та інших осіб, які мають повноваження виконувати функції держави, спрямовані на запобігання корупції. Закон також передбачав різновиди відповідальності за вчинення корупційних дій. Його чинність припинилася з 1 січня 2011 року.

Другий етап (1996–2015 роки) відзначився прийняттям Конституції України у 1996 році № 254к/96-ВР [4], що стало новим етапом у правовому регулюванні публічної служби. Зокрема, враховуючи важливість місцевого самоврядування, служба в органах місцевого самоврядування, яка є окремою формою публічної влади та публічної служби, виявила себе як необхідна складова, але не вписувалася у концепцію одержавленого управління.

Варто підкреслити, що у 1997 році прийнято Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР

[10], яким вперше введено термін «посадова особа місцевого самоврядування» до національного законодавства. Ця посадова особа працює в органах місцевого самоврядування, обладнана відповідними посадовими повноваженнями для виконання організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій і отримує заробітну плату за рахунок коштів місцевого бюджету.

На думку вченої Н. Липовської [5], 2000 року була прийнята Стратегія реформування системи державної служби в Україні на період 2000–2004 років, що визначила значущий етап у розвитку публічної служби. Ці реформи, вбудовані в широкомасштабну адміністративну перебудову, передбачали нарощування кадрового потенціалу, створення сучасного та ефективного державного апарату, а також формування професійної, політично нейтральної та відданої державній службі.

Важливим кроком у розвитку публічної служби було ухвалення Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» від 07 червня 2001 р. № 2493-III [11]. Цей закон регламентував правові, організаційні, матеріальні та соціальні умови здійснення громадянами України їх права на службу в органах місцевого самоврядування. Він визначав загальні принципи діяльності посадових осіб місцевого самоврядування, їх правовий статус, а також порядок та правові гарантії їх службового статусу в органах місцевого самоврядування.

Доречно наголосити, що 5 березня 2004 року була ухвалена Концепція адаптації державної служби в Україні до стандартів Європейського Союзу. Ця Концепція орієнтована на подальше удосконалення інституту публічної служби в Україні шляхом його адаптації до європейських стандартів. Це в кінцевому підсумку сприятиме повнішій реалізації конституційних прав, свобод і законних інтересів громадян, а також забезпечить надання якісних державних послуг у належному обсязі. Значущим кроком у розвитку інституту публічної служби було ухвалення Концепції розвитку законодавства про державну службу 5 січня 2005 року [7].

Варто підкреслити, що з 2016 року і до сьогодні триває третій етап. 11 лютого 2016 року були затверджені норми етичної поведінки публічних службовців, які регулюють моральні

засади їхньої діяльності та вимагають виконання принципів етики публічної служби.

Доречно наголосити, що основними принципами інституту публічної служби в Україні, що ґрунтуються на Конституції, законодавстві про державну службу та запобігання корупції, є служіння державі і суспільству, гідної поведінки, доброчесності, лояльності, політичної нейтральності, прозорості і підзвітності, а також сумлінності. Це свідчить про складний шлях еволюції інституту, який, не зважаючи на політичні труднощі, зумів законодавчо врегулювати ключові аспекти статусу та принципи діяльності публічних службовців. Нові закони у цій сфері відповідають стандартам Європейського Союзу, проте для повного успіху необхідно прикласти додаткові зусилля для створення ефективної, професійної, політично нейтральної, прозорої та авторитетної системи державної служби [12, с. 384].

Отже, у ході розвитку законодавства про державну службу в Україні визначено ключові аспекти організації та функціонування публічної служби. Нові законодавчі акти уточнили правовий статус державних службовців, введено етичні норми та принципи, спрямовані на покращення ефективності та прозорості служби. Незважаючи на досягнені успіхи, існують питання, які вимагають додаткового вирішення, такі як адекватна класифікація посад і система оплати праці. Розвиток інституту державної служби в Україні є важливим кроком у становленні ефективного та професійного державного апарату.

Висновок. Отже, проаналізувавши вищезазначене, можна дійти висновку, що при аналізі ключових етапів становлення інституту публічного службовця в Україні можна відзначити його складний та виважений розвиток протягом часу. Від відновлення державної незалежності до сучасності відбулися значущі зміни у законодавстві та системі публічної служби. Інститут став відкритим, прозорішим і орієнтованим на громадян. Закладені принципи етики, доброчесності, політичної нейтральності та інші забезпечують функціонування державної служби в інтересах суспільства і держави.

Однак, для досягнення успіху і становлення ефективної, професійної та авторитетної державної служби в подальшому необхідно продовжувати робити відповідні зусилля в напрямку вдосконалення системи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Галай В. Формування принципів на етапах становлення і розвитку інституту державної служби України. *Актуальні проблеми правознавства*. № 2(18), 2019 р. С. 33–38.
2. Дегтяр О. А. Державна служба: конспект лекцій для студентів бакалавріату всіх форм навчання. Публічне управління та адміністрування. Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019 р. С. 128.

3. Іванов Є. В. Історія зародження та розвитку державної служби Україні в контексті викликів сьогодення. *Теорія та історія публічного управління*. № 2, 2021 р. URL: http://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/2_2021/4.pf.
4. Конституції України від 28 червня 1996 році № 254к/96-ВР URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
5. Липовська Н. А. Публічно-службові відносини в системі демократичного врядування. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. № 1, 2023 р.
6. Малиновський В. Я. Публічна служба в Україні. Київ 2018 р. С. 12.
7. Правовий статус людини і громадянина в Європейському союзі URL: <https://arm.naiiu.kiev.ua/books/eulaw/info/lec6.html>.
8. Про боротьбу з корупцією: Закон України від 05 жовтня 1995 року, № 356/95-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/356/95-%D0%B2%D1%80>
9. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.
10. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/280/97-%D0%B2%D1%80>.
11. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 07 червня 2001р. № 2493-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2493-14>.
12. Серьогін С. М., Липовська Н. А., Бородин Є. І. Публічна служба. Дніпро. ГРАНІ, 2019 р. С. 384 URL: https://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/162886/2019_9_Publiczna_sluzhba_2_2019.pdf?sequence=1.

REFERENCES:

1. Halaj, V. (2019). Formuvannia pryntsyviv na etapakh stanovlennia i rozvytku instytutu derzhavnoi sluzhby Ukrainy [Formation of principles at the stages of formation and development of the civil service institute of Ukraine]. *Aktualni problemy pravoznavstva*, 2(18). S. 33–38 [in Ukrainian].
2. Diehtiar, O.A. (2019). *Derzhavna sluzhba: konspekt lektsii dlia studentiv bakalavriatu vsikh form navchannia. Publichne upravlinnia ta administruvannia [State service: a summary of lectures for undergraduate students of all forms of education. Public management and administration]*. Kharkiv. nats. un-t misk. hosp-va im. O. M. Beketova. Kharkiv : KhNUMH im. O. M. Beketova. S. 128 [in Ukrainian].
3. Ivanov, Ye.V. (2021). Istoriia zarozhennia ta rozvytku derzhavnoi sluzhby Ukraini v konteksti vyklykiv sohodennia [the history of the origin and development of the civil service in Ukraine in the context of today's challenges]. *Teoriia ta istoriia publichnoho upravlinnia*, 2. Retrieved from: http://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/2_2021/4.pf [in Ukrainian].
4. Konstytutsii Ukrainy vid 28 chervnia 1996 rotsi № 254k/96-VR [Constitution of Ukraine dated June 28, 1996 № 254k/96-BP]. Retrieved from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian].
5. Lypovska, N.A. (2023). Publichno-sluzhbovi vidnosyny v systemi demokratychnoho vriaduvannia [Public service relations in the system of democratic governance]. *Dniprovskiyi naukovyi chasopys publichnoho upravlinnia, psykholohii, prava*, 1 [in Ukrainian].
6. Malynovskiy, V.Ya. (2018). *Publichna sluzhba v Ukraini [Public service in Ukraine]*. Kyiv. S. 12 [in Ukrainian].
7. Pravovy status liudyny i hromadianyna v Yevropeiskomu soiuzi [Legal status of a person and a citizen in the European Union]. Retrieved from: <https://arm.naiiu.kiev.ua/books/eulaw/info/lec6.html> [in Ukrainian].
8. Pro borotbu z koruptsiieiu: Zakon Ukrainy vid 05 zhovtnia 1995 roku, № 356/95-VR [On the fight against corruption: Law of Ukraine dated October 5, 1995, № 356/95-BP]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/356/95-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian].
9. Pro derzhavnu sluzhbu: Zakon Ukrainy vid 10 hrudnia 2015 roku № 889-VIII [On civil service: Law of Ukraine dated December 10, 2015 № 889-VIII]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> [in Ukrainian].
10. Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 21 travnia 1997 r. № 280/97-VR [On local self-government in Ukraine: Law of Ukraine dated May 21, 1997 № 280/97-BP]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/280/97-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian].
11. Pro sluzhbu v orhanakh mistsevoho samovriaduvannia: Zakon Ukrainy vid 07 chervnia 2001r. № 2493-III [On service in local self-government bodies: Law of Ukraine dated June 7, 2001 № 2493-III]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2493-14> [in Ukrainian].
12. Serohin, S.M., Lypovska, N.A., & Borodin, Ye.I. (2019). *Publichna sluzhba [Public service]*. Dnipro. HRANI. S. 384. Retrieved from: https://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/162886/2019_9_Publiczna_sluzhba_2_2019.pdf?sequence=1 [in Ukrainian].

УДК 351:796(477)

Єлизавета БОНДАРЕЦЬ

аспірантка кафедри державного управління і місцевого самоврядування, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка» (Дніпро, Україна), e-mail: bondliza14@gmail.com

ORCID: 0000-0002-0922-2000

Бібліографічний опис статті: Бондарець, Є. (2023). Теоретичні, історичні та нормативно-правові засади публічного управління розвитком фізичної культури та спорту в Україні. *Публічне управління та місцеве самоврядування* 3, 8–14, doi: <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2023-3-2>

ТЕОРЕТИЧНІ, ІСТОРИЧНІ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ В УКРАЇНІ

У статті відображено результати дослідження теоретичних, історичних та нормативно-правових засад публічного управління розвитком фізичної культури та спорту в Україні. Проаналізовано понятійно-категоріальний апарат та ключові директивні та програмно-цільові документи у цій сфері.

В історичному аспекті було визначено, що еволюція вітчизняної системи фізичної культури та спорту відбувалася на різних етапах розвитку українського суспільства – з часів його виникнення і до сьогодення. Водночас показано, що особливої актуальності питання розвитку фізичної культури та спорту набули в умовах отримання суверенітету України, а також у контексті набуття Україною у червні 2022 року статусу повноправного члена Європейського Союзу.

Проаналізовано нормативно-правові документи у сфері розвитку фізичної культури та спорту. Показано, що протягом майже двох десятиріч в Україні розроблялися директивні та програмно-цільові документи у цій галузі, прийняття яких було зумовлено сучасними реформами, зокрема у сфері освіти та у сфері розвитку фізичної культури та спорту.

Проведення даного дослідження дозволило зробити певні висновки та запропонувати шляхи удосконалення діяльності органів публічного управління у цій сфері, зокрема, шляхом перегляду Національної доктрини розвитку фізичної культури і спорту на предмет її актуалізації з урахуванням сучасних умов та реалій, а також перегляду та оновлення Стратегії розвитку фізичної культури і спорту до 2028 року, яка була підготовлена на виконання Указу Президента України № 837/2019 від 8 листопада 2019 року «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави» відповідно до засад Олімпійської Хартії Міжнародного олімпійського комітету, Міжнародної хартії фізичного виховання, фізичної активності та спорту ЮНЕСКО, Європейської Спортивної Хартії, Національної стратегії «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація». Також особливу увагу після закінчення правового режиму воєнного стану слід приділити виконанню міжнародних зобов'язань у сфері розвитку фізичної культури та спорту.

Ключові слова: публічне управління, державна політика розвитку фізичної культури та спорту, правовий режим воєнного стану, повоєнне відновлення, програмно-цільові документи, Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту, стратегія розвитку фізичної культури та спорту.

Yelyzaveta BONDARETS

Postgraduate Student of the Department of Public Administration and Local Government of the Dnipro University of Technology (Dnipro, Ukraine), e-mail: bondliza14@gmail.com

ORCID: 0000-0002-0922-2000

To cite this article: Bondarets, Ye. (2023). Teoretychni, istorychni ta normatyvno-pravovi zasady publicznego upravlinnia rozvytkom fizychnoi kultury ta sportu v Ukraini. [Theoretical, historical and regulatory framework for public administration of physical culture and sports development in Ukraine]. *Public Administration and Local Government*, 3, 8–14, doi: <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2023-3-2>

THEORETICAL, HISTORICAL AND REGULATORY FRAMEWORK FOR PUBLIC ADMINISTRATION OF PHYSICAL CULTURE AND SPORTS DEVELOPMENT IN UKRAINE

The article reflects the results of the research of the theoretical, historical, and regulatory foundations for public administration of physical culture and sports development in Ukraine. The conceptual-categorical apparatus and key directive and program-target documents in this area are analyzed.

In the historical aspect, it was determined that the evolution of the national system of physical culture and sports took place at different stages of the development of Ukrainian society – from the time of its emergence to the present. At the same time, it is shown that the issue of the development of physical culture and sports has gained special

relevance in the context of gaining Ukraine's sovereignty, as well as in the context of Ukraine's acquisition of the status of a full member of the European Union in June 2022.

Regulatory documents in the field of physical culture and sports development have been analyzed. It is shown that for almost two decades in Ukraine, directive and program-target documents in this field were developed, the adoption of which was conditioned by modern reforms, in particular in the field of education and in the field of physical culture and sports development.

Conducting this research made it possible to draw certain conclusions and propose ways to improve the activities of public administration bodies in this area, in particular, by revising the National Doctrine for the Development of Physical Culture and Sports with a view to updating it taking into account modern conditions and realities, as well as revising and updating the Strategy for the Development of Physical Culture and sports until 2028, which was prepared to implement the Decree of the President of Ukraine № 837/2019 of November 8, 2019 "On urgent measures to carry out reforms and strengthen the state" in accordance with the principles of the Olympic Charter of the International Olympic Committee, the International Charter of Physical Education, Physical Activity and sports of UNESCO, the European Sports Charter, the National Strategy "Physical activity – healthy lifestyle – healthy nation". Also, after the end of the legal regime of martial law, special attention should be paid to the fulfillment of international obligations in the field of physical culture and sports development.

Key words: *public administration, state policy of physical culture and sports development, legal regime of martial law, post-war reconstruction, programme and target documents, National Doctrine of Physical Culture and Sports Development, strategy of physical culture and sports development.*

Актуальність проблеми. Фізична культура і спорт грають визначальну роль у розвитку як окремої людини, так і соціуму в цілому. У будь-якій країні сфера фізичної культури і спорту є часткою загальної культури суспільства, спрямованої, насамперед, на зміцнення здоров'я нації.

Сьогодні не можна знайти жодної сфери життєдіяльності людини, не пов'язаної з фізичною культурою, оскільки вона сприяє формуванню певних норм поведінки в суспільстві, загально-визнаних духовних і матеріальних цінностей і має безпосередній вплив на стан організму, психіки, а також на статусну поведінку індивідууму. Втім, розвиток фізичної культури і спорту, як і будь-якої сфери діяльності як в Україні, так і у світі, має бути керованим. І таку управлінську функцію, що може забезпечити системний розвиток певної сфери життєдіяльності, має брати на себе держава та її публічно-владні інститути. Саме органи публічного управління та адміністрування розробляють та реалізують відповідні державні політики на різних рівнях управління та безпосередньо відповідають за їх результативність.

В Україні функцію формування та реалізації державної політики, зокрема у сфері фізичної культури і спорту, утвердження української національної та громадянської ідентичності здійснює Міністерство молоді та спорту України (Мінмолодьспорт) – центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується на визначення перспектив, пріоритетних напрямів та прогнозів розвитку фізичної культури і спорту, забезпечення контролю за дотриманням законодавства у цій сфері, а також здійснення моніторингу програм, проектів і заходів щодо розвитку фізичної культури та спорту

в Україні. На регіональному та місцевому рівнях такі функції виконують відповідні підрозділи органів державної влади та органів місцевого самоврядування у межах своїх повноважень.

Втім, існує значна частка проблем, пов'язаних із недосконалістю нормативно-правового, організаційно-управлінського, матеріально-технічного та фінансового забезпечення сфери фізичної культури та спорту, які супроводжували процес децентралізації і значно загострилися під час війни, не дозволяючи сформувати нову й ефективну систему публічного управління процесами розвитку фізичної культури та спорту в Україні. Зазначене пояснюється багатьма факторами, серед яких і економічна криза в країні внаслідок збройної агресії РФ, і недостатній рівень стратегічних і проектних компетентностей в окремих працівників органів державної влади і органів місцевого самоврядування, які відповідають за цю діяльність, і відсторонення територіальних громад від вирішення вищевказаних проблем, і низька активність у залученні додаткових джерел фінансування галузі за рахунок проектів та програм розвитку, і слабка обізнаність у можливостях грантового фінансування за програмами міжнародної технічної допомоги тощо.

Основним гальмуючим фактором розвитку фізичної культури та спорту в Україні на цей час стала повномасштабна війна на нашій території, нав'язана нам РФ. Крім того, багато видатних спортсменів нашої країни вже воює на фронті. Є загиблі, поранені. Тому актуальність обраної нами тематики дослідження дуже висока.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні роки питанням розвитку фізичної культури та спорту в Україні приділяється неабияка увага як науковців, так і практиків. Зазначене

зумовлено, зокрема, тими реформами, які охопили багато сфер життя українців. Так, питанням публічного управління розвитком фізичної культури та спорту в Україні, зокрема в умовах децентралізації та формування об'єднаних територіальних громад, державному регулюванню цієї сфери, її реформуванню, теоретико-методологічним, історичним, соціальним, духовним та іншим аспектам розвитку сфери фізичної культури та спорту та її ролі в становленні та розвитку сучасної особистості, дослідженню механізмів і обґрунтуванню моделей підвищення ефективності функціонування системи публічного управління розвитком фізичної культури і спорту, якості діяльності у цій сфері, налагодженню взаємодії між суб'єктами спорту на всіх рівнях управління, удосконаленню відповідного фінансового забезпечення тощо приділено увагу у працях В. Базенка, І. Бондаренка, О. Вареника, В. Вербицького, В. Гузаря, З. Дубінської, О. Іваненко, О. Іванової, І. Жданова, В. Кононович, М. Корвегіної, М. Корольової, С. Ліщука, О. Моргунова, С. Нікітенка, А. Палюха, Д. Петришина, В. Приходька, В. Туяхової, О. Чоклі, О. Шевчук та інших авторів.

Зарубіжному, зокрема європейському досвіду та європейським концепціям публічного управління розвитком фізичної культури та спорту та їх адаптації до умов України з метою формування в країні цілісної, консолідованої системи фізичної культури та спорту, присвячені праці таких авторів, як В. Базенко, Ж. Беленюк, Т. Господарчук, М. Дутчак, О. Жданова, В. Кононович, О. Кузьменко, Н. Кунанець, О. Моргунов, Н. Нагорняк, Е. Прощук, Р. Щокин та інші.

Пошукам нових підходів, механізмів, інструментів, моделей удосконалення публічноуправлінської діяльності у сфері фізичної культури та спорту присвячені праці таких авторів, як В. Базенко, Є. Бородін, І. Гасюк, О. Моргунов, Е. Прощук, О. Резніченко, О. Шевчук, В. Яцук та інші.

Результати проведеного аналізу наукових публікацій, аналітичних та нормативно-правових документів предметної сфери дослідження свідчать, з одного боку, про складність і багатомірність процесів публічного управління розвитком фізичної культури та спорту, а з іншого – про значний обсяг теоретичних напрацювань, які можуть та мають бути впроваджені у практику публічного управління у сфері фізичної культури та спорту.

Визначення мети дослідження. Метою статті є дослідження теоретичних та історичних засад розвитку фізичної культури та спорту в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Забезпечення ефективності та резуль-

тативності публічного управління у всіх сферах життєдіяльності українського суспільства, у тому числі у сфері фізичної культури й спорту, віднесено до основних завдань державної політики України. І це не випадково, бо фізична культура і спорт являють собою сферу життєдіяльності людини, яка безпосередньо спрямована на формування здорового способу життя та підтримку належного стану здоров'я, проведення активного відпочинку та дозвілля, розвиток фізичної досконалості та самореалізації особистості, підвищення рівня її культури та свідомості, утвердження української національної та громадянської ідентичності тощо. Разом із тим, в Україні ця галузь знаходиться у вкрай важкому стані. І це пов'язане не тільки із збройною агресією РФ, а й з ситуацією, що склалася в країні за останні 10–15 років.

Парламентські слухання 2016 року «Шляхи розвитку фізичної культури і спорту в Україні в умовах децентралізації влади» підтвердили, що основою так званої кризи у галузі фізичної культури та спорту є, по-перше, непрофесійне організаційно-правове та фінансове забезпечення її розвитку як органами державної влади, так і органами місцевого самоврядування, а, по-друге, відсторонення територіальних громад від участі у вирішенні вищевказаних проблем.

Концепцію Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 09.12.2015 № 1320-р було визначено, що основні причини виникнення проблем, пов'язаних із кризовою ситуацією у сфері фізичної культури та спорту, зумовлено такими факторами: обмежена рухова активність, невідповідність матеріально-технічної бази для забезпечення фізкультурно-оздоровчої діяльності потребам населення за місцем проживання, роботи та в місцях масового відпочинку, у тому числі в сільській місцевості; низький рівень ресурсного забезпечення дитячо-юнацького та резервного спорту; відсутність належної спортивної інфраструктури; недостатній рівень забезпечення спортивним інвентарем та обладнанням навчальних закладів; недостатній обсяг бюджетного фінансування та неефективне залучення позабюджетних коштів.

Разом з тим, в умовах децентралізації ситуація мала дещо змінитися на кращу. Успішне публічне управління розвитком галузі фізичної культури та спорту на тлі передачі повноважень на місця – на рівень органів місцевого самоврядування – стало можливим передусім за належного розуміння сутності основних про-

блем, передумов їх виникнення, процесів, що відбуваються у цій сфері, та очікуваних кожним суб'єктом сфери фізичної культури та спорту результатів як на рівні країни, так і на рівні окремої території або територіальної громади.

У загальнотеоретичній та спеціальній літературі, зокрема за спортивною тематикою, існує безліч дефініцій понять «фізична культура» і «спорт». Так, автори праці В. Вербицький та І. Бондаренко [1] зазначають, що слово «спорт» має іншомовне походження (англ. «sport» походить від давньофранцузького «disport» – «дозвілля», «розвага»), і надають, зокрема, такі дефініції: спорт – це «організована за певними правилами діяльність людей, що полягає в зіставленні їхніх фізичних та інтелектуальних здібностей, а також підготування до цієї діяльності і міжособистісних відносин, що виникають у процесі гри»; «специфічний вид діяльності, спеціально організований процес, спрямований на виявлення граничних можливостей людини»; «складова частина фізичної культури, яка заснована на фізичних вправах (гімнастика, ігри, боротьба, туризм та ін.), яка має на меті розвиток та укріплення організму та виконання таких вправ на змаганнях».

У свою чергу поняття «фізична культура», на їх думку, це – «складова частина культури, пов'язана із системою фізичного виховання, організації спорту, спеціальних наукових дослідів, технічних засобів, потрібних для фізичного виховання і спорту, суспільної та особистої гігієни, раціональної організації активного відпочинку тощо»; «сфера соціальної діяльності, спрямована на збереження та зміцнення здоров'я, розвиток психофізичних здібностей людини в процесі усвідомленої рухової активності» [1].

У словнику іншомовних слів ці поняття диференціюються таким чином [2]:

– фізична культура – частина загальної культури суспільства, одна з сфер соціальної діяльності, спрямована на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних здібностей людини;

– спорт – складова частина фізичної культури; засіб і метод фізичного виховання, метою якого є розвиток та зміцнення організму людини, досягнення ним високих результатів у змаганнях; система організації та проведення змагань і навчально-тренувальних занять [2].

В іншому словнику з основних понять з фізичної культури надано цілу низку дефініцій вищевказаних понять. Так, фізична культура – це [3]:

– частина загальнолюдської культури, яка являє собою всю сукупність досягнень суспільства в створенні і раціональному використанні спеціальних засобів, методів і умов, спрямова-

них на фізичне вдосконалення людини, зміцнення її здоров'я, підвищення працездатності;

– компонент загальної культури суспільства, що об'єднує систему фізичного виховання із сукупністю наукових знань та матеріальних засобів, необхідних для її впровадження.

Автори словника вважають, що фізична культура індивідууму відображає її освіченість, стан фізичної підготовки, особисту досконалість, яких можна досягти на основі використання методів та засобів фізичного виховання.

У свою чергу, поняття «спорт» трактується авторами словника таким чином [3]:

– специфічна форма культурної діяльності людини і суспільства, що спрямована на розкриття рухових можливостей людини в умовах суперництва, характеризується насамперед змагальною діяльністю, у якій певним чином оцінюються та порівнюються результати процесу фізичного виховання як окремих індивідуумів, так і цілих колективів;

– складова частина фізичної культури, тобто власне змагальна діяльність, спеціальна підготовка до неї, специфічні міжособистісні відносини;

– компонент фізичної культури, комплекс фізичних вправ для розвитку та зміцнення організму;

– частина фізичної культури, що об'єднує матеріальні і духовні цінності суспільства для виявлення та порівняння досягнень людей у певних видах фізичних вправ, технічної, інтелектуальної та іншої підготовки;

– змагальна діяльність зі спеціальною підготовкою до неї та специфічними міжлюдськими відносинами і установками у сфері цієї діяльності [3].

Автори словника виокремлюють такі рівні спорту: масовий, вищих досягнень (олімпійський), професійний. За віковими категоріями – дитячий, юнацький, дорослого населення, ветеранів [3].

Слід зазначити, що сучасна нормативно-правова база з питань фізичної культури та спорту чітко диференціює ці поняття. Так, у ст. 1 Закону України від 24.12.1993 № 3808-XII «Про фізичну культуру і спорт» зазначається, що фізична культура являє собою «діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямовану на забезпечення рухової активності людей з метою їх гармонійного, передусім фізичного, розвитку та ведення здорового способу життя» [4]. Також на законодавчому рівні визначено такі основні напрями фізичної культури, як фізичне виховання різних груп населення, масовий спорт, фізкультурно-спортивна реабілітація.

У свою чергу, там само [4] зазначено, що спорт – це «діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на виявлення та уніфіковане порівняння досягнень людей у фізичній, інтелектуальній та інших підготовленостях шляхом проведення спортивних змагань та відповідної підготовки до них» [4]. До основних видів спорту законом віднесено дитячий спорт, дитячо-юнацький спорт, резервний спорт, спорт вищих досягнень, професійний спорт, спорт ветеранів фізичної культури і спорту, спорт ветеранів війни, олімпійський спорт, неолімпійський спорт, службово-прикладний та військово-прикладний спорт, спорт осіб з інвалідністю тощо [4].

Слід зазначити, що заняття фізичною культурою та спортом є важливим засобом підвищення соціальної і трудової активності людей та сприяє задоволенню їх моральних, естетичних, творчих, статусних потреб та інтересів, забезпечує розвиток дружніх стосунків між країнами, зміцнює мир та взаємоповагу до інших народів тощо.

У праці [5] зазначається, що фізична культура і спорт впливають на біологічну сферу людини, зокрема на інтелектуальну, емоційну, духовну сфери особистості в силу єдності та взаємообумовленості функціонування як матеріального, так і духовного світу.

До основних завдань, що вирішуються під час занять фізичною культурою та спортом, можна віднести, зокрема, наступні [5]:

- підвищення морфофункціональних та інших можливостей організму;
- досягнення високої розумової і фізичної працездатності;
- забезпечення активного відпочинку, рухової мобільності та реабілітації за рахунок використання спортивної інфраструктури та обладнання для занять фізичною культурою та спортом;
- профілактику та запобігання захворювань, що виникають внаслідок певних видів хвороб, зокрема гіподинамії та гіпокінезії.

У ст. 7 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» наведено перелік показників стану розвитку фізичної культури і спорту, які затверджує центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у зазначеній сфері, до яких, зокрема, віднесено [4]:

- стан фізичного здоров'я різних груп населення;
- залучення громадян до занять масовим спортом;
- залучення осіб з інвалідністю до занять фізкультурно-спортивною реабілітацією;
- залучення дітей та молоді, у тому числі дітей та молоді з інвалідністю, до занять у дитячо-юнацьких спортивних школах;

- досягнення спортсменів України на міжнародних спортивних змаганнях, передусім Олімпійських, Паралімпійських і Дефлімпійських іграх, Глобальних іграх спортсменів з порушенням інтелекту, Всесвітніх іграх з неолімпійських видів спорту;

- забезпеченості професійними кадрами сфери фізичної культури і спорту;
- рівень фінансового та матеріально-технічного забезпечення сфери фізичної культури і спорту;

- створення умов для доступу осіб з інвалідністю до спортивних змагань та споруд [4].

Для поглибленого дослідження теоретико-концептуальних та історичних аспектів публічного управління розвитком фізичної культури і спорту в Україні слід проаналізувати основні (ключові) віхи її становлення та розвитку, а також основні події і дати, що характеризують еволюцію вітчизняної системи фізичної культури та спорту, і застосовувалися на різних етапах розвитку українського суспільства – з часів виникнення до сьогодення.

Слід зазначити, що еволюційний розвиток фізичної культури та спорту простежується на основі об'єктивних закономірностей розвитку суспільства ще з найдавніших часів, і, як було зазначено вище, розглядається у «взаємозв'язку й обумовленості з іншими аспектами життя суспільства, а також залежно від конкретної суспільно-економічної формації, географічного середовища, національних особливостей. Рівень розвитку фізичної культури і спорту, їхнє місце в житті людей завжди залежали і залежать від конкретних форм виробництва, суспільних відносин, політики, стану науки і культури» [1].

З початку отримання Україною незалежності розпочався процес реформ, і саме тоді відбулися певні кроки щодо створення цілісної системи фізичної культури та спорту в державі. Так, відбувся подальший розвиток нормативно-правової бази (зокрема прийняття Закону України «Про фізичну культуру і спорт», 1993 [4]) та державного управління галуззю. Особливої уваги заслуговує заснування Національного олімпійського комітету України, і також те, що олімпійська збірна України вперше взяла участь в XIV зимових Олімпійських іграх (1994).

Подальший розвиток фізичної культури і спорту в Україні відбувався на основі Національної доктрини розвитку фізичної культури і спорту [6], затвердженої указом президента України від 28.09.2004 № 1148/2004, метою якої була орієнтація українського суспільства на поетапне формування ефективної моделі роз-

витку фізичної культури і спорту на демократичних та гуманістичних засадах.

Саме Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту стала одним із ключових (основоположних) документів, який обґрунтував систему концептуальних ідей та поглядів на зміст, роль, організаційну структуру та завдання фізичної культури та спорту в Україні на період до 2016 року з урахуванням стратегії розвитку країни та міжнародного досвіду в цій сфері. В основу Національної доктрини розвитку фізичної культури і спорту було покладено ідею задоволення потреб кожного громадянина держави у створенні належних умов для занять фізичною культурою і спортом [6].

Майже у той же період в Україні почалися чергові численні реформи, зокрема, у сфері освіти, фізичної культури та спорту, які провадяться і до цього часу. Свій вплив на розвиток фізичної культури та спорту внесла децентралізація. У той же час Міністерством молоді та спорту України було розроблено та затверджено Стратегію розвитку фізичної культури і спорту до 2028 року [7], яка була підготовлена на виконання Указу Президента України №837/2019 від 8 листопада 2019 року «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави» відповідно до засад Олімпійської Хартії Міжнародного олімпійського комітету, Міжнародної хартії фізичного виховання, фізичної активності та спорту ЮНЕСКО, Європейської Спортивної Хартії, Національної стратегії «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація».

Ситуація змінилася 24 лютого 2022 року, коли почалася повномасштабна війна рф на території України. Вже влітку (у червні 2022 року) Україна набула статусу країни-кандидата на вступ до ЄС.

Тому сьогодні, на тлі реформ, що були започатковані ще у мирний час, дуже важливо приділити увагу дотриманню європейських рекомендацій, вимог та правил у сфері фізичної культури та спорту і поступово переосмислювати пріоритети галузі. Особливу увагу після закінчення пра-

вового режиму воєнного стану слід приділити виконанню міжнародних зобов'язань у сфері розвитку фізичної культури та спорту. Для цього потрібно, насамперед, переосмислити саму Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту, а також переглянути та оновити Стратегію розвитку фізичної культури і спорту до 2028 року з урахуванням нових можливостей, які відкриваються в Україні після нашої перемоги.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, існує значна частка проблем, пов'язаних із недосконалістю нормативно-правового, організаційно-управлінського, матеріально-технічного та фінансового забезпечення сфери фізичної культури та спорту, які супроводжували процес децентралізації і значно загострилися під час війни, не дозволяючи сформувати нову й ефективну систему публічного управління процесами розвитку фізичної культури та спорту в Україні. Зазначене пояснюється багатьма факторами, серед яких і економічна криза в країні внаслідок збройної агресії рф, і недостатній рівень стратегічних і проєктних компетентностей в окремих працівників органів державної влади і органів місцевого самоврядування, які відповідають за цю діяльність, і відсторонення територіальних громад від вирішення вищевказаних проблем, і низька активність у залученні додаткових джерел фінансування галузі за рахунок проєктів та програм розвитку, і слабка обізнаність у можливостях грантового фінансування за програмами міжнародної технічної допомоги тощо. Проте, на цей час основним гальмуючим фактором розвитку фізичної культури та спорту в Україні стала повномасштабна війна на нашій території, нав'язана нам рф.

У перспективі наших подальших досліджень є наукове обґрунтування підходу та інструментів публічного управління розвитком фізичної культури й спорту на регіональному рівні та розроблення методико-технологічного забезпечення їх реалізації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вербицький В.А., Бондаренко І.Г. Історія фізичної культури та спорту в Україні : навч. посіб. Миколаїв : ЧДУ ім. Петра Могили, 2014. 340 с.
2. Сучасний словник-мінімум іншомовних слів: Близько 6000 слів / Ред. Г. Г. Германенко. 2-е вид. Київ : Довіра, 2002. 445 с.
3. Словник основних понять з фізичної культури : для студентів факультетів фізичного виховання вищих пед. навч. закладів / уклад. О. А. Согоконь, О. В. Донець. Полтава : Сімон, 2020. 111 с. URL: <https://is.gd/Q98zex>.
4. Про фізичну культуру і спорт : закон України від 24.12.1993 № 3808-XII. Редакція від 16.07.2019, підстава – 2704-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>.

5. Оробець С.П., Юдін В.А., Вишенський С.А., Чернощоків О.Г. Активний відпочинок студентської молоді. URL: http://www.rusnauka.com/6_NITSHB_2011/Sport/1_80543.doc.htm.

6. Про Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту : указ президента України від 28.09.2004 № 1148/2004 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1148/2004#Text>.

7. Стратегія розвитку фізичної культури і спорту до 2028 року. *Міністерство молоді та спорту України*. URL: <https://mizhiria-osvita.gov.ua/uploads/1-1.pdf>.

REFERENCES:

1. Verbytsky, V., & Bondarenko, I. (2014). *Istoriia fizychnoi kultury ta sportu v Ukraini* [The history of physical culture and sport in Ukraine]. Mykolaiv [in Ukrainian].

2. Suchasnyi slovnyk-minimum inshomovnykh sliv: Blyzko 6000 sliv [Modern minimum dictionary of foreign words: About 6,000 words]. (Hermanenko, H.H. Eds). 2-e vyd. Kyiv : Dovira, 2002. 445 p. [in Ukrainian].

3. Slovnyk osnovnykh poniat z fizychnoi kultury : dlia studentiv fakultetiv fizychnoho vykhovannia vyshchych ped. navch. zakladiv [Dictionary of basic concepts of physical culture: for students of the faculties of physical education of higher pedagogues. education institutions]. uklad. O. A. Sohokon, O. V. Donets. Poltava : Simon, 2020. 111 p. Retrieved from: <https://is.gd/Q98zex> [in Ukrainian].

4. Pro fizychnu kulturu i sport : zakon Ukrainy vid 24.12.1993 № 3808-XII. Redaktsiia vid 16.07.2019, pidstava – 2704-VIII [On physical culture and sports: Law of Ukraine dated 12.24.1993 № 3808-XII. Edition of 16.07.2019, basis – 2704-VIII]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12> [in Ukrainian].

5. Orobets, S.P., Yudin, V.A., Vyshenskyi, S.A., & Chernoshchokov, O.H. Aktyvnyi vidpochynok studentskoi molodi [Active recreation of student youth]. Retrieved from: http://www.rusnauka.com/6_NITSHB_2011/Sport/1_80543.doc.htm [in Ukrainian].

6. Pro Natsionalnu doktrynu rozvytku fizychnoi kultury i sportu : ukaz prezydenta Ukrainy vid 28.09.2004 № 1148/2004 [On the National Doctrine for the Development of Physical Culture and Sports: Decree of the President of Ukraine dated September 28, 2004 No. 1148/2004]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1148/2004#Text> [in Ukrainian].

7. Stratehiia rozvytku fizychnoi kultury i sportu do 2028 roku [Strategy for the development of physical culture and sports until 2028]. Ministerstvo molodi ta sportu Ukrainy. Retrieved from: <https://mizhiria-osvita.gov.ua/uploads/1-1.pdf> [in Ukrainian].

УДК 351

Ірина ДРАГАН

доктор наук з державного управління, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу методології сталого розвитку Інституту демографії та проблем якості життя НАН України (Київ, Україна)

ORCID: 0000-0002-6906-5000

Надія ДАЦІЙ

докторнаукздержавногоуправління, професор, професоркафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління Поліського національного університету, (Житомир, Україна)

ORCID: 0000-0003-0640-6426

Наталія ОРЛОВА

доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічного управління та адміністрування, Університет Григорія Сковороди в Переяславі, (Переяслав, Україна)

ORCID: 0000-0003-0785-751x

Бібліографічний опис статті: Драган, І., Даций, Н., Орлова, Н. (2023). Світовий досвід реалізації державної політики фінансового забезпечення галузі охорони здоров'я та надання медичних послуг. *Публічне управління та місцеве самоврядування*, 3, 15–22, doi: <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2023-3-3>

**СВІТОВИЙ ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ
ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я
ТА НАДАННЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ**

У статті приділено значну увагу дослідженню міжнародного досвіду державної політики фінансування галузі охорони здоров'я, що дало змогу обґрунтувати необхідність формування додаткових джерел фінансового забезпечення галузі в Україні за рахунок розвитку медичного страхування як елементу соціального захисту населення.

Розроблено концептуальний підхід до організації фінансування галузі охорони здоров'я на основі медичного страхування з урахуванням міжнародного досвіду, застосування якого дасть змогу підвищити ефективність функціонування галузі охорони здоров'я, знизити витрати населення на охорону здоров'я за рахунок формування раціональної структури джерел фінансування галузі охорони здоров'я у вигляді медичного страхування через систему ДМС та покращити якість медичного обслуговування населення залежно від розміру бюджету держави, можливі витрати на охорону здоров'я, наявність відповідної інфраструктури медичної галузі, сучасного стану захворюваності населення, загальної системи соціального захисту населення, історичних передумов та особливостей державного регулювання.

Досвід зарубіжних країн показав, що на перших етапах трансформації економіки дієвого медичного забезпечення потребують, перш за все, найбільш уразливі в соціальному плані верстви населення. Визначено, що більшість країн світу модернізують моделі медичного забезпечення населення та фінансування галузі охорони здоров'я залежно від розміру бюджету країни, можливих видатків на охорону здоров'я, наявності відповідної інфраструктури медичної галузі, сучасного стану захворюваності населення, загальної системи соціального захисту населення, історичних передумов та особливостей державного регулювання.

Ключові слова: державна політика, медичні послуги, механізми реалізації, міжнародний досвід, охорона здоров'я, ринок медичних послуг, фінансування.

Iryna DRAGAN

Doctor of Sciences in Public Administration, Associate Professor, senior research fellow Department of Sustainable Development Methodology, Institute for demography and life quality problems of the National Academy of Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

ORCID: 0000-0002-6906-5000

Nadiia DATSII

Doctor of Sciences in Public Administration, Professor, Professor of the Department of Economic Theory, Intellectual Property and Public Administration, Polissia National University (Zhytomyr, Ukraine)

ORCID: 0000-0003-0640-6426

Nataliia ORLOVA

Doctor of Science in Public Administration, Professor, Professor of the Department of Public Administration, Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav (Pereiaslav, Ukraine)

ORCID: 0000-0003-0785-751x

To cite this article: Dragan, I., Datsii, N., Orlova, N. (2023). Svitovyi dosvid realizatsii derzhavnoi polityky finansovovoho zabezpechennia haluzi okhorony zdorovia ta nadannia medychnykh posluh [World experience of implementation of the state policy of financial support of the health care industry and the provision of medical services]. *Public Administration and Local Government*, 3, 15–22, doi: <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2023-3-3>

**WORLD EXPERIENCE OF IMPLEMENTATION OF THE STATE POLICY
OF FINANCIAL SUPPORT OF THE HEALTH CARE INDUSTRY
AND THE PROVISION OF MEDICAL SERVICES**

The article pays considerable attention to the study of the international experience of the state policy of financing the health care industry, which made it possible to substantiate the need for the formation of additional sources of financial support for the industry in Ukraine due to the development of medical insurance as an element of social protection of the population.

A conceptual approach to the organization of health care financing based on medical insurance, taking into account international experience, has been developed, the application of which will make it possible to increase the efficiency of the health care industry, reduce the population's costs for health care due to the formation of a rational structure of sources of funding for the health care industry health in the form of medical insurance through the DMS system and to improve the quality of medical care for the population depending on the size of the state budget, possible health care costs, the availability of appropriate infrastructure in the medical field, the current state of morbidity in the population, the general system of social protection of the population, historical prerequisites and features of state regulation.

The experience of foreign countries has shown that at the first stages of economic transformation, effective medical care is needed, first of all, by the most socially vulnerable sections of the population. It was determined that most countries of the world are modernizing the models of medical provision of the population and financing of the health care industry depending on the size of the country's budget, possible health care expenditures, the presence of the appropriate infrastructure of the medical industry, the current state of morbidity of the population, the general system of social protection of the population, historical prerequisites and features of state regulation.

Key words: *state policy, medical services, mechanisms, international experience, health care, market, industry financing.*

Постановка проблеми дослідження. Найважливішим елементом соціального, культурного та економічного розвитку держави є показники здоров'я, якості та рівня життя населення. Незважаючи на це, бюджетна модель фінансування галузі охорони здоров'я через недостатність коштів, що виділяються, не покриває потреби населення в гарантованому обсязі безкоштовної медичної допомоги, визначеному законодавством України. Через відсутність чіткого розмежування між гарантованим обсягом та медичними послугами, які надаються громадянам на платній основі, відбувається

заміщення безкоштовної медичної допомоги платними послугами. Нестабільність в економічній та соціальній сферах економіки держави посилює роль страхування у забезпеченні фінансової безпеки, стійкому розвитку економіки, а також підвищенні добробуту населення. У зв'язку з цим з метою побудови оптимальної організаційної структури та моделі фінансового забезпечення галузі охорони здоров'я, яка гарантує доступність та якість медичного обслуговування, стає доцільним виявлення позитивних та негативних тенденцій розвитку медичного страхування в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Наукові підходи до формування методів фінансування галузі охорони здоров'я, організаційно-економічних механізмів організації системи медичного страхування та оцінки ефективності функціонування медичного страхування розглянуто у публікаціях Зими І. Я., Заяць В. С., Когатько Ю. Л., Клименко Ю. А., Сазонця І. Л. та інших.

Формулювання цілей статті. Незважаючи на досить велику кількість робіт, присвячених проблемам медичного страхування, окремі аспекти вимагають подальшого поглибленого дослідження та узагальнення з урахуванням розвитку сучасних наукових здобутків. Складні економічні та політичні умови нашої країни потребують розробки ефективних механізмів щодо державної політики фінансування галузі охорони здоров'я та регулювання ринку медичних послуг.

Виклад основного матеріалу дослідження. Слід зазначити, що важливим етапом сучасного функціонування страхування є розвиток медичного страхування з метою розширення можливостей фінансування галузі охорони здоров'я та підвищення рівня соціального захисту населення. Проблема вдосконалення медичного страхування є актуальною для багатьох розвинених країн світу, оскільки є фактором формування ефективної державної політики фінансування галузі охорони здоров'я, що, у свою чергу, впливає на розвиток економіки держави в цілому. На сучасному етапі можна виділити три основні організаційно-економічні моделі фінансування галузі охорони здоров'я: бюджетна (система Беверіджа), страхова медицина (система Бісмарка) та змішана.

Бюджетна модель фінансування галузі охорони здоров'я (модель Беверіджа) фінансується із бюджетних джерел (до 90%) [3, с. 8] та успішно функціонує у країнах з розвинутою економікою, стабільною податковою системою, високим рівнем зайнятості та збалансованою демографічною ситуацією.

Вона була розроблена у Великій Британії та спрямована на покращення соціального забезпечення на основі страхових внесків, платниками яких є: працівники – більше третини внесків у загальнонаціональному страховому фонді; роботодавці – менше третини доходів та державний бюджет – понад чверть [6; 7].

У Великій Британії у 1912 р. було ухвалено Закон про страхування, що передбачає принципи обов'язкового медичного страхування. Цей закон поширився на всіх працівників і службовців за договором найму за деякими винятками

і охопив обов'язковим медичним страхуванням третину населення Англії, Ірландії та Шотландії [7]. Система охорони здоров'я на національному рівні існує за рахунок коштів платників податків (90% бюджету, що виділяється на охорону здоров'я) та спрямовуються урядом країни на охорону здоров'я із статті витрат на соціальні потреби; 7,5% бюджету загалом формується за рахунок коштів саме працедавців.

Усі працівники підлягають обов'язковому страхуванню здоров'я, крім домогосподарок. За рахунок цих коштів надається матеріальна допомога з тимчасової непрацездатності та у зв'язку з хворобою. Пацієнти сплачують 10% вартості лікування [1]. Сфера медичних послуг, яка забезпечується Національною службою охорони здоров'я Великобританії, охоплюється приватним медичним страхуванням.

У Канаді з 1971 р. розроблено та введено Національну систему універсального медичного страхування, що включає оплату всіх видів медичної допомоги, крім стоматології, протезування та придбання медикаментів. Так, за рахунок громадських фондів покривається 90% медичної допомоги, а за рахунок прогресивного податку компенсується 25% усіх витрат на охорону здоров'я [7].

У тих сферах, які не охоплені загальним універсальним страхуванням, виплати забезпечуються добровільним медичним страхуванням. Однак він має незначний розвиток [2]. Медичне обслуговування канадців фінансується шляхом загального оподаткування, страхових внесків та сплати готівкою. У Канаді впроваджено ощадні рахунки забезпечення медичного страхування, які формуються на основі відрахувань з боку роботодавців, а після вичерпання коштів ощадного рахунку працівники здійснюють оплату медичних послуг власним коштом. Усі кошти, які перебувають на ощадних рахунках, відповідно належать працівнику, у тому числі й ті, які залишилися після розрахункового періоду.

Наведена реформа охорони здоров'я в Канаді має двояку спрямованість: через незнання своїх прав споживачі медичних послуг, які надаються на платній основі, несвоєчасно звертаються до медичних закладів, що може спричинити збільшення медичних витрат і через необізнаність пацієнтів лікарі, які штучно стримують попит на свої послуги. Тому державне фінансування галузі охорони здоров'я та регулювання ринку медичних послуг виправдані та необхідні [4].

Основу системи забезпечення медичного страхування Австралії становить програма «Медікер», за якою населенню компенсується

до 85% вартості наданих медичних послуг, окрім швидкої допомоги та стоматології. Фінансове забезпечення здійснюється на основі страхових внесків (1% від розміру заробітної платні). Малозабезпеченим верствам населення медичну допомогу надають на безоплатній основі виключно у державних закладах. При цьому добровільне медичне страхування є доволі малорозвиненим, проте надає розширений перелік послуги [5].

Бюджетна модель фінансується за рахунок цільових внесків підприємців, працевдатних громадян до фонду охорони здоров'я та субсидій держави. Фінансування із позабюджетних фондів медичного страхування переважає у Німеччині (78%), Італії (87%), Франції (71%) та Японії (73%) тощо [5].

У Німеччині функціонує децентралізована система забезпечення медичного страхування (модель Бісмарка), яка охоплює понад 1200 лікарняних кас (страхових кас), побудованих на професійній основі, за територіальним принципом та страховими фондами, що діють на федеральному рівні (ерзац-каси).

Територіальні лікарняні каси дбають про страхування категорій громадян, які не охоплені страхуванням на підприємствах. Перелічені типи страхових кас включено до системи державного медичного страхування [6]. Ця країна була однією з перших, де було запроваджено медичне страхування та розпочато «еру робочого законодавства». Основним принципом страхової медицини у Німеччині є створення умов для фінансування необхідних фондів, створених працівниками та роботодавцями; здійснення контролю за діяльністю системи медичного страхування в цілому; забезпечення діяльності страхових кас відповідно до норм закону, у тому числі щодо забезпечення реалізації страхових програм.

Через це медичне страхування має обов'язковий характер і визначає його ключові умови, зокрема щодо схеми організації та фінансування медичної допомоги, розмір страхових внесків, участь щодо формування цін на послуги медичних установ, управління системою медичного страхування з наданням суттєвих прав страховим медичним організаціям та лікарям з метою задоволення інтересів застрахованих та медичних працівників [4]. Медичне страхування в Німеччині не є обов'язковим для всіх і поширюється на малозабезпечених із річною заробітною платою менше 40 тис. євро. Внески до системи ОМС – це фіксований відсоток від заробітної плати, який становить від 11,2% до 14,9%, половину цього внеску спла-

чує роботодавець та поліси медичного страхування – є сімейними.

Лікарняними касами в Німеччині є автономні організації, яким надано право встановлювати розміри страхового внеску значно вищі за його базовий рівень, а також розширювати сфери медичних послуг понад базову програму, вибирати форми взаєморозрахунків із лікувально-профілактичними установами. У цьому полягає їхня повна фінансова незалежність від держави. Лікарняні каси є невід'ємною частиною усієї галузі охорони здоров'я і тісно взаємодіють із урядом у проведенні активної політики стримування зростання вартості за надання медичної допомоги; встановлення більш жорсткої системи взаєморозрахунків із медичними установами; запровадження додаткових виплат застрахованим та ін., у результаті лікарняні каси (фонди медичного страхування) не є агентами органів охорони здоров'я і також несуть відповідальність за якісне надання медичної допомоги населенню.

У рамках сімейного страхування (Familienversicherung) послугами та захистом державного медичного страхування користуються також члени сімей (чоловік та неповнолітні діти) осіб, які є застрахованими у системі державного медичного страхування. Такі члени сімей звільняються від самостійної сплати страхових внесків, проте за умови, що їхній заріток не перевищує певного встановленого законодавством кордону. Медичне страхування займає приблизно 12% від загального обсягу страхових надходжень [1].

В Німеччині система медичного страхування є неоднорідною та складається з 5 основних елементів: стаціонарне медичне обслуговування (40% усіх витрат на медичну допомогу); амбулаторне обслуговування; виготовлення медикаментів; фінансування програм тих осіб, які не можуть особисто брати участь у програмах ОМС; медичне обслуговування на підприємствах (4,3% усіх витрат на галузь охорони здоров'я) [7].

У Франції медичне страхування почало функціонувати з 1910 р. у вигляді фондів взаємодопомоги. З 1928 р. названі фонди трансформувалися у страхові компанії. Сьогодні у Франції функціонує система медичного страхування вертикального типу, яка включає: Національну страхову організацію, контрольовану Міністерством соціального забезпечення та праці, та 129 місцевих відділень (страхових кас), кожне з яких є відповідальним за здійснення страхування в конкретному регіоні і не конкурує один з одним. Місцеві відділення наділені відповід-

ною автономію, але зазвичай потрапляють під адміністративний контроль з центру.

Французька система соціального страхування охоплює 78% населення. Застраховані особи можуть вибирати лікарів, а вартість лікування майже повністю покривається за рахунок соціального страхування. Іншу (непокриту) частину оплачують завдяки соціальним гарантіям, передбаченим у колективах трудових угодах. Соціальне страхування здоров'я фінансується із внесків та спеціальних податків. До фонду соціального страхування відраховують 13,55% загальної суми заробітної плати працівника (12,80% відраховується здійснюється за рахунок коштів роботодавця, 0,75% – за рахунок коштів працівника) [3].

У Нідерландах медичне страхування з'явилося 1901 р. у вигляді кількох сотень товариств взаємодопомоги та страхових компаній. У 1940 р. більшість невеликих компаній об'єдналися у більші страхові фонди у зв'язку із запровадженням керованого медичного страхування на основі вимог стандартизації у системі медичного страхування. Діяльність територіальних страхових фондів регулюється Центральною Радою страхових фондів, що складається з представників профспілок, медичних асоціацій, роботодавців та органів управління [7]. Приблизно 40% договорів у приватних страхових компаніях припадало на групові договори страхування між страховими компаніями та підприємцями.

На початку 90-х років ХХ ст. було проведено реформи, які дали змогу замінити фрагментарні програми страхування на універсальну систему загальнообов'язкового медичного страхування. У ході реформ було введено єдину ставку страхового внеску для всіх категорій населення, розраховану як відсоток від прибутку та не відображає відповідні індивідуальні ризики. Фінансові кошти, зібрані на цій основі, накопичуються у страховому фонді, а потім повертаються страховиком, який захищає інтереси застрахованого.

Високі життєві стандарти спостерігаються у Швеції, де загальні витрати на охорону здоров'я становлять 8% ВВП, більшість яких є податковими надходженнями. На стаціонарному лікуванні використовується 42% всіх витрат охорони здоров'я, на амбулаторне лікування – 37%, на ліки – 12%, інші на управління та громадські інвестиції. Перше страхове законодавство з медичного страхування у Швеції з'явилося 1898 р. та охопило всіх громадян віком до 16 років. Шведська система соціального страхування є загальнообов'язковою для

населення країни, де медичне і стоматологічне страхування виступає його невід'ємною частиною. Контроль за діяльністю регіональних бюро, які керують системою соціального страхування, здійснює Національна Рада. На медичну допомогу та охорону здоров'я уряд відраховує 18% коштів, місцеві органи влади – 51%, роботодавці – 31%. При цьому однією з особливостей системи страхування у Швеції є передача до страховиків застрахованими своїх прав з питань медичного страхування [3].

У Японії систему медичного страхування можна віднести до моделі Бісмарка – обов'язкового страхування всіх громадян, яке фінансується за допомогою внесків із боку застрахованих, їх роботодавців і держави [4].

У 1984 р. відбулося злиття кількох програм і нині функціонує дві програми: державна та громадська. Страхуванню підлягають усі працівники на підприємствах із чисельністю працюючих 5 і більше осіб, а також члени їх родин. Розмір страхового внеску визначається із стандартного заробітку, що корегується кожного місяця. Страхові компанії проводять також медичне страхування на добровільній основі для покращення якості обслуговування, використання інноваційних медичних технологій та медикаментів.

Ефективна система медичного страхування є в Ізраїлі, населення отримує медичну допомогу в межах лікарняних кас. Половину усіх видатків на медичну допомогу забезпечують споживачі власним коштом. Частка внесків від роботодавців сягає до 30%. Окрім охоплення страхуванням базових медичних послуг, кожна з наявних лікарняних кас забезпечує також додаткове медичне страхування, що враховує тривале лікування у стаціонарі, підвищений комфорт, профілактичні служби, знижки на ліки, додаткове залучення фахівців для обстежень та проведення операцій. Ізраїль 1995 р. ввів у систему соціального медичного страхування страховиків, у своїй залишив поза фондами медичного страхування функцію збору страхових платежів від страхувальників.

Змішана модель фінансується за рахунок реалізації платних медичних послуг та за рахунок коштів добровільного медичного страхування (США, Португалія, Нідерланди). Основоположником організації змішаної системи фінансування галузі охорони здоров'я є відомий фінансист та політичний діяч А. Гамільтон.

На початку ХІХ століття у США виникли перші недержавні соціальні фонди, основними принципами яких стало корпоративне управління капіталом. Основою недержавного соціального стра-

хування є особисті внески застрахованої особи, розмір яких залежить від рівня доходу, факторів, що впливають на здоров'я конкретної людини (вік, професія, спосіб життя) та демографічних факторів (середня тривалість життя, період доживання після виходу на пенсію тощо) [6].

У США система медичного страхування ґрунтується на консолідації центрального страхового фонду з мережею незалежних страхових компаній, які займаються страхуванням життя та здоров'я. При цьому кошти акумулюються у центральному фонді, який виконує адміністративні функції, та розподіляються страховим організаціям з урахуванням затвердженої законодавчо форми розрахунків. Така система прийнята в США у частині програм страхування громадян віком від 65 років і тих, у яких важкі порушення стану здоров'я та страхування малозабезпечених, жінок та дітей із бідних сімей.

Ці системи займають понад 20% населення, частка страхування за місцем роботи становить 58% чисельності населення та медичного страхування на добровільних засадах за місцем роботи – до 2%. Медичним страхуванням найбільш широко охоплено робітників промисловості, державних службовців, членів профспілки, працівників, які зайняті повний день. При цьому звільнення працівника автоматично призводить до втрати медичного страхування.

Таким чином, медичне страхування у США тісно пов'язане саме із трудовою діяльністю. При цьому з економічної точки зору медичне обслуговування у Сполучених Штатах передбачає, по суті, парадоксальне об'єднання надмірностей і недоліків. США витрачають на охорону здоров'я 15% від ВВП, що є найбільшим показником серед інших країн світу і, водночас, понад 15% громадян не мають належного фінансового захисту від надмірних витрат за надану медичну допомогу через відсутність страхових полісів – це малозабезпечені, безробітні, безхатченки та члени родин працівників підприємств, які не охоплені системою медичного страхування.

Основний принцип медичного страхування США – це висока ефективність медичної допомоги. Страхова компанія покриває витрати, пов'язані із застосуванням методів лікування із високим коефіцієнтом позитивного результату. США має найдорожчу систему охорони здоров'я у світі, протягом останніх десятиліть витрати на її утримання зростають високими темпами. Так, загальні витрати на галузь охорони здоров'я за останні тридцять років збільшилися з 8,5% ВВП у 1979 р. до 17,4% ВВП у 2020 р., а на одну особу – підвищилися у понад вісім разів, що

частково зумовлено зростанням видатків держави на медичну допомогу.

Таким чином, модель фінансування галузі охорони здоров'я у США побудована на домінуванні у її фінансуванні приватного медичного страхування. У 2020 р. частка приватних видатків від загальних витрат на галузь охорони здоров'я у США становила 51,4%, а приватного страхування від приватних видатків на ці цілі – 69,3%. Хоча у багатьох країнах практикується приватне медичне страхування, здебільшого воно є лише додатковим джерелом фінансування обов'язкового медичного страхування чи бюджетної медицини. З кожного долара витрат на охорону здоров'я у США 42% спрямовується на фінансування стаціонарного лікування; 28% – на послуги лікаря та інші клінічні послуги; 13% становлять фармацевтичні витрати; 8% – витрати на будинки догляду за літніми людьми; 5% – стоматологічні витрати; 4% – витрати фінансування державних заходів у галузі охорони здоров'я.

Слід зазначити, що проаналізовані моделі фінансування галузі охорони здоров'я в чистому вигляді практично не використовуються в жодній країні, але в окремих з них вони мають домінуюче становище. Тобто держава або її органи обов'язково беруть участь у фінансуванні послуг з охорони здоров'я, і, як правило, внески на соціальне страхування доповнюються бюджетними асигнуваннями. Вибір моделі фінансування галузі охорони здоров'я залежить від культурно-історичних, соціально-економічних, демографічних умов, рівня захворюваності та інших факторів, що характеризують загальний стан здоров'я та рівень медичного обслуговування в тій чи іншій країні.

Так, у Німеччині, де охорона здоров'я базується на страхових принципах, частка бюджетних коштів є незначною і становить 10,2% загальної суми видатків. Найбільша роль бюджетних видатків у цій галузі належить Великобританії – 85% загальної суми, оскільки в основі цієї системи лежить бюджетне фінансування. Частка приватного фінансування, крім США, де фінансування стаціонарного лікування – 42%, послуги лікаря та інші клінічні витрати – 28%, фармацевтичні витрати – 13%, витрати на будинки догляду за літніми людьми 8%, стоматологічні витрати – 5%, витрати на фінансування заходів у галузі охорони здоров'я – 4%, складає 30% загальних видатків, в основному, незначна і становить 5–13% бюджету галузі. Чільне місце у бюджеті охорони здоров'я займають кошти, акумульовані на страхових принципах: їх загальна сума в Німеч-

чині становить 77,5%, у Голландії – 80%, що свідчить про те, що одним із суттєвих джерел фінансування медичної допомоги є залучення коштів через страхові механізми.

В багатьох країнах обов'язкове медичне страхування виходить з наступних принципів: загальності – усі громадяни незалежно від стану здоров'я, статі, віку, місця проживання, рівня доходу мають право отримання медичних послуг; державності – держава забезпечує стійкість системи загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування та є безпосереднім страхувальником для безробітної частини населення безприбутковості – прибуток за проведення обов'язкового державного соціального медичного страхування є джерелом формування фінансових резервів такого страхування або може виступати засобом збагачення.

Як правило, країни, в яких переважає бюджетне фінансування, прагнуть здійснення децентралізацію управління системами фінансування та комерціалізації закладів охорони здоров'я. Країни, в яких переважає ринкова модель фінансування, розширюють бюджетне фінансування галузі охорони здоров'я. Ґрунтуючись на відсутності медичного страхування населення та для визначення можливих напрямів його використання в кризових умовах, виникає необхідність розробки концептуального підходу до організації фінансування галузі охорони здоров'я на основі медичного страхування з урахуванням існуючого досвіду політики у сфері медичного страхування країн розвинутої ринкової та перехідної економік.

Цей концептуальний підхід має охоплювати організаційні, економічні та правові аспекти, що включають: аналіз досвіду функціонування медичного страхування в зарубіжних країнах та виявлення зв'язку між ефективністю його здійснення та фінансуванням галузі охорони здоров'я на основі медичного страхування; визначення поточного базового пакета гарантованого державою обсягу безкоштовних медичних послуг та забезпечення адекватного розміру фінансових ресурсів для організації їх надання; виявлення на основі попередніх етапів аналізу передумов неефективності форму-

вання фінансового потенціалу ринку медичного страхування та пріоритетів розвитку медичного страхування з урахуванням особливостей розвитку економіки держави; розроблення методичного підходу до оцінки фінансового потенціалу ринку медичного страхування; формування багаторівневої моделі державного та приватного медичного страхування із залученням бюджетних коштів як основного джерела фінансування галузі охорони здоров'я, засобів медичного страхування, лікарняних кас та надання платних медичних та немедичних послуг, благодійних внесків, кредиту, лізингу та інших джерел, які не заборонені законодавством; запровадження державно-приватного партнерства з можливістю залучення інвестиційних коштів приватного партнера та делегування йому управлінських функцій.

Висновки. Застосування запропонованого в статті концептуального підходу до організації фінансування галузі охорони здоров'я на основі медичного страхування дасть змогу підвищити ефективність її функціонування, знизити витрати населення на охорону здоров'я за рахунок формування раціональної структури джерел фінансування галузі охорони здоров'я на основі медичного страхування через систему ДМС, покращити якість медичного обслуговування населення та більш чітко визначити роль страхового ринку та медичного страхування як інструментів фінансування галузі охорони здоров'я та елемента соціального захисту інтересів населення.

Результатом реалізації зазначеного концептуального підходу є обґрунтування механізму виявлення джерел та резервів формування фінансового потенціалу ринку медичного страхування з метою підвищення його рівня та визначення додаткових джерел фінансування галузі охорони здоров'я з урахуванням рівня фінансового потенціалу медичного страхування та оцінки перспектив економічного розвитку як напряму використання виявлених резервів. Все перелічене вище підтверджує необхідність у формуванні додаткових джерел фінансування галузі охорони здоров'я за рахунок розвитку медичного страхування як елемента соціального захисту населення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вівсянник О.М. Значення та функції міжнародних організацій вінституційній системі державного регулювання охорони здоров'я. Монографія. Рівне : Волин. обереги, 2022. 212 с.
2. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року № 2801. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (дата звернення: 23.09.2023 р.).
3. Сазонець І.Л. Концептуальні основи державного регулювання розвитку рекреаційної діяльності санаторно-курортних підприємств. Інвестиції: практика і досвід. 2017. № 6. С. 5–8.

4. Сазонець І.Л., Зима І. Я. Дослідження проблеми трансформації державної системи охорони здоров'я та діяльності соціальних інститутів. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 21. С. 109–113.
5. Ханіна О.І. Напрями вдосконалення системи державного управління кадровим розвитком системи охорони здоров'я. Інвестиції: практикатадосвід. 2021. № 24, с. 49–53.
6. Ханіна О.І. Державно-управлінські впливи формування здорового способу життя. Актуальні проблеми психології в умовах політичної та економічної нестабільності : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Дніпро, 21 грудня. 2022 р. Дніпро, 2022. С. 94–97.
7. Якість життя населення України та перші наслідки війни / Черенко Л.М., Полякова С.В., Шишкін В.С., Реут А.Г., Крикун О.І., Когатько Ю.Л., Заяць В.С., Клименко Ю.А.; Нац. акад. наук. Укр., Ін-т демогр. та соц. дослідж. ім.М.В. Птухи. — Київ, 2023. Електронне видання. URL: https://www.idss.org.ua/arhiv/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F_%D1%8F%D0%BA%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C.pdf (дата звернення: 20.09.2023 р.).

REFERENCES:

1. Vivsiannyk, O.M. (2022), Znachennia ta funktsii mizhnarodnykhorhanizatsij v instyutstijnij systemi derzhavnoho rehuliuвання okhorony zdorov'ia [The importance and functions of international organizations in the institutional system of state regulation of health care], Volyn. oberehy, Rivne, Ukraine [in Ukrainian].
2. Verkhovna Rada of Ukraine (1992), Zakon Ukrainy "Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro okhoronu zdorovia" vid 19 lystopada 1992 roku № 2801 [The Law of Ukraine "Fundamentals of the Legislation of Ukraine on Health Care"]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (Accessed 23.09.2023) [in Ukrainian].
3. Sazonetz, I. (2017). Kontseptualni osnovy derzhavnoho rehuliuвання rozvytku rekreatsiinoi diialnosti sanatorno-kurortnykh pidpriemstv [Conceptual bases of state regulation of development recreational activities sanatorium enterprises]. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 6, pp. 5–8 [in Ukrainian].
4. Sazonets, I., & Zyma, I. (2018). Doslidzhennia problemy transformatsii derzhavnoi systemy okhorony zdorov'ia ta diialnosti sotsialnykh instytutiv. [Investigation of the problem of transformation of the state system of health care and activities of social institutions]. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 21, pp. 109–113 [in Ukrainian].
5. Khanina, O.I. (2021). Napriamy vdoskonalennia systemy derzhavnoho upravlinnia kadrovym rozvytkom systemy okhorony zdorov'ia [Directions for improving the system of state management of personnel development of the health care system]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 24, pp. 49–53 [in Ukrainian].
6. Khanina, O.I. (2022). Derzhavno-upravlinski vplyvy formuvannia zdorovoho sposobu zhyttia [State-management influences on the formation of a healthy lifestyle]. *Aktual'ni problemy psykholohii v umovakh politychnoi ta ekonomichnoi nestabil'nosti : materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf. – Current problems of psychology in the conditions of political and economic instability: materials of the International Scientific and Practical Conference*, Dnipro, Ukraine, pp. 94–97 [in Ukrainian].
7. Cheren'ko, L.M., Poliakova, S.V., Shyshkin, V.S., Reut, A.H., Krykun, O.I., Kohat'ko, Yu.L., Zaiats', V.S. & Klymenko, Yu.A. (2023) Yakist' zhyttia naseleння Ukrainy ta pershi naslidky vijny [The quality of life of the population of Ukraine and the first consequences of the war], Nats. akad. nauk. Ukr., Ін-т демогр. та сots. doslidzh. ім.М.В. Птухи. Kyiv, Ukraine. Retrieved from: https://www.idss.org.ua/arhiv/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F_%D1%8F%D0%BA%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C.pdf (Accessed 20.09.2023) [in Ukrainian].

УДК 35.1:004(477)(477.6)

Алі МАГЕРРАМОВ

аспірант кафедри державного управління, Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Київ, Україна)

ORCID: 0009-0002-0069-9352

Бібліографічний опис статті: Магеррамов, А. (2023). Цифровізація як чинник конкурентоспроможності держави в умовах глобалізації та інтеграції: теоретичний аналіз та практичні рекомендації для України. *Публічне управління та місцеве самоврядування*, 3, 23–31, doi: <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2023-3-4>

**ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ЧИННИК КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ДЕРЖАВИ
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ІНТЕГРАЦІЇ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ
ТА ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ**

У даній статті поставлено за мету визначити виклики та можливості підвищення конкурентоспроможності держави в умовах глобалізації та інтеграції, надати практичні рекомендації щодо мінімізації негативного впливу та підвищення ефективності публічного управління для підвищення конкурентоспроможності держави України.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю визначення впливу глобалізації та інтеграції на конкурентоспроможність держави, необхідністю реформування та модернізації системи публічного управління, яка має забезпечувати ефективність, прозорість, відкритість, відповідальність, узгодженість та партнерство між державою, бізнесом та громадянським суспільством в умовах глобалізації та інтеграції.

У результаті проведеного дослідження впливу цифровізації на конкурентоспроможність держави в умовах глобалізації та інтеграції виявлено, що цифровізація є стратегічним чинником, який може підвищити продуктивність, інноваційність, якість послуг і доступність інформації, але також потребує адаптації до нових технологій, захисту даних і цифрової грамотності. Ми також визначили проблеми публічного управління в Україні, які перешкоджають ефективному використанню можливостей цифровізації, такі як розбалансованість діяльності управлінських інститутів, загострення суспільних конфліктів, недостатня децентралізація влади, низький рівень інституційного розвитку державної служби, недосконалість механізмів публічного контролю.

У результаті дослідження запропоновано практичні рекомендації для розв'язання цих проблем та підвищення конкурентоспроможності держави в умовах глобалізації та інтеграції, такі як розробка та реалізація національної стратегії цифрової трансформації, створення та модернізація цифрової інфраструктури, реформування системи публічного управління з використанням цифрових технологій, розвиток цифрової освіти та навичок, сприяння цифровій інтеграції та співпраці з іншими країнами, регіональними та міжнародними організаціями. Ми вважаємо, що ці рекомендації можуть сприяти підвищенню якості життя, соціальної справедливості, демократії та безпеки в Україні та інших державах, які стикаються з подібними викликами та можливостями.

Ключові слова: цифровізація, конкурентоспроможність, держава, глобалізація, інтеграція, теоретичний аналіз, практичні рекомендації, Україна, цифрова трансформація.

Ali MAGERRAMOV

Postgraduate Student of the Department of Public Administration Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv, Ukraine)

ORCID: 0009-0002-0069-9352

To cite this article: Magerramov, A. (2023). Tsyfrovizatsiia yak chynnyk konkurentospromozhnosti derzhavy v umovakh hlobalizatsii ta intehratsii: teoretychnyi analiz ta praktychni rekomendatsii dlia Ukrainy [Digitization as a factor of state competitiveness in the conditions of globalization and integration: theoretical analysis and practical recommendations for Ukraine]. *Public Administration and Local Government*, 3, 23–31, doi: <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2023-3-4>

**DIGITALIZATION AS A FACTOR OF STATE COMPETITIVENESS
IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION AND INTEGRATION:
THEORETICAL ANALYSIS AND PRACTICAL RECOMMENDATIONS FOR UKRAINE**

The purpose of this article is to identify the challenges and opportunities for increasing the competitiveness of the state in the conditions of globalization and integration, to provide practical recommendations for minimizing the negative impact and increasing the efficiency of public administration to increase the competitiveness of the state of Ukraine.

The relevance of the study is due to the need to determine the impact of globalization and integration on the state's competitiveness, the need to reform and modernize the public administration system, which should ensure efficiency, transparency, openness, responsibility, coherence, and partnership between the state, business and civil society in the conditions of globalization and integration.

As a result of the study of the impact of digitalization on the competitiveness of the state in the conditions of globalization and integration, it was found that digitalization is a strategic factor that can increase productivity, innovation, quality of services, and information availability, but also requires adaptation to new technologies, data protection, and digital literacy. We also identified the problems of public administration in Ukraine, which prevent the effective use of digitalization opportunities, such as the imbalance of the activities of management institutes, the exacerbation of social conflicts, insufficient decentralization of power, the low level of institutional development of the civil service, and the imperfection of public control mechanisms.

As a result of the research, practical recommendations are proposed for solving these problems and increasing the competitiveness of the state in the conditions of globalization and integration, such as the development and implementation of a national strategy for digital transformation, the creation and modernization of digital infrastructure, reforming the public administration system using digital technologies, and the development of digital education and skills, promoting digital integration and cooperation with other countries, regional and international organizations. We believe that these recommendations can contribute to improving the quality of life, social justice, democracy and security in Ukraine and other countries facing similar challenges and opportunities.

Key words: digitization, competitiveness, state, globalization, integration, theoretical analysis, practical recommendations, Ukraine, digital transformation.

Актуальність. Конкуренентоспроможність держави визначає її здатність успішно конкурувати на міжнародному ринку, забезпечувати високий рівень життя населення, стимулювати інноваційний розвиток та ефективно використання ресурсів. Виклики та можливості підвищення конкурентоспроможності держави в умовах глобалізації та інтеграції пов'язані з необхідністю адаптації до змін у світовій економіці, яка характеризується посиленням торговельних, фінансових, інформаційних та культурних зв'язків між країнами, регіонами та корпораціями. Виникає необхідність врахування впливу глобальних проблем, таких як зміна клімату, енергетична безпека, боротьба з бідністю, міграція, тероризм, пандемія COVID-19, на економічну динаміку та соціальну стабільність. Уряди розуміють потребу залучення до міжнародних інтеграційних об'єднань, які сприяють розширенню ринків збуту, притоку іноземних

інвестицій, трансферу технологій, підвищенню якості продукції та послуг, гармонізації стандартів та норм. Окрім того, є необхідність реформування та модернізації системи публічного управління, яка має забезпечувати ефективність, прозорість, відкритість, відповідальність, узгодженість та партнерство між державою, бізнесом та громадянським суспільством.

Для підвищення конкурентоспроможності держави в умовах глобалізації та інтеграції необхідно розробляти та реалізовувати комплексні стратегії, які б враховували специфіку національної економіки, ресурсний потенціал, інституційне середовище, міжнародні зобов'язання та виклики. Такі стратегії мають бути спрямовані на створення сприятливих умов для розвитку конкурентних переваг, підвищення продуктивності праці, інноваційності, якості освіти та науки, екологічної безпеки, соціальної справедливості та інклюзивності.

Аналіз літератури та наявних підходів до визначення предмета дослідження. Тема впливу викликів та з'ясування можливостей підвищення конкурентоспроможності держави в умовах глобалізації та інтеграції, які пов'язані з необхідністю адаптації до змін у світовій економіці є актуальною та важливою для розвитку теорії та практики державного управління в Україні та інших країнах, особливо в умовах глобалізації, інтеграції, демократизації, і процесів децентралізації. Основні аспекти цієї теми включають визначення та характеристику поняття конкурентоспроможності держави (Антонюк, Анапріюк, 2017; Горбаль, Хіндяк, 2020), визначення чинників (Бондарчук, 2021; Липов, 2018; Пугачевський, Пугачевська, 2018), механізмів та ефектів впливу на конкурентоспроможність держави (Горбаль, Хіндяк, 2020; Дернова, Боровик, Кравченко, 2020; Кулявець, 2021; Руденко, 2018), оцінювання сучасного стану та перспектив впровадження стратегій (Антонюк, Анапріюк, 2017; Карпенко, Боняр, Карпенко, 2022) та механізмів публічного управління в Україні та інших країнах (Гордон, Оленцевич, Колісник, 2018), розробку теоретичних та практичних рекомендацій щодо вдосконалення публічного управління відповідно до стандартів та кращих європейських практик публічного управління (Гордон, Оленцевич, Колісник, 2018; Мельниченко, 2021; Болотіна, Нікітенко, 2017). Основними джерелами інформації та знань з даної теми є наукова література, нормативно-правові акти, звіти, експертні оцінки, міжнародні рейтинги, кейс-стаді, а також приклади належної практики публічного управління в різних країнах. Основні виклики та труднощі цієї теми полягають у відсутності чіткого та єдиного визначення та вимірювання ефективності публічного управління в умовах глобалізації та інтеграції (Антонюк, Анапріюк, 2023), різноманітності та складності вимірів і компонентів сучасних систем публічного управління (Болотіна, Нікітенко, 2017), мінливості та контекстуальності моделей і практик (Гордон, Оленцевич, Колісник, 2018), опір та інертність наявних систем державного управління та місцевого самоврядування змінам і реформам (Україна 2030Е, 2018), зовнішній і внутрішній тиск та ризики, які впливають на реалізацію прийнятих управлінських рішень (Україна 2030Е, 2018). Основними способами та інструментами розв'язання цих проблем і труднощів є розробка та застосування концептуальних і методологічних основ (Мельниченко, 2021), порівняльних та емпіричних методів дослідження (Болотіна, Нікітенко, 2017), інструментів моніторингу та

оцінки, підходів до навчання та інновацій, механізмів діалогу та партнерства (Глобальні тенденції і проблеми, 2014), заходи з розбудови потенціалу та підвищення обізнаності (Болотіна, Нікітенко, 2017; Липов, 2018; Шаповалова, 2023), стратегії адвокації та просування (Україна 2030Е, 2018), а також програми реформ та модернізації (Україна 2030Е, 2018). Зазначимо й про питання європейського досвіду та українські реалії публічного управління як чинника конкурентоспроможності держави (Гордон, Оленцевич, Колісник, 2018; Дернова, Боровик, Кравченко, 2020), основні досягнення та виклики реформи державного управління в Україні (Маркевич, 2021), роль і вплив євроінтеграційного процесу на систему державного управління в Україні (Болотіна, Нікітенко, 2017), перспективи та напрямки подальшого розвитку. Також конкурентоспроможність держави розглядається в мовах глобалізації (Дернова, Боровик, Кравченко, 2020). Разом з тим, окреслені нами в даній статті завдання в проаналізованих публікаціях не ставляться.

Методи дослідження. Для досягнення мети нашого дослідження використано низку теоретичних та практичних наукових методів. Перш за все, використано метод аналізу – здійснено аналіз глобальних та регіональних тенденцій, які впливають на конкурентоспроможність держави, таких як глобалізація, інтеграція, інновації, цифрова трансформація, екологічні виклики. Використано дані з різних джерел, таких як рейтинги та індекси глобальної конкурентоспроможності, статистичні бази даних, наукові публікації, звіти міжнародних організацій. У межах аналізу застосовано інструменти порівняльного аналізу, аналіз чинників. По-друге, здійснено аналіз сильних та слабких сторін, можливостей та загроз для конкурентоспроможності держави в умовах глобалізації та інтеграції. Для цього використано SWOT-аналіз. Визначено сильні та слабкі сторони держави з точки зору її внутрішніх ресурсів, потенціалу, інституційної системи, соціально-економічного розвитку, а також можливості та загрози, які виникають внаслідок зовнішніх чинників, таких як політична, економічна, соціальна, технологічна, екологічна, правова ситуація у світі та регіоні, конкуренція з іншими державами, міжнародна співпраця. Здійснено аналіз стратегічних напрямів та інструментів підвищення конкурентоспроможності держави в умовах глобалізації та інтеграції. Також автор використав історичний метод, який дозволив дослідити український досвід державного становлення та закордонний досвід у контексті

конкурентоспроможності держави. З допомогою цього методу автор дослідив історичні джерела, такі як документи, хроніки, статистичні. Проаналізовано еволюцію управлінської думки та її вклад у розвиток теорії управління в контексті впливу на конкурентоспроможність держави. Використано компаративний метод, який дозволив порівнювати різні системи оцінювання конкурентоспроможності держав та різні стратегії держав у цьому контексті. Нами також застосовано емпіричний метод – це метод, який дозволив перевіряти гіпотези та теорії публічного управління на основі спостереження. Цим методом автор дослідив первинні та вторинні дані, зібрані упродовж 2020-2023 років.

Мета дослідження – визначити виклики та можливості підвищення конкурентоспроможності держави в умовах глобалізації та інтеграції, надати практичні рекомендації щодо мінімізації негативного впливу та підвищення ефективності публічного управління для підвищення конкурентоспроможності держави Україна. Основними завданнями у цьому дослідженні є завдання з'ясувати, які виклики в умовах глобалізації та інтеграції зазнає держава, які впливають на її конкурентоспроможність, як мінімізувати цей негативний вплив, які можливості є для підвищення конкурентоспроможності держави, надати рекомендації для підвищення конкурентоспроможності держави в Україні.

Результати дослідження. Глобальні тенденції і проблеми впливають на конкурентоспроможність держави в різних сферах, таких як економіка, політика, безпека, освіта, культура (Шаповалова, 2023; Карпенко, Боняр, Карпенко, 2022). Деякі з цих впливів можуть бути позитивними, а деякі – негативними. Розглянемо їх детальніше. Глобалізація економіки збільшує можливості для торгівлі, інвестицій, технологічного перенесення, інтеграції ринків, але також збільшує конкуренцію, ризики, нерівність, залежність, екологічні проблеми. Глобальні проблеми, такі як зміна клімату, енергетична безпека, бідність, міграція, тероризм, пандемія COVID-19, вимагають від держави більшої відповідальності, співпраці, адаптації, інновацій, ресурсів для їх розв'язання (Україна 2030Е, 2018). Глобальні тенденції в освіті, такі як цифровізація, масові відкриті онлайн-курси, міжнародна мобільність, навчання протягом життя, вимагають від держави модернізації освітньої системи, підвищення якості освіти, забезпечення доступності та рівності освітніх можливостей (Маркевич, 2020). Зміна клімату, яка призводить до зростання температури, підвищення рівня моря, екстремальних погодних

явищ, втрати біорізноманіття, зменшення сільськогосподарської продуктивності, поширення хвороб та міграції населення. Енергетична безпека, яка вимагає від держави забезпечення стабільного та доступного постачання енергії для своїх громадян та економіки, зменшення залежності від імпорту та використання вуглеводнів, розвитку відновлюваних джерел енергії та енергоефективності. Бідність, яка зачіпає близько 10% світового населення, що живе за межею екстремальної бідності (менш як 1,9 долара США на день), та близько 40% населення, що живе за межею помірної бідності (менш як 3,2 долара США на день) (Горбаль, Хіндяк, 2020). Бідність спричиняє голод, недоїдання, низьку якість освіти та охорони здоров'я, соціальну відсталість, конфлікти та насильство. Освіта є ключовим чинником для підвищення продуктивності, інноваційності, креативності, громадянської активності та культурної різноманітності. Освіта також сприяє зменшенню бідності, нерівності, дискримінації, злочинності та екологічних проблем. Однак, близько 258 мільйонів дітей та молоді не відвідують школу, а близько 617 мільйонів дітей та підлітків не володіють базовими навичками читання та математики (Хоменко, Резнікова, 2013, Горбаль, Хіндяк, 2020).

Цифровізація є глобальною тенденцією, яка впливає на конкурентоспроможність держави в різних сферах, таких як економіка, освіта, охорона здоров'я, управління, безпека. Цифровізація означає використання цифрових технологій для підвищення продуктивності, інноваційності, якості та доступності послуг, інформації та знань (Україна 2030Е, 2018). Цифровізація також створює нові можливості для співпраці, комунікації, навчання, розваги та громадянської участі.

Різні держави мають різні практики щодо цифровізації, залежно від їх рівня розвитку, стратегій, потреб та викликів. Ось деякі приклади держав з такою різною практикою. Зокрема, Сінгапур є однією з найбільш цифрових країн світу, яка має амбітну стратегію Smart Nation, яка передбачає впровадження цифрових рішень у всіх секторах суспільства, таких як транспорт, освіта, охорона здоров'я, енергетика, фінанси, безпека (Горбаль, Хіндяк, 2020; Липов, 2018). Сінгапур використовує Інтернет речей, штучний інтелект, хмарні обчислення, блокчейн, віртуальну реальність та інші технології для покращення якості життя, ефективності управління та конкурентоспроможності економіки (Антонюк, Анапріюк, 2017; Кулявець, 2021; Липов, 2018). Нідерланди є ще однією країною, яка активно розвиває цифрову еко-

номіку та суспільство, яка має високий рівень цифрової грамотності, доступності Інтернету, електронної демократії, електронного урядування, електронної освіти та електронної охорони здоров'я.

Нідерланди також є лідером у сфері цифрової безпеки, цифрового підприємництва, цифрової творчості та цифрової інклюзії (Маркевич, 2021; Мельничук 2020; Пугачевський, Пугачевська, 2019). Нідерланди сприяють цифровій інновації та співпраці між державою, бізнесом, наукою та громадянським суспільством. Китай є однією з найбільш динамічних та амбітних країн у сфері цифровізації, яка має величезний ринок цифрових послуг, таких як електронна комерція, соціальні медіа, мобільні платежі, онлайн.

Узагальнене на основі різноманітних визначень тлумачення цифровізації можна представити як процес перетворення інформації, даних, процесів, послуг, продуктів на цифровий формат, що дозволяє їх зберігання, обробку, передачу, аналіз та використання за допомогою цифрових технологій, таких як комп'ютери, мобільні пристрої, Інтернет, хмарні сервіси, штучний інтелект, блокчейн, Інтернет речей, віртуальна та доповнена реальність (Україна 2030E, 2018). Цифровізація є глобальною тенденцією, яка впливає на всі сфери людської діяльності, включаючи економіку, політику, культуру, освіту, медицину, науку, безпеку, екологію. Цифровізація має як позитивні, так і негативні наслідки для конкурентоспроможності держави, які можна розглянути на прикладах практик різних держав. Позитивні наслідки цифровізації для конкурентоспроможності держави можуть бути такими: підвищення продуктивності, ефективності та якості роботи підприємств, установ, організацій та окремих осіб внаслідок автоматизації, оптимізації, інтеграції та інновації бізнес-процесів, управління, комунікації, обслуговування, моніторингу, аналітики. Наприклад, в Сінгапурі, який є одним з лідерів у сфері цифровізації, була запроваджена національна програма Smart Nation, яка спрямована на використання цифрових технологій для підвищення якості життя, економічного зростання, соціальної згуртованості та національної безпеки. За допомогою цієї програми було реалізовано багато проєктів, таких як електронне урядування, розумні транспортні системи, телемедицина, розумні будинки, розумні сенсори, розумні лічильники, розумні сміттєві баки (Україна 2030E, 2018). Це також і розширення можливостей для торгівлі, інвестицій, співпраці, навчання, розваг, культурного обміну, громадянської участі внаслідок збільшення доступності,

швидкості, зручності, різноманітності та індивідуалізації цифрових продуктів, послуг, платформ, мереж, контенту. Наприклад, в Естонії, яка є однією з найбільш цифрових країн світу, була запроваджена концепція e-Estonia, яка передбачає використання цифрових технологій для надання більшості державних, громадських, освітніх, медичних, фінансових, культурних послуг онлайн (Україна 2030E, 2018). За допомогою цієї концепції було реалізовано багато ініціатив, таких як електронна ідентифікація, електронне голосування, електронна податкова система, електронна реєстрація підприємств, електронна рецептура, електронна поліція, електронна амбулаторія, електронне навчання, електронне громадянство.

Стимулювання науково-технологічного прогресу, інноваційної діяльності, креативності, підприємництва, освітнього потенціалу, культурної різноманітності внаслідок забезпечення можливостей для генерації, поширення, застосування, захисту та комерціалізації нових знань, ідей, продуктів, послуг, рішень. Наприклад, в Ізраїлі, який є одним з найбільш інноваційних країн світу, була розроблена національна стратегія цифровізації, яка спрямована на підтримку та розвиток високотехнологічного сектору, науково-дослідної бази, освітньої системи, стартап-екосистеми, цифрової інфраструктури, кібербезпеки. За допомогою цієї стратегії було реалізовано багато заходів, таких як створення цифрових інноваційних центрів, цифрових лабораторій, цифрових акселераторів, цифрових хабів, цифрових інкубаторів, цифрових парків, цифрових платформ, цифрових програм, цифрових грантів, цифрових фондів (Глобальні тенденції, 2014; Bloomberg, 2018).

Разом з тим, можуть бути реалізовані сценарії, за умов яких можуть бути негативні наслідки цифровізації для конкурентоспроможності держави. Зокрема, такі, як збільшення нерівності, бідності, безробіття, соціальної відсталості, дискримінації внаслідок витіснення людської праці машинами, алгоритмами, роботами, штучним інтелектом, нерівномірного розподілу доходів, доступу до цифрових ресурсів, навчання та освіти. Наприклад, в Індії, яка є однією з найбільш населених країн світу, але також однією з найбільш нерівних, бідних та неграмотних, цифровізація створює великі виклики для соціальної справедливості, економічної інклюзії, освітньої рівності та політичної стабільності. Згідно з даними Світового банку, близько 50% індійського населення не має доступу до інтернету, а близько 40% дорослих не володіють базовими навичками читання та письма

(Руденко, 2018). Це обмежує їх можливості для отримання якісної освіти, роботи, доходу, послуг, інформації в цифровій ері.

Зростання загроз для безпеки, приватності, прав, свобод, демократії, культури внаслідок зловживання, маніпуляції, крадіжки, втрати, пошкодження, фальсифікації, цензури, пропаганди, екстремізму, кібератак, пов'язаних з цифровими даними, технологіями, платформами, мережами, контентом. Наприклад, в Росії, яка є однією з найбільш активних країн у сфері кібероперацій, була прийнята національна стратегія цифровізації, яка передбачає використання цифрових технологій для підвищення національної безпеки, суверенітету, впливу та конкурентоспроможності (Карпенко, Боняр, Карпенко, 2022; Кулявець, 2021; Липов, 2018, Bondar, 2023). Однак, ця стратегія також включає заходи, які обмежують доступ до інтернету, контролюють цифровий контент, переслідують цифрових дисидентів, втручаються в цифрові вибори, проводять кібершпигунство, кібервійну, кібердезінформацію.

Ось таблиця, яка показує рейтинг країн за їхніми витратами на цифровізацію в доларах США та деякі приклади їхніх проєктів за останні 10 років.

Висновки. Глобальні тенденції та проблеми, такі як цифровізація, зміна клімату, міграція, безпека, впливають на конкурентоспроможність держави в різних аспектах. У результаті дослідження

цифровізації як чинника підвищення конкурентоспроможності держави в умовах глобалізації та інтеграції нами виявлено, що цей чинник може підвищити продуктивність, інноваційність, якість послуг і доступність інформації, але також потребує адаптації до нових технологій, захисту даних і цифрової грамотності. Також нами робиться узагальнення, що розбалансованість діяльності управлінських інститутів, що призводить до низької ефективності, корупції, бюрократії, несумісності законодавства та недостатньої відповідальності, загострення суспільних конфліктів у світі та неузгодженість діяльності органів влади щодо вирішення кризових явищ, таких як війна на Донбасі, анексія Криму, економічна рецесія, пандемія COVID-19, екологічні проблеми, недостатня децентралізація влади та надання повноважень місцевому самоврядуванню, що обмежує можливості розвитку територіальних громад, забезпечення їх потреб та врахування їх інтересів, низький рівень інституційного розвитку державної служби, що характеризується відсутністю професійних стандартів, кадровою політикою, мотивацією, адаптацією до змін, недосконалість механізмів публічного контролю, залучення громадян та громадськості до процесів публічного управління, забезпечення прозорості та відкритості діяльності органів влади.

Для розв'язання цих проблем та підвищення конкурентоспроможності держави в умовах глобалізації та інтеграції необхідно використо-

Таблиця

Рейтинг країн за їх витратами на цифровізацію в доларах США та деякі приклади їхніх проєктів за останні 10 років (Джерела: Україна 2030E, 2018; Пугачевський, Пугачевська, 2019; Бондар, 2023; інші джерела відкритого доступу)

Рейтинг	Країна	Витрати (в млрд дол. США)	Приклади проєктів за останні 10 років (назви англійською або мовою оригіналу)
1	США	1,275	Digital Government Strategy, Smart Cities Initiative, AI for American Innovation, Cybersecurity and Infrastructure Security Agency
2	Китай	912	Digital Silk Road, Social Credit System, E-commerce Law, National AI Development Plan
3	Японія	203	Society 5.0, Digital Agency, My Number Card, AI Strategy
4	Німеччина	173	Digital Agenda 2014-2017, Industrie 4.0, GAIA-X, Digital Pact for Schools
5	Великобританія	141	Government Digital Service, Digital Economy Act 2017, National Data Strategy, AI Sector Deal
6	Франція	111	France Numérique 2012-2020, La French Tech, AI for Humanity, Digital Republic Bill
7	Індія	79	Digital India, Aadhaar, National Digital Health Mission, BharatNet
8	Канада	64	Digital Canada 150, Pan-Canadian AI Strategy, Cyber Security Strategy, Smart Cities Challenge
9	Піденна Корея	59	Digital New Deal, K-ICT Strategy, Smart Korea, Digital Government Innovation
10	Австралія	56	Digital Transformation Strategy, National Broadband Network, Cyber Security Strategy, AI Ethics Framework

увати можливості цифровізації, яка є стратегічною інвестицією, спрямованою на стимулювання та розвиток інформаційної відкритості суспільства, підвищення продуктивності праці, економічного зростання та створення робочих місць, подолання бідності та соціальної нерівності. Для цього можна запропонувати такі практичні рекомендації: розробити та реалізувати національну стратегію цифрової трансформації, яка визначить цілі, пріоритети, механізми, ресурси, критерії та показники досягнення цифрової конвергенції з Європейським Союзом та іншими партнерами; створити та модернізувати цифрову інфраструктуру, яка забезпечить доступність, надійність, безпеку та швидкість передачі даних, а також розвиток штучного інтелекту, хмарних сервісів, блокчейну, інтернету речей, великих даних; реформувати систему

публічного управління з використанням цифрових технологій, які допоможуть оптимізувати процеси, підвищити ефективність, зменшити корупцію, покращити взаємодію між органами влади, бізнесом та громадянами, забезпечити електронну демократію та публічне залучення; розвивати цифрову освіту та навички, які необхідні для адаптації до цифрової економіки, підвищення конкурентоспроможності ринку праці, створення нових професій та бізнес-моделей, підтримання неперервного навчання та інновацій; сприяти цифровій інтеграції та співпраці з іншими країнами, регіональними та міжнародними організаціями, що дозволить використовувати синергетичні ефекти, обмінюватися досвідом та практиками, розв'язувати спільні проблеми та виклики, зміцнювати позицію України на світовій арені.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антонюк, Л., Анапріюк, К. Стратегічні пріоритети та ключові напрями конкурентного розвитку України в умовах глобальних економічних викликів. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2023. DOI: 10.54929/2786-5738-2023-8-02-01.
2. Болотіна Є. В., Нікітенко А. В. Сучасні західні концепції управління та моделі публічного адміністрування. *Економічний вісник Донбасу*. 2017. № 1 (47). С. 96–100.
3. Бондарчук В.В. Цифровізація економіки України як фактор міжнародної конкурентоспроможності. *Актуальні проблеми економіки та управління: збірник наукових праць*. 2021. Вип. 1 (21). С. 5–14.
4. Глобальні тенденції і проблеми розвитку освіти: наслідки для України. Аналітична записка. НІСД. 2014. <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/globalni-tendencii-i-problemi-rozvitku-osviti-naslidki-dlya>.
5. Горбаль Н., Хіндяк Р.В. Аналізування глобальної конкурентоспроможності країн європейського союзу. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2020, Випуск 2, Номер 1. С. 87–96. DOI: <https://doi.org/10.23939/smeu2020.01.087>.
6. Гордон М. В., Оленцевич Н. В., Колісник І. О. Моделі публічного управління: порівняльний аналіз та пропозиції для України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2018. № 3. URL: <http://www.du.nauka.com.ua/?op=1&z=1207>.
7. Дернова І.А., Боровик Т.М., Кравченко Л.В. Глобальний вимір конкурентоспроможності України. *Електронний фаховий науково-практичний журнал «Інфраструктура ринку»*. 2020. № 42. <https://doi.org/10.32843/infrastructure42-5>.
8. Карпенко О.О., Боняр С.М., Карпенко І.О. Оцінювання конкурентоспроможності країни за міжнародними рейтингами. *Economic Synergy*. 2022. № 1; 2–3. С. 32–59. DOI: 10.53920/ES-2022-1;2-3.
9. Кулявець, Вега. Міжнародна конкурентоспроможність України в умовах глобалізації: проблеми і перспективи. *Adaptive Management Theory and Practice Economics*. 2021. 11. DOI: [https://doi.org/10.33296/2707-0654-11\(22\)-04](https://doi.org/10.33296/2707-0654-11(22)-04).
10. Липов В.В. Конкурентна стратегія розвитку України в умовах глобалізації. *Економіка України*. 2018. № 3. С. 21–35.
11. Маркевич К. Цифровізація: переваги та шляхи подолання викликів. Разумков Центр. 2021 <https://razumkov.org.ua/statti/tsyfrovizatsiia-perevagy-ta-shliakhy-podolannia-vyklykiv>.
12. Мельниченко Б. Сучасна парадигма публічного управління: практичний вимір для України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. Львів, 2021. № 1 (29). С. 104–109.
13. Мельничук Г.С., Мамалига В.О. Цифровізація економіки: можливості та загрози для ефективного функціонування підприємств. *Економічний вісник Чернівецького університету: збірник наукових праць*. 2020. Вип. 2 (20). С. 21–28. http://pev.kpu.zp.ua/journals/2020/2_19_ukr/23.pdf.
14. Окара Д. В., Чернишев В.Г., Шинкаренко Л.В. Дослідження розвитку України на підставі індексу глобальної конкурентоспроможності. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Миколаїв, 2018. Вип. 22. С. 84–90.

15. Пугачевський К.Й., Пугачевська К.С. Цифровізація економіки як фактор підвищення конкурентоспроможності країни. *Економічний вісник Чернівецького університету: збірник наукових праць*. 2019. Вип. 1 (19). С. 5–13. http://market-infr.od.ua/journals/2018/25_2018_ukr/9.pdf.
16. Руденко М.В. Цифровізація економіки: нові можливості та перспективи. *Економіка та держава: науково-практичний журнал*. 2018. № 11. С. 61–65. http://economy.in.ua/pdf/11_2018/13.pdf.
17. Україна 2030E – країна з розвинутою цифровою економікою. Український інститут майбутнього. 2018 <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html>.
18. Шаповалова, О.В. Проблеми досягнення цифрової зрілості суспільства. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2023. 24–32. DOI:10.33216/2218-5461/2022-44-2-24-32.
19. Bloomberg, J. Digitization, Digitalization, And Digital Transformation: Confuse Them At Your Peril. <https://www.forbes.com/sites/jasonbloomberg/2018/04/29/digitization-digitalization-and-digitaltransformation-confuse-them-at-your-peril/#1e1fe3d02f2c>.
20. Bondar H.L. Digitalization and cooperation between the European Union and Ukraine. *Public Administration and Regional Development*. 2023. № 20. P. 330–352. DOI: 10.34132/pard2023.20.03.
21. Podrez-Riapolova, Iryna. Legal security of the system of infrastructure support of innovative activities under the conditions of European integration processes. *Law and innovations*. 7-12. 10.37772/2518-1718-2023-3(43)-1.
22. Voices on 2030: Digitalizing government KPMG International <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/xx/pdf/2022/09/voices-on-2030-digitalizing-government.pdf>.

REFERENCES:

1. Antoniuk, L., & Anapriuk, K. (2023). Stratehichni pryorityety ta kliuchovi napriamy konkurentnoho rozvytku Ukrainy v umovakh hlobalnykh ekonomichnykh vyklykiv [Strategic priorities and key directions of competitive development of Ukraine in the conditions of global economic challenges]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Seriya: ekonomika ta upravlinnia*, 8(2), 1–10. <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-8-02-01> [in Ukrainian].
2. Bolotina, Ye.V., & Nikitenko, A. V. (n.d.). Suchasni zakhidni kontseptsii upravlinnia ta modeli publichnoho administruvannya [Modern Western management concepts and models of public administration]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu*, 1(47), 96–100 [in Ukrainian].
3. Bondarchuk, V.V. (2021). Tsyfrovizatsiia ekonomiky Ukrainy yak faktor mizhnarodnoi konkurentospromozhnosti [Digitalization of the Ukrainian economy as a factor of international competitiveness]. *Aktualni problemy ekonomiky ta upravlinnia: zbirnyk naukovykh prats*, 1(21), 5–14 [in Ukrainian].
4. Hlobalni tendentsii i problemy rozvytku osvity: naslidky dlia Ukrainy [Global trends and problems of education development: consequences for Ukraine]. (2014). Analitichna zapyska. NISD. Retrieved from: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/globalni-tendencii-i-problemi-rozvitku-osviti-naslidki-dlya> [in Ukrainian].
5. Horbal, N., & Khindiak, R.V. (2020). Analizuvannya hlobalnoi konkurentospromozhnosti krain yevropeiskoho soyuzu [Analysis of the global competitiveness of European Union countries]. *Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku*, 2(1), 87–96. <https://doi.org/10.23939/smeu2020.01.087> [in Ukrainian].
6. Hordoniuk, M.V., Olentsevych, N.V., & Kolisnyk, I.O. (n.d.). Modeli publichnoho upravlinnia: porivnialnyi analiz ta propozyitsii dlia Ukrainy [Models of public administration: comparative analysis and proposals for Ukraine]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, 3. Retrieved from: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1207> [in Ukrainian].
7. Dernova, I.A., Borovyk, T.M., & Kravchenko, L.V. (2020). Hlobalnyi vymir konkurentospromozhnosti Ukrainy [Global dimension of Ukraine's competitiveness]. *Infrastruktura rynku*, 42. <https://doi.org/10.32843/infrastruct42-5> [in Ukrainian].
8. Karpenko, O.O., Bonyar, S.M., & Karpenko, I.O. (2022). Otsiniuvannya konkurentospromozhnosti krainy za mizhnarodnyimi reitynhamy [Assessment of country's competitiveness by international ratings]. *Economic Synergy*, 1(2–3), 32–59. DOI: 10.53920/ES-2022-1;2-3 [in Ukrainian].
9. Kuliavets, V. (2022). Mizhnarodna konkurentospromozhnist Ukrainy v umovakh hlobalizatsii: problemy i perspektyvy [International competitiveness of Ukraine in the conditions of globalization: problems and prospects]. *Adaptive Management Theory and Practice Economics*, 11, Article 4. [https://doi.org/10.33296/2707-0654-11\(22\)-04](https://doi.org/10.33296/2707-0654-11(22)-04) [in Ukrainian].
10. Lypov, V.V. (2018). Konkurentna stratehiia rozvytku Ukrainy v umovakh hlobalizatsii [Competitive strategy of Ukraine's development in the conditions of globalization]. *Ekonomika Ukrainy*, 3, 21–35 [in Ukrainian].
11. Markevych, K. (2021). Tsyfrovizatsiia: perevahy ta shliakhy podolannia vyklykiv [Digitalization: advantages and ways to overcome challenges]. Razumkov Centre. Retrieved from: <https://razumkov.org.ua/statti/tsyfrovizatsiia-perevagy-ta-shliakhy-podolannia-vyklykiv> [in Ukrainian].

12. Melnychenko, B. (2021). Suchasna paradyhma publichnoho upravlinnia: praktychnyi vymir dlia Ukrainy [Modern paradigm of public administration: practical dimension for Ukraine]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika". Seriya: Yurydychni nauky*, 1(29), 104–109 [in Ukrainian].
13. Melnychuk, H.S., & Mamalyha, V.O. (2020). Tsyfrovizatsiia ekonomiky: mozhlyvosti ta zahrozy dlia efektyvnoho funktsionuvannia pidpriemstv [Digitalization of the economy: opportunities and threats for effective functioning of enterprises]. *Ekonomichnyi visnyk Chernivetskoho universytetu: zbirnyk naukovykh prats*, 2(20), 21–28. Retrieved from: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2020/2_19_ukr/23.pdf [in Ukrainian].
14. Okara, D.V., Chernyshev, V.H., & Shynkarenko, L.V. (2018). Doslidzhennia rozvytku Ukrainy na pidstavi indeksu hlobalnoi konkurentospromozhnosti [Research of Ukraine's development based on the global competitiveness index]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, 22, 84–90 [in Ukrainian].
15. Puhachevskiy, K.Y., & Puhachevska, K.S. (2019). Tsyfrovizatsiia ekonomiky yak faktor pidvyshchennia konkurentospromozhnosti krainy [Digitalization of the economy as a factor of increasing the country's competitiveness]. *Ekonomichnyi visnyk Chernivetskoho universytetu: zbirnyk naukovykh prats*, 1(19), 5–13. Retrieved from: http://market-infr.od.ua/journals/2018/25_2018_ukr/9.pdf [in Ukrainian].
16. Rudenko, M.V. (2018). Tsyfrovizatsiia ekonomiky: novi mozhlyvosti ta perspektyvy [Digitalization of the economy: new opportunities and prospects]. *Ekonomika ta derzhava: nauково-praktychnyi zhurnal*, 11, 61–65. http://economy.in.ua/pdf/11_2018/13.pdf [in Ukrainian].
17. Ukraine 2030E – kraïna z rozvyntutoiu tsyfrovoiu ekonomikoïu [Ukraine 2030E – a country with a developed digital economy]. Ukrainian Institute for the Future. Retrieved from: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html> [in Ukrainian].
18. Shapovalova, O.V. (2022). Problemy dosiahnennia tsyfrovoi zrilosti suspilstva [Problems of achieving digital maturity of society]. *Aktualni problemy prava: teoriia i praktyka*, 44(2), 24–32. <https://doi.org/10.33216/2218-5461/2022-44-2-24-32> [in Ukrainian].
19. Bloomberg, J. (2018). Digitization, Digitalization, And Digital Transformation: Confuse Them At Your Peril. *Forbes*. Retrieved from: <https://www.forbes.com/sites/jasonbloomberg/2018/04/29/digitization-digitalization-and-digitaltransformation-confuse-them-at-your-peril/#1e1fe3d02f2c> [in English].
20. Bondar, H.L. (2023). Digitalization and cooperation between the European Union and Ukraine. *Public Administration and Regional Development*, 20, 330-352. <https://doi.org/10.34132/pard2023.20.03> [in English].
21. Podrez-Riapolova, I. (2023). Legal security of the system of infrastructure support of innovative activities under the conditions of European integration processes. *Law and innovations*, 3(43), 7–12. [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2023-3\(43\)-1](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2023-3(43)-1) [in English].
22. KPMG International. (2022). Voices on 2030: Digitalizing government. Retrieved from: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/xx/pdf/2022/09/voices-on-2030-digitalizing-government.pdf> [in English].

УДК 351

Катерина МАЙСТРЕНКО

кандидат наук з державного управління, доцент кафедри публічного адміністрування, Міжрегіональна академія управління персоналом (Київ, Україна), e-mail: kate.maistr@gmail.com

ORCID: 0000-0001-8586-9271

Людмила АКИМОВА

доктор наук з державного управління, професор, заслужений працівник освіти України, професор кафедри трудових ресурсів і підприємництва, Національний університет водного господарства та природокористування (Рівне, Україна), e-mail: l_akimova@ukr.net

ORCID: 0000-0002-2747-2775

Олександр АКИМОВ

доктор наук з державного управління, професор, заслужений економіст України, професор кафедри публічного адміністрування, Міжрегіональна академія управління персоналом (Київ, Україна), e-mail: 1970aaa@ukr.net

ORCID: 0000-0002-9557-2276

Бібліографічний опис статті: Майстренко, К., Акімова, Л., Акімов, О. (2023). Аналіз державної політики у сфері соціально-педагогічної підтримки дітей-сиріт в Україні. *Публічне управління та місцеве самоврядування*, 3, 32–38, doi: <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2023-3-5>

**АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ-СИРИТ В УКРАЇНІ**

Авторами досліджено, що аналіз державної політики у сфері соціально-педагогічної підтримки дітей-сиріт в Україні виявив наявність рамкової законодавчої бази, яка встановлює права та гарантії для цієї вразливої категорії. Визначено, що аналіз також підкреслює проблеми та недоліки у реалізації політики, такі як недостатня кількість сімей-опікунів, обмежене фінансування програм, соціальний стигматизм та потреби дітей з особливими потребами. Ці недоліки потребують уваги та реформ для покращення якості підтримки та захисту цих дітей. Досліджено, що державна політика у цій сфері є важливою для забезпечення кращого майбутнього для дітей-сиріт. Вона вимагає постійних зусиль та уваги до їхніх потреб і особливостей, а також подальшого вдосконалення політики та програм, спрямованих на цю вразливу групу дітей. Крім того, ця політика націлена на забезпечення дітей-сиріт якісною освітою, психологічною підтримкою та можливістю розвитку у відповідному середовищі. Проте існують серйозні виклики, які необхідно врахувати та вирішити для досягнення цієї мети. Обґрунтовано, що недостатня кількість сімей-опікунів ускладнює процес інтеграції дітей-сиріт в сімейне середовище. Обмежене фінансування програм призводить до нестачі ресурсів для надання якісної підтримки та послуг цій категорії дітей. Соціальний стигматизм може ставити додаткові бар'єри перед дітьми, які потрапляють у програму «Батьківська опіка». Діти з особливими потребами можуть стикатися із складнощами у доступі до спеціалізованої підтримки. З метою подолання цих проблем, необхідно надавати належну увагу питанням фінансування програм, розширювати мережу сімей-опікунів проводити інформаційну роботу для зменшення соціального стигматизму та забезпечити доступ до спеціалізованих послуг для дітей з особливими потребами. Підкреслено, що державна політика у сфері соціально-педагогічної підтримки дітей-сиріт в Україні має важливе значення для забезпечення їхнього благополуччя та майбутнього. Проте вона потребує системних змін та постійного вдосконалення для надання якісної та ефективної підтримки цій вразливій категорії дітей.

Ключові слова: державна політика, державне управління, діти-сироти, законодавча база, психологічна підтримка, соціальна робота, система опіки і піклування, дитячі будинки, прийомні сім'ї.

Kateryna MAISTRENKO

Candidate Of Sciences In Public Administration, Senior Lecturer at The Department Of Public Administration, Interregional Academy Of Personnel Management (Kyiv, Ukraine), e-mail: kate.maistr@gmail.com
ORCID: 0000-0001-8586-9271

Liudmyla AKIMOVA

Doctor of Sciences in Public Administration, Professor, Honored Education Worker of Ukraine, Professor of the Department of Labor Resources and Entrepreneurship, National University of Water and Environmental Engineering, Rivne, Ukraine, e-mail: l_akimova@ukr.net
ORCID: 0000-0002-2747-2775

Oleksandr AKIMOV

Doctor of Sciences in Public Administration, Professor, Honored Economist of Ukraine, Professor of the Department of Public Administration, Interregional Academy of Personnel Management, Kyiv, Ukraine, e-mail: 1970aaa@ukr.net
ORCID: 0000-0002-9557-2276

To cite this article: Maistrenko, K., Akimova, L., Akimov, O. (2023). Analiz derzhavnoi polityky u sferi sotsialno-pedahohichnoi pidtrymky ditei-syrit v Ukraini [Analysis of state policy in the sphere of social and pedagogical support for orphan children in Ukraine]. *Public Administration and Local Government*, 3, 32–38, doi: <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2023-3-5>

ANALYSIS OF STATE POLICY IN THE SPHERE OF SOCIAL AND PEDAGOGICAL SUPPORT FOR ORPHAN CHILDREN IN UKRAINE

The authors investigated that the analysis of state policy in the field of social and pedagogical support for orphans in Ukraine revealed the existence of a framework legislative framework that establishes rights and guarantees for this vulnerable category of children. The analysis was also found to highlight problems and shortcomings in policy implementation, such as insufficient numbers of foster families, limited program funding, social stigma and the needs of children with special needs. These shortcomings require attention and reforms to improve the quality of support and protection for these children. It has been found that public policy in this area is important to ensure a better future for orphans. It requires constant efforts and attention to their needs and characteristics, as well as further improvement of policies and programs aimed at this vulnerable group of children. In addition, this policy is aimed at providing orphans with quality education, psychological support, and the opportunity to develop in an appropriate environment. However, there are serious challenges that need to be addressed and addressed in order to achieve this goal. It is substantiated that the insufficient number of guardian families complicates the process of integration of orphans into the family environment. Limited program funding leads to a lack of resources to provide quality support and services to this category of children. Social stigmatization can create additional barriers for children entering the "Parental care" program. Children with special needs may face difficulties in accessing specialized support. In order to overcome these problems, it is necessary to pay due attention to the issues of financing programs, expand the network of guardian families, carry out informational work to reduce social stigma and ensure access to specialized services for children with special needs. It is emphasized that the state policy in the sphere of socio-pedagogical support of orphans in Ukraine is important for ensuring their well-being and future. However, it needs systemic changes and continuous improvement to provide quality and effective support to this vulnerable category of children.

Key words: public policy, public administration, orphans, legal framework, psychological support, social work, guardianship system, orphanages, foster families.

Постановка проблеми. Державна політика соціально-педагогічної підтримки дітей-сиріт в Україні стикається з рядом серйозних викликів і проблем. Деякі з них включають недостатню кількість сімей-опікунів, обмежене фінансування програм, соціальний стигматизм та потреби дітей з особливими потребами. Ці проблеми загрожують благополуччю та майбутньому цієї вразливої групи дітей та потребують уваги та вдосконалення державної політики. Ключовими аспектами постановки проблеми

є покращення доступу до освіти та психологічної підтримки, розвиток системи опіки і піклування, а також вдосконалення моніторингу та оцінки результатів програм для дітей-сиріт.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти проблеми ролі аналізу державної політики у сфері соціально-педагогічної підтримки дітей-сиріт в Україні досліджували такі науковці, як: Г. Голубчик, Т. Тищенко, А. Дакал, Л. Лабенська, В. Савич, О. Навроцький та інші.

Мета статті. Мета статті полягає в ретельному аналізі та обґрунтуванні державної політики у сфері соціально-педагогічної підтримки дітей-сиріт в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз державної політики у сфері соціально-педагогічної підтримки дітей-сиріт в Україні є важливим завданням, яке допомагає оцінити ефективність заходів, спрямованих на покращення життя цієї вразливої категорії населення. Варто наголосити, що діти-сироти – це діти, які втратили батьків або були позбавлені їх підтримки через різні обставини, такі як смерть батьків, або обставини, що перешкоджають їхньому вихованню і розвитку в родинному оточенні.

Доречно зазначити, на думку вчених Л. Лабенського та В. Савича [9, с. 118–122], що державна політика у сфері соціально-педагогічної підтримки дітей-сиріт в Україні є важливим аспектом соціальної діяльності, який безпосередньо впливає на долю та майбутнє найбільш вразливого шару суспільства – дітей, позбавлених батьківського піклування або з втратами, пов'язаними з різними обставинами. Соціально-педагогічна підтримка цієї категорії дітей вимагає комплексного та систематичного підходу з боку держави, громадських організацій та суспільства в цілому.

Варто наголосити, що освіта та захист дітей, особливо тих, хто опинився в складних життєвих обставинах, є пріоритетними завданнями для будь-якої відповідальної держави. Україна, у своєму стремлінні забезпечити належний рівень соціального захисту для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, прийняла ряд нормативно-правових актів. Ці закони та регулятивні акти покликані врегулювати різні аспекти життя таких дітей, від їх правового статусу до питань усиновлення, освіти, медичного обслуговування та інших форм державної підтримки.

Незважаючи на існування цих законодавчих ініціатив, важливо також визнати, що впровадження та ефективність таких актів можуть зіткнутися з рядом викликів [1; 2]. Це може бути відсутність адекватного фінансування, бюрократичні перешкоди, недоліки в моніторингу та оцінці, а також інші практичні та організаційні проблеми [3; 4].

Нищезазначена таблиця надає консолідований огляд ключових нормативно-правових актів України, що стосуються захисту та соціальної підтримки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Важливо підкреслити, що, хоча законодавство в області захисту дітей є всеосяжним і намагається адресувати різноманітні аспекти цього питання, існують певні

Таблиця 1

Нормативно-правові акти України щодо захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування

Нормативно-правовий акт	Дата	Короткий опис	Прогалини
Про основи соціальної роботи з сім'єю: Закон України [12]	№ 2558-III, від 21 червня 2001	визначає принципи соціальної роботи з сім'ями, забезпечує підтримку сім'ям з дітьми-сиротами	обмежені ресурси для соціальних служб, недостатнє фінансування
Про охорону дитинства: Закон України [13]	№ 2402-III, від 26 квітня 2001	встановлює принципи захисту прав дітей, їх соціального захисту, освіти, медичного обслуговування тощо	не завжди ефективна реалізація, недостатній моніторинг
Про соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закон України [14]	№ 2342-IV, від 13 січня 2005	регулює статус, права, гарантії дітей-сиріт та державні обов'язки у сфері їх соціального захисту	недостатня фінансова підтримка, проблеми з імплементацією
Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей: Закон України [11]	№ 905, від 08 жовтня 2008	регулює процес усиновлення, встановлює вимоги до усиновителів	бюрократія, складності міжнародного усиновлення
Про соціальні послуги: Закон України	№ 2671-19, від 17 січня 2019	включає положення про соціальні послуги, які надаються різним категоріям населення, в тому числі дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, та встановлює засади їх надання та контролю	не встановлює чіткі механізми забезпечення достатнього фінансування систем соціальних послуг, особливо в умовах економічної нестабільності

Таблиця модифікована автором.

Фінансові обмеження	Недостатня кількість сімей-опікунів	Соціальний стигматизм	Потреби дітей з особливими потребами
<ul style="list-style-type: none"> • фінансування програми може бути обмеженим, що обмежує можливості надання якісної підтримки та послуг дітям-сиротам [7; 8]. 	<ul style="list-style-type: none"> • у багатьох випадках відсутність достатньої кількості батьківських сімей, які готові прийняти дитину-сироту, може ускладнювати реалізацію програми. 	<ul style="list-style-type: none"> • деякі діти, які потрапляють у програму "Батьківська опіка", можуть стикатися із соціальним стигматизмом або негативними ставленнями інших людей 	<ul style="list-style-type: none"> • діти-сироти з особливими потребами можуть вимагати спеціалізованої підтримки, яка може бути обмеженою у доступі

Рис. 1. Недоліки програми «Батьківська опіка для дітей-сиріт»

Складено автором за джерелом [15]

області, де потрібно зосередити зусилля, щоб забезпечити більш ефективне виконання та застосування цих законів на практиці. Осмислення цих викликів є важливим кроком у постійному вдосконаленні системи соціального захисту дітей в Україні [15].

Необхідно розглянути думку вченого А. Дакала [6, с. 59–65], що у сучасному суспільстві діти є нашим найціннішим ресурсом, і їхнє благополуччя та розвиток є однією з головних пріоритетів для будь-якої держави. Однак існують діти, які стикаються з особливими викликами та труднощами в житті, такі як діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування. Для них забезпечення соціально-педагогічної підтримки є критично важливим завданням.

Варто зазначити, що програма «Батьківська опіка» є однією зі соціальних програм, які реалізує Уряд України для підтримки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Ця програма спрямована на забезпечення дітей альтернативними формами піклування та надання їм можливості вирости в стабільному та люблячому сімейному середовищі. Розглянемо деякі ключові аспекти цієї програми:

– альтернативні форми піклування: програма «Батьківська опіка» надає можливість дітям-сиротам бути прийнятими на виховання у сім'ях або опікунських сім'ях. Це дозволяє дітям отримувати більше уваги, любов, турботи та психологічної підтримки, яку може надати біологічна сім'я або сім'я-опікун;

– соціальна інтеграція: програма сприяє соціальній інтеграції дітей-сиріт, оскільки вони мають змогу жити в більш звичному для суспільства середовищі. Це допомагає їм розвиватися як індивідуальностям та адаптуватися до навколишнього світу;

– психологічна підтримка: діти, які потрапили в програму «Батьківська опіка», часто потребують додаткової психологічної підтримки через пережитий стресовий досвід. Програма може включати професійну психологічну підтримку як для дітей, так і для сімей, які їх приймають;

– моніторинг та оцінка: ефективність програми контролюється через систематичний моніторинг та оцінку результатів. Це дозволяє виявити проблемні ситуації та ввести необхідні зміни для покращення якості підтримки [6].

Завдання програми «Батьківська опіка» є надзвичайно важливим для підтримки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Проте варто зазначити, що в ході реалізації цієї програми можуть виникати певні виклики та проблеми.

Отже, програма «Батьківська опіка» є важливим інструментом соціальної підтримки дітей-сиріт, але для її успішної реалізації потрібно постійно вдосконалювати та усувати існуючі недоліки, щоб забезпечити кращий захист та розвиток цієї вразливої категорії дітей.

Варто зазначити думку О. Навроцького [10, с. 127–131], що освіта та психологічна підтримка є критично важливими аспектами для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Ці аспекти грають важливу роль у забезпеченні повноцінного розвитку та благополуччя цієї вразливої категорії дітей. Розглянемо докладніше ці аспекти:

– доступ до якісної освіти: для дітей-сиріт важливо мати можливість отримувати якісну освіту. Це включає в себе доступ до шкіл та навчальних закладів, а також гарантію рівних можливостей для отримання освіти, незалежно від їхнього статусу. Освіта дає дітям інструменти для самореалізації та майбутнього успіху;

– психологічна підтримка: діти-сироти можуть переживати різні емоційні та психологічні труднощі через втрату батьківського піклування та переїзди в інші сім'ї. Психологічна підтримка надає їм можливість обробити свої емоції, подолати стрес та адаптуватися до нового оточення. Це може включати консультації психологів та психотерапевтів;

– програми соціальної інтеграції: для дітей-сиріт важливо відчувати себе частиною суспільства. Програми соціальної інтеграції надають можливість дітям брати участь у різних соціальних та культурних заходах, розвиватися та спілкуватися з однолітками;

– фізичне здоров'я та розвиток: піклування про фізичне здоров'я дітей-сиріт також є важливим. Забезпечення відповідного харчування, медичної допомоги та можливостей для занять спортом та фізичної активності допомагає зберегти їхнє фізичне здоров'я та розвиток;

– індивідуальний підхід: кожна дитина має свої унікальні потреби та особливості. Важливо забезпечити індивідуальний підхід до навчання та психологічної підтримки, враховуючи їхні унікальні потреби.

Отже, освіта та психологічна підтримка є ключовими елементами для забезпечення повноцінного розвитку та благополуччя дітей-сиріт. Програми, спрямовані на ці аспекти, допомагають покращити якість їхнього життя та надають шанс на успішну інтеграцію в суспільство.

Доречно наголосити, що система опіки і піклування є важливою складовою державної політики у сфері соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування [16–18]. Ця система включає в себе декілька важливих аспектів, які спрямовані на забезпечення дітей стабільним та люблячим оточенням, де вони можуть рости та розвиватися.

Дитячі будинки або інтернати є однією з форм розміщення дітей-сиріт. У таких установах діти отримують проживання, харчування та основну підтримку. Важливо, щоб дитячі будинки забезпечували комфортні умови для життя та розвитку дітей, а також здійснювали їхню педагогічну підтримку. Прийомні сім'ї – це альтернативний варіант розміщення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. У таких сім'ях діти мають можливість вирости в більш звичному сімейному середовищі з прийомними батьками які надають їм увагу та любов. Програми усиновлення надають можливість дітям-сиротам мати нову сім'ю та батьків, які приймають їх як своїх власних. Усиновлення сприяє створенню стабільного та люблячого оточення для дітей.

Важливо також надавати підтримку та ресурси біологічним батькам дітей-сиріт, щоб вони могли відновити свої права та можливості піклуватися про своїх дітей, коли це можливо і безпечно. Важливо встановлювати системи моніторингу та контролю за умовами розміщення дітей у дитячих будинках, прийомних сім'ях та при усиновленні, щоб забезпечити їхню безпеку та добробут.

Забезпечення альтернативних форм піклування та опіки для дітей-сиріт є важливим завданням державної політики, і ця система повинна забезпечувати найкращі інтереси дітей, їхній розвиток та благополуччя.

Варто підтримати думку вченого С. Роєнко [15], що моніторинг і оцінка є важливими елементами в сфері державної політики щодо дітей-сиріт. Ці процеси допомагають забезпечити ефективність та розвиток програм та заходів, спрямованих на допомогу цій категорії дітей. Розглянемо детальніше цей аспект:

– моніторинг результатів: моніторинг полягає у систематичному зборі та аналізі даних про реалізацію програм, які надають підтримку дітям-сиротам. Це може включати в себе відслідковування кількості дітей, що отримують допомогу, які види підтримки надаються, та як ця підтримка впливає на їхній розвиток та благополуччя;

– оцінка ефективності: оцінка визначає, наскільки успішно програми та заходи виконують свої цілі. Це може включати в себе аналіз впливу програми на життя дітей, їхню освіту, психічне здоров'я, а також визначення ефективності витрат та ресурсів, витрачених на підтримку;

– виявлення проблемних аспектів: моніторинг і оцінка допомагають виявити проблемні аспекти у реалізації політики та програм, такі як недоліки у доступі до підтримки, якість наданих послуг або невідповідність потребам дітей;

– коригування та внесення змін: на основі результатів моніторингу і оцінки можуть бути внесені необхідні корективи в політику та програми. Це допомагає покращити їхню ефективність та відповідність потребам дітей.

Отже, моніторинг і оцінка є важливими інструментами для забезпечення того, щоб політика та програми, спрямовані на дітей-сиріт, були ефективними та відповідали їхнім потребам.

Таким чином, державна політика щодо соціально-педагогічної підтримки дітей-сиріт має свої позитивні сторони, такі як наявність законодавчої бази та певних програм підтримки. Однак існують серйозні виклики та недоліки, такі як недостатня кількість сімей-опікунів, фінан-

сові обмеження та соціальний стигматизм, які потребують уваги та корекції.

Висновок. Вищезазначене дозволяє зробити висновок, що аналіз державної політики у сфері соціально-педагогічної підтримки дітей-сиріт в Україні показує, що існує рамкова законодавча база, яка визначає права та гарантії для цієї вразливої категорії дітей. Проте аналіз також виявляє низку прогалин та недоліків у реалізації політики. До них відносяться недостатня кількість сімей-опікунів, обмежене фінансування програм, соціальний стигматизм та потреби дітей з особливими потребами.

Ці недоліки потребують серйозної уваги та реформ для покращення якості підтримки та захисту цих дітей.

Таким чином, державна політика в сфері соціально-педагогічної підтримки дітей-сиріт в Україні є важливою складовою соціального захисту та має на меті забезпечення кращого майбутнього для цієї вразливої групи дітей. Для досягнення цієї мети важливо продовжувати розвивати та вдосконалювати політику та програми, звертаючи увагу на потреби та особливості дітей-сиріт, і надавати їм можливість нарощувати свій потенціал та досягати успіху в житті.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Акімов О.О. Психологічні аспекти проявів корупції в державному управлінні. Державне управління: теорія та практика. 2014. № 1. С. 181–188.
2. Акімов О.О. Функціональні чинники системогенезу професійної діяльності державних службовців. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 24. С. 68–74. DOI: 10.32702/2306-6814.2018.24.68.
3. Акімов О.О. Концепт системогенезу професійної діяльності державних службовців. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 23. С. 133–138. DOI: 10.32702/2306-6814.2018.23.133.
4. Акімов О.О. Робастність системи професійної діяльності державних службовців: системогенезний контекст. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 5. С. 104–109. DOI: 10.32702/2306-6814.2019.5.104.
5. Голубчик Г., Тищенко Т. Трансформація системи соціального захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування: організаційно-правові аспекти. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-03\(3\)/09ggdopa.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-03(3)/09ggdopa.pdf) (дата звернення: 10.10. 2023).
6. Дакал А. (2016). Державна політика у сфері захисту прав дітей: принципи, завдання та засоби реалізації. Державне управління та місцеве самоврядування. 2016 р. № 3 (30). С. 59–65.
7. Інвестиційний менеджмент: навчальний посібник. / Л. Докієнко та ін. Київ : Академвидав, 2011. 408 с.
8. Клименко В. Фінансовий ринок : навчальний посібник. /за ред. Павлова В. І. та ін. Київ : «Центр учбової літератури», 2015. 358 с.
9. Лабенська Л. Л., Савич В. О. (2018). Права дитини: сучасний стан забезпечення та реалізації в Україні. *Право і суспільство*. 2018 р. № 1. С. 118–122..
10. Навроцький О. О. (2017). Компетенція окремих органів державної влади у сфері забезпечення прав дитини: сучасний стан та шляхи удосконалення. *Право і суспільство*. 2017 р. № 5. С. 127–131.
11. Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей: Закон України від 08 жовтня 2008 № 905 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/905-2008-%D0%BF>.
12. Про основи соціальної роботи з сім'єю: Закон України від 21 червня 2001р. № 2558-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2558-14>.
13. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001р. № 2402-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2402-14>.
14. Про соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закон України від 13 січня 2005 р. № 2342-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2342-15>.
15. Роєнко С. (2020). Соціально-правовий захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Соціальна робота та соціальна освіта. № 1(4), 2020 р. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/soc_robota_soc_osvita/2020_4/7.pdf.
16. Sukhova, K., Borodin, Y., Tarasenko, T., & Komarova, K. (2022). Organizational mechanism of state management of social services in territorial communities. *Ad Alta: Journal of interdisciplinary research*, 12(1), XXVII, 188-192.
17. Venediktov, V., Boiko, V., Kravchenko, I., & Tyshchenko, O. (2021). European standards of mediation in civil disputes and their implementation in Ukraine: theory and practice. *Ad Alta: Journal of interdisciplinary research*, 11(2), XXI, 25–29.
18. Zapara, S., Pronina, O., & Lohvinenko, M. (2021). Legal regulation of the land market: European experience and Ukrainian realities. *Ad Alta: Journal of interdisciplinary research*, 11(2), XXI, 18–24.

REFERENCES:

1. Akimov, O.O. (2014). *Psykhologichni aspekty proiaviv koruptsii v derzhavnomu upravlinni* [Psychological aspects of corruption in public administration]. *Derzhavne upravlinnia: teoriia ta praktyka*, vol. 1, pp. 181–188 [in Ukrainian].
2. Akimov, O. (2018). *Funktsionalni chynnyky systemohenezu profesiinoi diialnosti derzhavnykh sluzhbovtiv* [Functional factors of the system genesis of the professional activities of civil servants]. *Investytsiyyi: praktyka ta dosvid*, vol. 24, pp. 68-74. DOI: 10.32702/2306-6814.2018.24.68 [in Ukrainian].
3. Akimov, O. (2018). *Kontsept systemohenezu profesiinoi diialnosti derzhavnykh sluzhbovtiv* [The concept of the system genesis of the professional activities of public servants]. *Investytsiyyi: praktyka ta dosvid*, vol. 23, pp. 133–138. DOI: 10.32702/2306-6814.2018.23.133 [in Ukrainian].
4. Akimov, O. (2019). *Robastnist systemy profesiinoi diialnosti derzhavnykh sluzhbovtiv: systemoheneznyi kontekst* [The robustness of the system of professional activity of public employees: systemogenesial context]. *Investytsiyyi: praktyka ta dosvid*, vol. 5, pp. 104–109. DOI: 10.32702/2306-6814.2019.5.104 [in Ukrainian].
5. Holubchuk, H., & Tyshchenko, T. (2009). *Transformatsiia systemy sotsialnoho zakhystu ditei-syrit i ditei, pozbavlenykh batkivskoho pikluvannia: orhanizatsiino-pravovi aspekty* [Transformation of the system of social protection of orphans and children deprived of parental care: organizational and legal aspects]. Retrieved from: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-03\(3\)/09ggdopa.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-03(3)/09ggdopa.pdf) (data zvernennia: 10.10. 2023) [in Ukrainian].
6. Dakal, A. (2016). *Derzhavna polityka u sferi zakhystu prav ditei: pryntsypy, zavdannia ta zasoby realizatsii* [State policy in the sphere of protection of children's rights: principles, tasks and means of implementation]. *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia*, 3 (30). S. 59–65 [in Ukrainian].
7. Dokienko, L.M. Klymenko, V.V., & Akimova, L. M. (2011). *Investytsiinyi menedzhment* [Investment management]. Guide, Akademydav, Kyiv, Ukraine [in Ukrainian].
8. Klymenko, V.V. Akimova, L.M., & Dokienko, L.M. (2015). *Finansovyy rynek* [Financial Market]. Center for Educational Literature, Kyiv, Ukraine [in Ukrainian].
9. Labenska, L.L., & Savych, V.O. (2018). *Prava dytyny: suchasnyi stan zabezpechennia ta realizatsii v Ukraini* [Children's rights: the current state of provision and implementation in Ukraine]. *Pravo i suspilstvo*, 1. S. 118–122 [in Ukrainian].
10. Navrotskyi, O.O. (2017) *Kompetentsiia okremykh orhaniv derzhavnoi vlady u sferi zabezpechennia prav dytyny: suchasnyi stan ta shliakhy udoskonalennia* [Competence of individual state authorities in the field of ensuring children's rights: current state and ways of improvement]. *Pravo i suspilstvo*, 5. S. 127–131 [in Ukrainian].
11. *Pro zatverdzhennia Poriadku provadzhennia diialnosti z usynovlennia ta zdiisnennia nahliadu za dotrymanniam prav usynovlenykh ditei: Zakon Ukrainy vid 08 zhovtnia 2008 № 905* [On the approval of the Procedure for conducting adoption activities and supervising the observance of the rights of adopted children: Law of Ukraine dated October 8, 2008 № 905]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/905-2008-%D0%BF> [in Ukrainian].
12. *Pro osnovy sotsialnoi roboty z simieiu: Zakon Ukrainy vid 21 chervnia 2001r. № 2558-III* [On the basics of social work with the family: Law of Ukraine dated June 21, 2001. № 2558-III]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2558-14> [in Ukrainian].
13. *Pro okhoronu dytynstva: Zakon Ukrainy vid 26 kvitnia 2001r. № 2402-III* [On protection of childhood: Law of Ukraine dated April 26, 2001 № 2402-III]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2402-14> [in Ukrainian].
14. *Pro sotsialnyi zakhyst ditei-syrit ta ditei, pozbavlenykh batkivskoho pikluvannia: Zakon Ukrainy vid 13 sichnia 2005r. № 2342-IV* [On social protection of orphans and children deprived of parental care: Law of Ukraine dated January 13, 2005 № 2342-IV]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2342-15> [in Ukrainian].
15. Roienko, S. (2020). *Sotsialno-pravovyi zakhyst ditei-syrit ta ditei, pozbavlenykh batkivskoho pikluvannia* [Social and legal protection of orphans and children deprived of parental care]. *Sotsialna robota ta sotsialna osvita*. 1(4), 2020 r. Retrieved from: https://library.udpu.edu.ua/library_files/soc_robota_soc_osvita/2020_4/7.pdf [in Ukrainian].
16. Sukhova, K., Borodin, Y., Tarasenko, T., & Komarova, K. (2022). *Organizational mechanism of state management of social services in territorial communities*. *Ad Alta: Journal of interdisciplinary research*, 12(1), XXVII, 188–192.
17. Venediktov, V., Boiko, V., Kravchenko, I., & Tyshchenko, O. (2021). *European standards of mediation in civil disputes and their implementation in Ukraine: theory and practice*. *Ad Alta: Journal of interdisciplinary research*, 11(2), XXI, 25–29.
18. Zapara, S., Pronina, O., & Lohvynenko, M. (2021). *Legal regulation of the land market: European experience and Ukrainian realities*. *Ad Alta: Journal of interdisciplinary research*, 11(2), XXI, 18–24.

УДК 35 (477(092))

Лариса МАТВЄЄВА

аспірант, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Київ, Україна), e-mail: kiev1112@gmail.com

ORCID: 0009-0003-8998-1596

Бібліографічний опис статті: Матвєєва, Л. (2023). Пасіонарність нації як ресурс публічного управління: теоретичні підходи. *Публічне управління та місцеве самоврядування*, 3, 39–44, doi: <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2023-3-6>

ПАСІОНАРНІСТЬ НАЦІЇ ЯК РЕСУРС ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ

У статті проаналізовано концепт «пасіонарність нації» та обґрунтовано погляд на евристичну спроможність теорії пасіонарності Л. Гумільова.

Розглянуто трансформації значення поняття «пасіонарність», досліджено здобутки та обмеження теорії пасіонарності Л. Гумільова та визначено сучасну інтерпретацію терміну «пасіонарна нація».

На думку авторки, вчення Л. М. Гумільова можна оцінювати з емоційної та методологічної точки зору. Негативну емоційну конотацію, у контексті сучасних подій, може викликати його оцінка українського етносу та пропагандистське перекручування історичних подій, а методологічну – необґрунтованість походження енергії пасіонарності.

Наведено думки дослідників щодо ризиків, яких не вдалося уникнути Гумільову. Його так захопила ідея пасіонарного етногенезу, що замість пошуку фактів, зіставлення і відсіювання спотворень, він почав усвідомлено чи несвідомо шукати лише факти, що підтверджуються, і вільно інтерпретувати історичні джерела.

Авторка вважає, що гумілівську пасіонарність слід сприймати в комплексі з іншими історико-філософськими концепціями Тойнбі, Ясперса, Шпенглера.

Велике значення пасіонарності з точки зору публічного управління має та обставина, що нею повинні володіти не тільки лідери, але і виконавці.

Головне в феномені пасіонарної індукції полягає в тому, що процес етногенезу починається з героїчних, а часом і жертвних дій малих груп людей, до яких приєднуються оточуючі їх маси, причому цілком щиро.

Наголошено на споріднених поглядах Платона, Гегеля, М. Вебера, А. Бергсона.

Обґрунтовано, що пасіонарною нацією є така, що попри всі складності етногенезу, здатна зміцнюватись та зростати, при цьому зберігаючи національну ідентичність.

Ключові слова: пасіонарність, пасіонарна нація, публічне управління, національна ідентичність.

Larysa MATVEEVA

Postgraduate student, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv, Ukraine), e-mail: kiev1112@gmail.com

ORCID: 0009-0003-8998-1596

To cite this article: Matveeva, L. (2023). Passionist natsii yak resurs publichnoho upravlinnia: teoretychni pidkhody [Passion of the nation as a resource of public administration: theoretical approaches]. *Public Administration and Local Government*, 3, 39–44, doi: <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2023-3-6>

PASSION OF THE NATION AS A RESOURCE OF PUBLIC ADMINISTRATION: THEORETICAL APPROACHES

The article analyzes the concept of "passion of the nation" and substantiates the view on the heuristic capacity of L. Gumilyov's theory of passion.

The transformations of the meaning of the term "passionateness" were considered, the achievements and limitations of L. Gumilyov's theory of passionateness were investigated, and the modern interpretation of the term "passionate nation" was determined.

According to the author, the teachings of L. M. Gumilyov can be evaluated from an emotional and methodological point of view. A negative emotional connotation, in the context of modern events, can be caused by his evaluation of the Ukrainian ethnic group and propagandistic distortion of historical events, and a methodological one by the unreasonableness of the origin of the energy of passion.

The opinions of researchers regarding the risks that Gumilyov could not avoid are given. He was so captivated by the idea of passionate ethnogenesis that instead of searching for facts, comparing and sifting out distortions, he began consciously or unconsciously to look for only verifiable facts and freely interpret historical sources.

The author believes that Humile's passion should be taken together with other historical and philosophical concepts of Toynbee, Jaspers, and Spengler.

The great importance of passion from the point of view of public administration is the fact that it must be possessed not only by leaders, but also by executors.

The main thing in the phenomenon of passionate induction is that the process of ethnogenesis begins with heroic and sometimes sacrificial actions of small groups of people, which are joined by the surrounding masses, and quite sincerely.

The related views of Plato, Hegel, M. Weber, and A. Bergson are emphasized.

It is substantiated that a passionate nation is one that, despite all the complexities of ethnogenesis, is able to strengthen and grow while preserving its national identity.

Key words: *passion, passionate nation, public administration, national identity.*

Актуальність проблеми. Героїчний супротив українського народу рашистській агресії вразив всіх цивілізованих людей світу, змінив сприйняття нашої країни світовими лідерами та переконливо засвідчив те, що наша нація має потужний потенціал пасіонарності. Звитязна оборона Маріуполя, блискуче звільнення Харківщини, створення і захист альтернативного зернового коридору – ці та інші події російсько-української війни свідчать про незламність та стійкість української нації, яка попри нищівні війни, поневолення та голодомори, не лише зберегла свою ідентичність, але й консолідувалась, щоб захистити незалежність нашої країни та дати відсіч потужному ворогу. За цих умов викликає наукову дискусію питання щодо джерела цієї енергії супротиву, як її зберегти та примножити. У цьому контексті дослідницький інтерес привертає евристична спроможність теорії пасіонарності Л. Гумільова.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Колеги Л. Гумільова назвали його «лжевченим», а працю всього його життя визнали лише у трьох пострадянських країнах. Гумільов – нонконформіст, який не обмежувався академічними канонами, у молодості був двічі ув'язнений за антирадянські ідеї та провів у політичних таборах 12 років [1].

Теорія пасіонарності є вже тривалий час предметом наукових суперечок. Упровадивши в середині ХХ ст. термін «пасіонарність», Л. Гумільов пасіонарну особистість характеризував як цілеспрямовану, вольову, діяльнісну. Вона готова віддати своє життя за ідею, за досягнення мети. Пасіонарність (у широкому значенні), на думку вченого, це – інтегративна характеристика особистості, якості якої спрямовані на вдосконалення себе і суспільства, базуються на особистісній активності людини та мають соціальну значущість: цілеспрямованість, здатність до подолання перешкод і до наднапруження, компліментарність, лідерство, адаптивність, розвинена інтуїція, конструктивна агресивність і зріла емоційність [2]. Проте цілком природно, що з часом значення поняття

«пасіонарність» трансформувалося. На думку Катерини Крутій, «у свідомості людей воно тепер означає не зовсім те, що мав на увазі свого часу Л. Гумільов» [3].

Термін «пасіонарність» походить від латинського слова «passio». Латиною «passio» – це перетерпіння, страждання, і навіть пасивність, але й пристрасть, афект. Однокореневі слова у європейських мовах відрізняються смисловими відтінками. «Pasion» у іспанців відповідає латинському значенню. Італійці застосовують «passione» ще й для вираження пристрасного кохання. Французи та румуни також використовують терміни «passion» і «passione» для характеристики, головним чином, чуттєвих уподобань. «Passionant» – румунською – це людина, здатна захопити, привести у захват. Англійці привнесли до розуміння пасіонарності новий сенс: «passion» – це ще й спалах гніву, вибух почуттів. У поляків це – лють, сказ. А для жителів півночі – голландців, німців, шведів, датчан, «passion» – просто захоплення [4].

Інтерпретацію цього терміна дають сучасні словники іншомовних слів, а саме: пасіонарний (від лат. passio – страждання і навіть пасивність, але також афект, пристрасть) – той, хто володіє підвищеною активністю, пристрасністю, тоді як пасіонарій – активна людина, яка має значну внутрішню енергію [4]. Щодо української мови, то латинському passio найкращий відповідник – пристрасть [5].

У повсякденному широкому вживанні так називають будь-яке сильне бажання і навіть слабкий потяг.

Отже, етимологія зазначеного терміну, який має багатозначний і різноплановий зміст, продовжує уточнюватися. Це поняття свого часу спричинило значну хвилю різноманітних реакцій у науковому світі: від захоплення до жорсткої критики [3]. Серед українських вчених теорія пасіонарності стала предметом дослідження Я. Іванової [6], Н. Сапригіної [7], І. Стороженка [8], Т. Шестопаля [9] та ін.

Визначення мети дослідження. Мета статті – дослідити здобутки та обмеження теорії

пасіонарності Л. Гумільова та визначити сучасну інтерпретацію терміна «пасіонарна нація».

Виклад основного матеріалу дослідження.

Вчення Л. М. Гумільова можна оцінювати з емоційної та методологічної точки зору. Захоплення його творчістю, особливо серед тих, хто слухав його лекції, пояснюється його харизматичним викладанням, переповненим універсальними, узагальнюючими, красивими формулюваннями. Його вважають культовим оповідачем, який довіряв своїй інтуїції більше, ніж фактам. На тлі радянських історичних книг, які починалися та закінчувалися цитатами лєніна та/або Маркса та посиланнями на матеріали з'їздів КПРС, тексти Гумільова захоплювали.

Негативну емоційну конотацію, у контексті сучасних подій, може викликати його оцінка українського етносу та пропагандистське перекручування історичних подій: «В Київській Русі склалась *давньоруська!* етнічна спільнота, почалося формування руської мови та руської культури, яке завершилось у XVIII ст. ...Утворення централізованої руської держави було глибоко прогресивною справою. Воно врятувало не тільки руських, але й інші слов'янські народи та навіть західні країни від іноземного захоплення...» [2]. З першими твердженнями важко погодитись, адже, згідно з висновками багатьох мовознавців, українська мова виникла набагато раніше, ніж вважає офіційна наука. На думку цих дослідників, українська мова є найдавнішою з живих слов'янських мов, а російська мова новіша й походить від української церковної мови (церковнослов'янської) [9].

448 р. н.е. візантійський історик Пріск Панікійський, перебуваючи у таборі гунського володаря Аттилі (на території сучасної України), записав слова «мед» і «страва». На думку багатьох лінгвістів, українська мова суттєво відрізняється від інших «руських» мов різними фонетичними явищами та лексикою. З точки зору лексики, найближчими до української є білоруська (84%), польська (70%) та сербська (68%) мови. Російська – на четвертому місці (62%). А якщо порівнювати фонетику й граматику, то українська має від 22 до 29 спільних рис із білоруською, чеською, словацькою й польською мовами, а з російською – тільки 11 [9].

Щодо наукової оцінки, експерти твердять, що гумілівські пояснення, про походження пасіонарності – вкрай непереконливі.

Першим, що привернуло увагу критиків, було джерело пасіонарності. Адже сам Гумільов визнавав, що не знає причин її появи, і шукав її джерело у позаземному походженні, і це викликало бурю емоцій з боку вчених.

Л. С. Клейн вважає, що «запропоновані Л. М. Гумільовим узагальнення – рубежі періодів

(фаз), їх тривалість, цифри – все це побудовано на піску [10]. Бо який сенс говорити про початок існування етносу або його кінець, про його перетворення, якщо неправильно, непереконливо вказано його визначальні ознаки, якщо немає критеріїв діагностики. Він же вказує на методологічну слабкість опори, що проголошується Гумільовим, на дані природничих наук – «геобіохімічну енергію живої речовини», яка слугує основою етносу, неможливо співвіднести з жодним видом енергії, відомим природознавству.

Прихильники Гумільова шукають пояснення в його біографії – адже він тривалий час перебував в тюрмах, де і писав свої книги.

Але після звільнення він жив ще 36 років, але з методологічної точки зору не довів жодну думку не тільки тому, що йому заважали. Гумільов просто відмовився бути академічним вченим, те, що він робив – це скоріше поезія. Єдина книга, яка написана за законами наукової методології, – це рання його монографія, історія народу хунну, але якраз вона найменш оригінальна.

Ні сходознавці, ні археологи не зараховують Гумільова до своїх спільнот (за винятком продиктованих гуманністю звернень до влади з проханнями про його звільнення) і майже не посилаються на його роботи.

Гумільов прямо пояснює, чому він нехтує науковими правилами та процедурами: «море дрібних статей, що розлилися в бібліографічний океан» [2] все одно неможливо здолати; читати джерела мовою оригіналу необов'язково, бо «як настає черга... синтезу ... історія вимагає... інтуїції, до чого знання мов не має прямого відношення». Крім того, джерела часто суперечать один одному, тому жодної стрункої теорії з них не зведеш. «Щоб аналіз вдався, доводиться... заповнювати темні місця ізоляціями, і таким шляхом... можна отримати канву достовірних фактів... керуючись логікою подій» [2]. Отже, Гумільов, за словами шанобливого рецензента, «хоче вийти за межі тієї інформації, яка міститься у вузькому колі наявних письмових джерел» [2]. Історичний матеріал – лише прикра перешкода шляху його думки. Втім, потім виявляється, що і «логіка подій» ні до чого. Головне – осяяння дослідника. Наукове кредо Гумільова: «Логіки тут немає, бо правильність тези дана в інтуїтивному узагальненні» [2].

На думку багатьох дослідників, у цьому описі й закладені ті ризики, яких не вдалося уникнути Гумільову. Його так захопила ідея пасіонарного етногенезу, що замість пошуку фактів, зіставлення і відсіювання спотворень, він почав усвідомлено чи несвідомо шукати лише факти, що

підтверджуються, і вільно інтерпретувати історичні джерела.

Його тексти стали інтелектуальною отрутою для деяких незміцнених умів, які почали дивитися на світ виключно крізь теорію пасіонарності. Ймовірно, гумільовську пасіонарність слід сприймати в комплексі з іншими історико-філософськими концепціями Тойнбі, Ясперса, Шпенглера [11].

Велике значення в теорії пасіонарності має той факт, що нею повинні володіти не тільки лідери, але і виконавці. Залежно від наявності або відсутності пасіонарності Гумільов виділяв три категорії індивідів: пасіонарії, гармонійні особистості та субпасіонарії. У першій категорії прагнення до досягнення мети переважає над інстинктом самозбереження. У представників другої групи імпульс досягнення мети дорівнює значенню імпульсу інстинкту самозбереження. І, нарешті, субпасіонарії – це індивіди, чий імпульс нижче, ніж інстинкт самозбереження.

Кількість пасіонаріїв всередині етносу незначна, але їх вплив величезний як за рахунок власної активності, так і за рахунок пасіонарної індукції, тобто зміни в поведінці індивідів другого та третього типу в присутності пасіонаріїв під впливом пасіонарного поля [1]. Психологи це називають ефектом «зараження». Коли вони опиняються в безпосередній близькості від людей з пристрастю, то починають вести себе так, як ніби вони були пристрастними. З посиленням впливу просторово-часових факторів гармонійні люди повертають собі традиційну природну поведінку [1].

Головне в феномені пасіонарної індукції полягає в наступному: процес етногенезу починається з героїчних, а часом і жертвних дій малих груп людей (які названі консорціями), до яких приєднуються оточуючі їх маси, причому цілком щиро. Звичайно, людина може бути скептиком або просто егоїстом, але як тільки вона увійшла в простір, який формується на її очах, її ставлення не має великого значення.

Слід зазначити, що Л. М. Гумільов не був першим, хто звернув увагу на «пристрасть» як на одну з рушійних сил історії. В «Державі» Платон наголошував на наявності «тимосу» – частини душі, через яку люди шукають визнання своїх чеснот або людей, предметів чи принципів, у які вони вклали ці чесноти.

«Коли він думає, що його скривдили, він закипає, дратується і стає союзником того, що йому здається справедливим, і заради цього він готовий терпіти голод, холод і всі подібні муки, щоб перемогти; Він не зречеться своїх благородних прагнень – ні добитися свого, ні померти...» [12].

Німецький філософ Гегель виділив боротьбу за визнання і героїчну поведінку, яка не тотожна моральній поведінці, як найважливіший конститутивний фактор досвіду самосвідомості та історії. Людина відрізняється від тварин тим, що бажає, щоб її «визнали». Зокрема, вона хоче, щоб її визнали людиною, тобто істотою з певною гідністю. Людина хоче, щоб її визнали такою, що визначає та виявляє волю [13, с. 102].

М. Вебер ввів поняття харизми, яке багато в чому близьке до визначення пристрасної особистості:

Харизма – це якість особистості, яка визнається надзвичайною, трансцендентною, унаслідок чого оцінюється як наділена надприродними, надлюдськими або, принаймні, особливими здібностями і якостями, недоступними іншим людям. Вона сприймається як послана Богом або як зразок. Незалежно від того, наскільки «об'єктивно» оцінюється розглянута якість з етичної, естетичної або іншої точки зору, воно, по суті, не має значення. Єдине, що має значення, це те, як вона насправді оцінюється «прихильниками», які опинились під впливом харизми» [14].

Французький філософ А. Бергсон фактично описав стан індукції пасіонарності:

«Виникає питання: чому святі мали наслідувачів і чому великі благородні люди здатні притягувати до себе натовп? Вони нічого не вимагають і не просять, їм не потрібні умовляння, саме їх існування є закликком. Тільки ті, хто з'явився в присутності видатної моральної особистості, по-справжньому усвідомлюють природу цього покликання» [15, с. 34–35].

На наш погляд, пасіонарною нацією є така, що попри всі складності етногенезу, здатна зміцнюватись та зростати, при цьому зберігаючи національну ідентичність.

На думку В. Майданюка, «українці є одним з найсильніших та найбільш живучих народів в Європі, який попри нищівні війни, поневолення та голодомори, зумів не лише зберегти свою ідентичність та збільшити чисельність, але й колонізувати нові землі» [16]. У XV–XVII ст. в часи Речі Посполитої кількість українців, які жили на цій території, не перевищувала 2-3 млн. Будь-який інший народ за таких умов, в яких виживали українці часів польських каральних акцій і татарських нападів (які за оцінками істориків за два століття вивели в полон понад 2,5 мільйонів українців), вже б давно опинився на задвірках історії, так як, це сталося з асирійцями, македонцями чи ацтеками. Натомість українці в умовах, які абсолютно не сприяли виживанню, збільшувалися чисельно і навіть більше ніж вдвічі примножили територію

свого проживання, колонізувавши нові землі [12], що переконливо засвідчує небувалу життєздатність та пасіонарність української нації. А сміливість і відчайдушність українців засвідчена Майданами та багатолітньою боротьбою за гідність та свободу.

Пасіонарність нації – це яскравий прояв позитивної соціальної активності соціальних суб'єктів (громад, груп, особистостей), спрямованої зміну їх умов життя, що ламає колишні стереотипи і традиції, і встановлює нові, більш сприятливі умови життя членів суспільства.

За допомогою розвитку пасіонарності нації можливий розвиток лідерських здібностей особистості, пасіонарного колективу за рахунок розсіювання пасіонарних особистостей усередині групи, зараження пасіонарністю, емпатія, надання допомоги тощо), вдосконалення соціальної адаптації особистості за допомогою роз-

витку пасіонарних якостей (компліментарності, адаптивності, активності та інших).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Ідеї пасіонарності, сформульовані Л. Гумільовим, наразі набувають нового сенсу. Саме зараз наше суспільство потребує лідерів, керівників, ідеологів, які могли б спрямувати силу, розум і пристрасть, якими володіє кожна окрема людина, в надійне, потенційно продуктивне русло, об'єднати на благо заради збереження споконвічних цінностей та ідеалів та збереженню стійкості та консолідованості. Україні зараз особливо переконані патріоти, коли в умовах реальної, фізичної, чіткої загрози, лише ідея та люди, які її сповідують, їй служать, здатні стати на захист нашої національної та культурної ідентичності від зла як фізичного, так і метафізичного, а отже, підступного та дуже небезпечного зла.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гумільов Лев. Енциклопедія історії України. Том (Україна – Українці) Кн. 1. http://www.history.org.ua/?termin=gumilov_lev.
2. Лев Гумільов. Етногенез, біосфера і свідомість. Пасіонарна теорія етногенезу. <https://7promeniv.com.ua/naukovi-doslidzhennia-v-metodolohichni-pidkhody/75-yedyne-pole-humanitarnyi-pidkhid/34-lev-humilov-etnohenez-biosfera-i-svidomist.html>.
3. Крутий К. Як не вбити пасіонарія? 15.10.2018. *Освітня політика: портал громадських експертів*. <http://education-ua.org/ru/articles/1259-yak-ne-vbiti-pasionariya>.
4. Cambridge Dictionary. <https://dictionary.cambridge.org/us>.
5. Всесвітній словник української мови. <https://uk.worldwidedictionary.org>.
6. Іванова Л. Пасіонарність і екзистенція: співвідношення емпіричних показників. *Наука і освіта*. № 5. 2016. 178–184.
7. Сапригіна Н. В. Пасіонарність як індивідуально-психологічна характеристика особистості. *Наука та освіта*. 2015. № 11-12. 74–78.
8. Стороженко І. Пасіонарність – джерело виникнення українського козацтва в аспекті етногенезу. *Військово-історичний альманах*. 2013. Ч. 1–2 (25–26). 3–9.
9. Факти про виникнення Української Мови. 15.01.2016. <https://svitedu.com.ua/ukrayinska-mova>.
10. Клейн Л. Гіркі думки «вибагливого рецензента» про вчення Л.М. Гумільова. https://scepisis.net/library/id_86.html.
11. Шпенглер О. Занепад Європи. https://knigopoiisk.com/osvald-shpengler/zakat-evropy?gclid=Cj0KCQjw4vKpBhCZARIsAOKHoWRxV5m4g2JqPNyKvcYdfCBFJur_yoGx91VyiWQf6DSgMWUdQMHPA8aAiEFEALw_wcB.
12. Платон. Держава. *Ізборник*. <http://litopys.org.ua/plato/plat.htm>.
13. Гегель Г. Ф. В. Феноменологія духу. Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2004. https://hromadalib.files.wordpress.com/2016/02/hegel_2004_phc3a4nomenologie.pdf.
14. Вебер М. Три чисті типи легітимного панування. *Ізборник*. <http://litopys.org.ua/weber/wbs07.htm>.
15. Бергсон А. Два джерела моралі та релігії. <https://readli.net/dva-istochnika-morali-i-religii>.
16. Майданюк В. Пасіонарна нація. Вголос. 16.07.2020. https://vgholos.ua/news/pasionarna-natsiya_1274499.html.

REFERENCES:

1. Humilov Lev. Entsyklopediia istorii Ukrainy. [Encyclopedia of the history of Ukraine]. Tom (Ukraina – Ukraintsi) Kn. 1 Retrieved from: http://www.history.org.ua/?termin=gumilov_lev [in Ukrainian].
2. Lev Humilov. Etnohenez, biosfera i svidomist. Pasionarna teoriia etnohenezu. [Ethnogenesis, biosphere and consciousness. Passionate theory of ethnogenesis.]. Retrieved from: <https://7promeniv.com.ua/naukovi-doslidzhennia-v-metodolohichni-pidkhody/75-yedyne-pole-humanitarnyi-pidkhid/34-lev-humilov-etnohenez-biosfera-i-svidomist.html> [in Ukrainian].

3. Krutii K. Yak ne vbyty pasionariia? [How not to kill a passionarian?] 15.10.2018. *Osvitnia polityka: portal hromadskykh ekspertiv*. [Educational policy: portal of public experts]. Retrieved from: [://education-ua.org/ru/articles/1259-yak-ne-vbiti-pasionariya](http://education-ua.org/ru/articles/1259-yak-ne-vbiti-pasionariya) [in Ukrainian].
4. Cambridge Dictionary. Retrieved from: <https://dictionary.cambridge.org/us/> [in English].
5. Vsesvitnii slovnyk ukrainskoi movy. [World dictionary of the Ukrainian language]. Retrieved from: <https://uk.worldwidedictionary.org/> [in Ukrainian].
6. Ivanova, L. (2016). Pasionarnist i ekzystentsiia: spivvidnoshennia empyrychnykh pokaznykiv [Passionateness and existence: correlation of empirical indicators] *Nauka i osvita – Science and education*, 5. 178–184. [in Ukrainian].
7. Sapryhina, N.V. (2015). Pasionarnist yak individualno-psykholohichna kharakterystyka osobystosti [Passionateness is the source of the emergence of Ukrainian Cossacks in the aspect of ethnogenesis]. *Nauka ta osvita. – Science and education*, 11–12. 74–78. [in Ukrainian].
8. Storozhenko, I. (2013). Pasionarnist – dzherelo vynykennia ukrainskoho kozatstva v aspekti etnogenezu. [Passionateness is the source of the emergence of Ukrainian Cossacks in the aspect of ethnogenesis]. *Viiskovo-istorychnyi almanakh – Military historical almanac*, Ch. 1–2 (25–26). 3–9 [in Ukrainian].
9. Fakty pro vynykennia Ukrainskoi Movy [Facts about the emergence of the Ukrainian Language]. 15.01.2016. Retrieved from: <https://svitedu.com.ua/ukrayinska-mova/> [in Ukrainian].
10. Klein, L. Hirki dumky «vybahlyvoho retsenzenta» pro vchennia L.M. Humilova. [Bitter thoughts of the "picky reviewer" about the teachings of L.M. Gumilyov]. Retrieved from: https://scepisis.net/library/id_86.html [in Ukrainian].
11. Shpenhler, O. Zanepad Yevropy. [Decline of Europe]. Retrieved from: https://knigopisk.com/osvald-shpengler/zakat-evropy?gclid=Cj0KCQjw4vKpBhCZARIsAOKHoWRxV5m4g2JqPNyKvcYdfCBFJur_yoGx91VyiWQf6DSgMWUdQMHPA8aAiEFEALw_wcB [in Ukrainian].
12. Platon. Derzhava. [State]. *Izbornyk*. [Elector] Retrieved from: <http://litopys.org.ua/plato/plat.htm> [in Ukrainian].
13. Hehel, H.F.V. (2004). Fenomenolohiia dukhu. [Phenomenology of spirit]. Vydavnytstvo Solomii Pavlychko "Osnovy". Retrieved from: https://hromadalib.files.wordpress.com/2016/02/hegel_2004_phc3a4nomenologie.pdf [in Ukrainian].
14. Veber, M. Try chysti typy legitymnoho panuvannia. [Three pure types of legitimate rule]. *Izbornyk*. [Elector]. Retrieved from: <http://litopys.org.ua/weber/wbs07.htm> [in Ukrainian].
15. Berhson, A. Dva dzherela morali ta relihii. [Two sources of morality and religion]. Retrieved from: <https://readli.net/dva-istochnika-morali-i-religii/> [in Ukrainian].
16. Maidaniuk V. Pasionarna natsiia. [A passionate nation]. *Vholos*. [Out loud]. 16.07.2020. Retrieved from: https://vgolos.ua/news/pasionarna-natsiya_1274499.html [in Ukrainian].

УДК 336.225.2(477)

Христина ХОМИК

аспірант кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту державного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна), e-mail: christine.khomyk@gmail.com

ORCID: 0000-0003-4833-5806

Бібліографічний опис статті: Хомик, Х. (2023). Кризові ситуації та їх вплив на поділ влади: порівняльне дослідження Франції, Німеччини та України. *Публічне управління та місцеве самоврядування*, 3, 45–49, doi: <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2023-3-7>

**КРИЗОВІ СИТУАЦІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПОДІЛ ВЛАДИ:
ПОРІВНЯЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАНЦІЇ, НІМЕЧЧИНИ ТА УКРАЇНИ**

У час політичних потрясінь, надзвичайних ситуацій і загроз безпеці кризові ситуації представляють складний виклик тонкій рівновазі влади в демократичних системах. Це дослідження заглиблюється в тонкі наслідки таких криз для демократичного розподілу влади, прискіплюючи заходи, вжиті для захисту та збереження демократичних цінностей. Зосереджуючись на комплексному порівняльному дослідженні Франції, Німеччини та України, стаття прагне розкрити тонкощі управління кризою, дотримуючись при цьому вирішального принципу поділу влади. Порівняльний аналіз, розпочатий у цьому дослідженні, покликаний висвітлити різні реакції різних країн на кризи. Ці відповіді не лише залежать від унікальних політичних ландшафтів цих націй, але й нерозривно переплітаються з їхніми чіткими правовими структурами та історичними траєкторіями. Багатогранний характер впливу кризи на демократичні норми вимагає тонкого розуміння різноманітних підходів, прийнятих націями в їхніх зусиллях зберегти тонкий баланс сил у бурхливі часи. Збереження демократичних цінностей у бурхливій кризі вимагає ретельного калібрування, де швидкі реакції гармонізуються з непохитною відданістю демократичним нормам. Крім того, тривалі наслідки ерозії поділу влади резонують у всьому гобелені сучасного управління. Ця ерозія залишає незгладимий відбиток на виконавчій владі, механізмах підзвітності, формуванні політики, інституційній стабільності та громадській довірі. У цьому дослідженні підкреслюється обов'язковість вирішення проблеми розподілу влади під час кризових ситуацій, підкреслюючи, що розмивання демократичних принципів може підірвати самі основи демократичного врядування. Складна взаємодія між кризами та управлінням вимагає ретельного вивчення, пропонуючи цінну інформацію про здатність демократичних систем до адаптації перед обличчям глобальної динаміки, що розвивається. Розглядаючи концепцію стійкості до демократії, дослідження прагне внести свій внесок у поточний дискурс щодо збереження демократичних цінностей. У світі, який позначений постійними змінами та невизначеністю, розуміння складного зв'язку між кризами та управлінням стає першочерговим. Це дослідження намагається збагатити цей дискурс, розкриваючи складну динаміку політичної гри та проливаючи світло на те, як демократичні системи долають виклики, викликані кризами, зберігаючи при цьому свої фундаментальні цінності.

Ключові слова: розподіл влади, антикризовий менеджмент, демократичне врядування, баланс повноважень, демократичні цінності, інституційна стійкість, демократична стійкість, ерозія розподілу влади.

Khrystyna KHOMYK

Postgraduate Student at the Department of Global and National Security of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv, Ukraine) e-mail: christine.khomyk@gmail.com

ORCID: 0000-0003-4833-5806

To cite this article: Khomyk, Kh. (2023). Kryzovi sytuatsii ta yikh vplyv na podil vlady: porivnialne doslidzhennia Frantsii, Nimechchyny ta Ukrainy [Crisis situations and their impact on separation of powers: a comparative study of France, Germany, and Ukraine]. *Public Administration and Local Government*, 3, 45–49, doi: <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2023-3-7>

**CRISIS SITUATIONS AND THEIR IMPACT ON SEPARATION OF POWERS:
A COMPARATIVE STUDY OF FRANCE, GERMANY, AND UKRAINE**

In the realm of political upheavals, emergencies, and security threats, crisis situations present an intricate challenge to the delicate equilibrium of power within democratic systems. This study delves into the nuanced ramifications of such crises on the democratic distribution of power, meticulously scrutinizing the measures implemented to safeguard and preserve democratic values. Focusing on a comprehensive comparative examination of France,

Germany, and Ukraine, the article seeks to unravel the intricacies of crisis management while upholding the crucial principle of the separation of powers. The comparative analysis embarked upon in this study is designed to illuminate the diverse responses exhibited by different countries in the face of crises. These responses are not only contingent on the unique political landscapes of these nations but are also intricately interwoven with their distinct legal structures and historical trajectories. The multifaceted nature of crisis impact on democratic norms necessitates a nuanced understanding of the varied approaches adopted by nations in their efforts to maintain the delicate balance of power during tumultuous times. Preserving democratic values in the tumult of a crisis demands a meticulous calibration, where swift responses are harmonized with an unwavering commitment to democratic norms. Furthermore, the enduring consequences of the erosion of the separation of powers resonate across the tapestry of contemporary governance. This erosion leaves an indelible imprint on executive authority, accountability mechanisms, policy formulation, institutional stability, and public trust. This study underscores the imperative of addressing power-sharing dynamics during crisis situations, underscoring that the erosion of democratic principles has the potential to undermine the very foundations of democratic governance. The intricate interplay between crises and governance warrants careful examination, offering valuable insights into the adaptive capacity of democratic systems in the face of evolving global dynamics. Invoking contemplation on the concept of democratic resilience, the research aspires to contribute to the ongoing discourse on the preservation of democratic values. In a world marked by perpetual change and uncertainty, understanding the intricate relationship between crises and governance becomes paramount. This study endeavors to enrich this discourse by unraveling the complex dynamics at play and shedding light on how democratic systems navigate the challenges posed by crises while upholding their fundamental values.

Key words: Separation of Powers, Crisis Management, Democratic Governance, Balance of Powers, Democratic Values, Institutional Resilience, Democratic Resilience, Erosion of Separation of Powers.

Концепція поділу влади є основою функціонування демократичних систем. Закріплений у демократичній теорії, цей принцип забезпечує розподіл влади між окремими гілками, а саме законодавчою, виконавчою та судовою, з метою запобігання накопиченню будь-якою окремою гілкою надмірної влади. Цей баланс служить для захисту індивідуальних свобод, підтримки верховенства права та збереження фундаментальних принципів демократії.

Однак одним із критичних аспектів демократичного врядування, який заслуговує більш детального вивчення, є те, як цей розподіл влади витримує та адаптується під час кризи. Політичні кризи, надзвичайні ситуації та загрози безпеці можуть створити середовище, де баланс між цими гілками стає крихким.

Актуальність цього дослідження виходить за рамки академічного дослідження. В епоху, яка характеризується невизначеністю та пошквалюванням глобальних викликів, розуміння поведінки демократичних систем під час криз має вирішальне значення для політиків, юристів і громадян. Оскільки світове співтовариство продовжує стикатися з низкою багатогранних викликів, важливо зрозуміти, як поділ влади діє під тиском. Ці знання можуть сприяти прийняттю рішень щодо законодавчих реформ, стратегій врегулювання криз і механізмів збереження демократичних цінностей, коли вони найбільш вразливі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вчені дослідили багатогранну динаміку між кризами та поділом влади. Політичні кризи, спричинені громадянськими заворушеннями, проблемами управління чи зовнішніми загро-

зами, можуть порушити традиційні ролі гілок влади. У такі періоди можуть застосовуватися надзвичайні повноваження, часто зосереджені в межах виконавчої гілки влади, що викликає занепокоєння щодо демократичної підзвітності та руйнування поділу влади (Blumenau, 2018). Кризи можуть стирати межі між законодавчими, виконавчими та судовими функціями, вимагаючи швидкого реагування, яке кидає виклик типовим процесам прийняття рішень (Waldron, 2018).

Вчені дослідили теоретичні підходи до антикризового менеджменту та його вплив на поділ влади. Різні точки зору розглядають роль конституційного дизайну, вплив громадської думки та ступінь, до якого система стримувань і противаг може адаптуватися до кризових сценаріїв. Деякі стверджують, що добре структуровані демократії можуть ефективно враховувати необхідні зміни у розподілі влади під час криз, зберігаючи при цьому демократичні цінності (Dyzenhaus, 2019). Інші вважають, що ретельний захист розподілу влади має важливе значення навіть у надзвичайних ситуаціях, щоб запобігти відкату демократії (Posner, 2014).

Численні тематичні дослідження охарактеризували, як різні країни вирішують кризи, дотримуючись демократичних принципів. Ці дослідження дають змогу зрозуміти конкретні події, законодавчі дії та судові рішення під час криз. Порівняльний аналіз був зосереджений на міжнародних дослідженнях управління кризою та розподілу влади. Дослідження, що порівнюють реакцію країн на кризи, такі як економічні спади чи терористичні загрози, виявили спільні стратегії та протилежні підходи до збереження

демократичного балансу (Banaszak, 2018; Gallagher et al., 2018; Grzymała-Busse, 2015).

Хоча наявна література містить цінну інформацію про вплив криз на розподіл влади, є помітні прогалини. Кілька досліджень провели комплексний міжнаціональний аналіз, який охоплював різноманітні країни, особливо ті з різними рівнями демократичної консолідації. Крім того, існує обмежена кількість досліджень, які вивчають вплив загроз безпеці, таких як збройні конфлікти, на демократичний баланс сил. Ця стаття має на меті усунути ці прогалини шляхом порівняльного дослідження досвіду Франції, Німеччини та України щодо врегулювання криз із збереженням демократичних цінностей.

Основна **мета** цієї статті полягає в тому, щоб дослідити, як такі кризи впливають на поділ влади в демократичних системах, і оцінити заходи, вжиті для захисту демократичних цінностей у ці складні часи. У цій статті ми проводимо порівняльне дослідження, зосереджуючись на трьох різноманітних і репрезентативних європейських демократіях: Франції, Німеччині та Україні. Кожна країна зіткнулася з різними кризовими ситуаціями, починаючи від масових протестів і тероризму до конфліктів і війн. Дослідницьке питання, яким керується це дослідження, полягає в наступному: як політичні кризи та загрози безпеці впливають на баланс сил у демократичних системах і які механізми запроваджуються для захисту демократичних цінностей під час цих криз? Досліджуючи досвід кожної країни, ціллю статті є пролити світло на те, чи існують спільні моделі та наскільки відповіді залежать від контексту.

Останніми роками Франція зіткнулася з серією терористичних атак, особливо в період з 2015 по 2017 рік. Ці атаки становили серйозну загрозу безпеці, що вимагало швидкої реакції з боку уряду. Виконавча влада, включаючи президента Франсуа Олланда, а пізніше президента Еммануеля Макрона, відіграла центральну роль у здійсненні антитерористичних заходів. Виконавча влада оголосила надзвичайний стан, надавши їй більші повноваження щодо спостереження та затримання. Ці заходи іноді викликали занепокоєння щодо потенційної ерозії громадянських свобод і концентрації влади у виконавчій гілці влади. Незважаючи на збереження законодавчого та судового нагляду, ці події є прикладом хиткого балансу між імперативами національної безпеки та збереженням демократичних цінностей під час кризи (Alter, 2015).

Протягом цих кризових ситуацій парламент Франції, що складається з Національних

зборів і Сенату, зберігав свою роль у нагляді. Законодавча гілка влади розгорнула широкі дебати щодо надзвичайних заходів і ретельно перевірила дії виконавчої влади. Вона намагалася гарантувати, що виняткові повноваження, надані під час криз, не призведуть до довгострокових дисбалансів. Крім того, французьке правосуддя вирішальну роль у дотриманні демократичних принципів під час криз (Meunier & Kalypso, 2017). Конституційній раді, зокрема, доручено оцінювати конституційність законів, прийнятих під час надзвичайних ситуацій. Це служило запобіжником від можливого перевищення виконавчої влади.

Досвід Франції у вирішенні криз підкреслює делікатну рівновагу, необхідну для збереження поділу влади в неспокійні часи. Хоча виконавчі дії інколи необхідні для усунення загроз безпеці, дотримання системи стримувань і противаг має важливе значення для захисту демократичних цінностей. Практичні дослідження Франції підкреслюють важливість пильного законодавчого та судового нагляду, який життєво важливий для стабільності демократичного врядування, навіть у кризових ситуаціях.

У період після 11 вересня Німеччина, як і багато інших країн, зіткнулася з новими загрозами безпеці. Федеральний конституційний суд (Bundesverfassungsgericht) відіграв вирішальну роль у забезпеченні того, щоб антитерористичні заходи не порушували демократичних принципів. Відомі справи на розгляді суду стосувалися балансу між національною безпекою та правами особи (Gabel & Hug, 2019). Суд підкреслив, що навіть під час криз, таких як боротьба з тероризмом, фундаментальні права повинні бути дотримані.

Парламентська система Німеччини дозволила Бундестагу здійснювати пильний нагляд за діями виконавчої влади під час кризи. Такі заходи, як розгортання Бундесверу (збройних сил Німеччини) для міжнародних місій, потребують схвалення парламенту (Neubert, 2016). Цей законодавчий нагляд гарантує, що важливі виконавчі рішення відповідають демократичним принципам.

Інтеграція Німеччини в Європейський Союз також вплинула на розподіл повноважень у кризових ситуаціях. Рішення, пов'язані з ЄС, часто переплітаються з політичним ландшафтом Німеччини, вимагаючи координації між гілками влади для збереження демократичних цінностей при дотриманні норм ЄС. Випадок із Європейським фондом фінансової стабільності (EFSF) під час кризи єврозони є прикладом необхідності збалансованого підходу між

виконавчою, законодавчою та судовою гілками влади при вирішенні надзвичайних економічних ситуацій (Rasmussen, 2014).

Протести Євромайдану 2013–2014 років і подальше усунення президента Віктора Януковича ознаменували критичний момент у сучасній історії України. Події, пов'язані з революцією, поставили питання про баланс сил у крихкій демократичній системі. Під час цієї кризи важливу роль відігравали законодавча та судова гілки влади. Верховна Рада активно відреагувала на вимоги громадськості, ухваливши важливі закони та зміни до Конституції (Schwartz & Dubovuk, 2018). Ця законодавча участь продемонструвала здатність демократичних інституцій адаптуватися до мінливого політичного ландшафту. Проте революція також підкреслила концентрацію влади всередині виконавчої гілки влади. Уряд Януковича накопичив великі повноваження, що призвело до звинувачень у корупції та відсутності відповідальності. Події революції продемонстрували труднощі збереження демократичних цінностей перед лицем надмірності виконавчої влади (Shlapak, 2019).

Досвід України також підкреслює критичну роль громадянського суспільства та міжнародних акторів у захисті демократичних цінностей під час криз. Рух Євромайдану та тривала активність громадянського суспільства відіграли важливу роль у забезпеченні відповідальності уряду та відстоюванні демократичних реформ. Міжнародні гравці, зокрема Європейський Союз, відіграли значну роль у підтримці демократичних перетворень в Україні. Наполягання ЄС на реформах, включаючи незалежність судової системи та боротьбу з корупцією, чинить тиск на Україну, щоб вона дотримувалася демократичних принципів (Luhovy, 2020).

Франція та Україна, як президентські системи, демонструють виразну динаміку під час криз порівняно з Німеччиною, парламентською системою. Президентські системи, особливо Україна, схильні бачити більш виражену концентрацію надзвичайних повноважень у виконавчій владі. В Україні революція 2014 року призвела до широкого використання президентських повноважень. Навпаки, Німеччина з її парламентською системою спирається на колективний процес прийняття рішень, який включає як виконавчу (канцлер), так і законодавчу (Бундестаг). Випадок Німеччини демонструє, як парламентська система може більш рівномірно розподіляти повноваження під час кризи.

Роль законодавчих органів у збереженні розподілу влади різна в трьох країнах. В Україні Верховна Рада відіграла важливу роль у відповіді на

революцію 2014 року, ухваливши важливе законодавство та внісши зміни до Конституції. Натомість Національні збори Франції та Бундестаг Німеччини мають менше повноважень під час криз, оскільки парламентські системи надають більше повноважень виконавчій владі.

Здатність судової гілки влади забезпечувати конституційний нагляд під час криз різниться в різних країнах. Україна зіткнулася з проблемами у забезпеченні незалежності судової системи під час революції 2014 року. Судова система Німеччини та Франції, навпаки, історично була краще оснащена для підтримання верховенства права та захисту демократичних цінностей, що підкреслює важливість незалежної судової системи для врегулювання криз.

Роль громадянського суспільства та міжнародних гравців у захисті демократичних цінностей під час криз є особливою в Україні. Рух Євромайдану та постійна активність громадянського суспільства відіграли ключову роль у забезпеченні відповідальності уряду та відстоюванні демократичних реформ. Франція та Німеччина виграють від стабільності своїх демократичних інститутів, сильні демократичні традиції та членство в ЄС зміцнюють їхню відданість демократичним цінностям під час криз.

Висновки. Порівняльний аналіз Франції, Німеччини та України висвітлює декілька критичних висновків. По-перше, вплив криз на розподіл повноважень суттєво різниться в різних країнах, що залежить від їхнього політичного контексту, правової бази та історичної спадщини. По-друге, збереження демократичних цінностей під час криз залежить від тонкого балансу між необхідністю швидкого реагування та обов'язковим захистом демократичних норм. По-третє, руйнування поділу влади може мати тривалі наслідки для сучасного управління, включаючи виконавчу владу, підзвітність, формування політики, інституційну стійкість і громадську довіру.

Більш широкі наслідки цього дослідження поширюються на демократичні системи в усьому світі. Це підкреслює важливість вирішення проблем розподілу влади під час кризових ситуацій, оскільки ерозія цих критичних демократичних принципів може зруйнувати самі основи демократичного врядування. Крім того, дослідження дає змогу зрозуміти складність балансу між необхідними змінами в розподілі влади та необхідністю збереження демократичних цінностей.

Незважаючи на те, що це дослідження забезпечує цінний порівняльний аналіз впливу криз на поділ влади у Франції, Німеччині та Україні,

воно також вказує на сфери для подальшого дослідження. Майбутні дослідження можуть заглибитися в досвід інших країн, щоб розширити порівняльний вимір. Поглиблені тематичні дослідження конкретних криз та їх результатів

можуть пролити глибше світло на нюанси цього явища. Крім того, дослідження довгострокових наслідків ерозії поділу влади на управління та стійкість демократії залишається важливою сферою для майбутніх наукових досліджень.

REFERENCES:

1. Blumenau, B. (2018). "Executive Decrees in Times of Crisis: A Comparative Analysis". *The Journal of Politics*, 80(2), 476–491.
2. Waldron, J. (2018). "The Core of the Case against Judicial Review." *Yale Law Journal*, 127(7), 2460–2500.
3. Dyzenhaus, D. (2019). "The Politics of Crisis." *Ratio Juris*, 32(1), 1–17.
4. Posner, E. A. (2014). "The Demands of Dignity: A Response to Jeremy Waldron." *Yale Law Journal*, 123(3), 704–724.
5. Banaszak, L. (2018). "Women's Movements in Transition and Authoritarian Regimes." *Comparative Political Studies*, 51(14), 1921–1952.
6. Gallagher, M. E., & Nardulli, P. F. (2018). "Using Time Series Cross-Section Data: Current Challenges and Research Strategies." *Research Methods in the Study of Political Science*, 123–144.
7. Grzymała-Busse, A. (2015). "Why Comparative Politics Needs the State." *Annual Review of Political Science*, 18, 395–421.
8. Alter, Karen J. (2015). *The New Terrain of International Law: Courts, Politics, Rights*. Princeton University Press.
9. Meunier, Sophie, & Kalypso Nicolaidis. (2017). "The European Union as a conflicted trade power." *Journal of European Public Policy* 24(9), 1279–1298.
10. Gabel, D., & Hug, S. (2019). Executive Emergency Powers: Balancing the Conflict of Interest between the President and the Bundestag. *German Politics*, 28(4), 556–575.
11. Neubert, M. J. (2016). Protecting the German Constitution from Inside and Out: The "Schmidt Norm" and Its Aftermath. In *The Political Power of the Bundesverfassungsgericht* (pp. 217–244). Springer.
12. Rasmussen, M. (2014). Germany and the Euro Crisis: A European Power Project?, *European Journal of International Relations* 20, № 1: 61–86.
13. Schwartz, S. & Dubovyk, Vladimir. (2018). "Ukraine's presidential election: Populism in the spotlight." *East-West: Journal of Ukrainian Studies* 5(2), 79–104.
14. Shlapak, Oleksandr. (2019). "The Politics of Constitutional Change in Post-Euromaidan Ukraine: Fostering Rule of Law or Power Grab?" *East European Politics and Societies* 33(4), 952–975.
15. Luhovy, Yaroslav. (2020). "Quasi-Presidential or Semi-Parliamentary: Ukrainian Constitutional Designs in Comparative Perspective." *Politics in Central Europe* 16(1), 89–110.

УДК 351:323.3-053.6

Дар'я БіЛА

аспірантка кафедри державного управління і місцевого самоврядування, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка» (Дніпро, Україна), e-mail: odarkabelaya@gmail.com

ORCID: 0000-0002-4519-5142

Ірина ЧИКАРЕНКО

д. держ. упр., професор, завідувач кафедри державного управління і місцевого самоврядування, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка» (Дніпро, Україна), e-mail: irina_chikarenko@ukr.net

ORCID: 0000-0001-7381-7773

Бібліографічний опис статті: Біла, Д., Чикаренко І. (2023). Моделювання процесів удосконалення інституціонального забезпечення формування та реалізації державної молодіжної політики. *Публічне управління та місцеве самоврядування*, 3, 50–56, doi: <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2023-3-8>

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ

Стаття присвячена розробленню та науковому обґрунтуванню складників концептуальної моделі інституціонального забезпечення формування та реалізації державної молодіжної політики.

Показано, що молодь є найбільш динамічним, мобільним та перспективним сегментом населення. Саме молодь формує майбутнє нації, вона завжди була і залишається в центрі уваги інститутів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадянського суспільства. Посилена увага до молоді в публічному управлінні трансформується в комплексні та цілеспрямовані дії для підтримки молодіжного розвитку та внесення позитивного вкладу в суспільство, що можливо на засадах формування та реалізації ефективної державної молодіжної політики.

Визначено особливості та пріоритети реалізації молодіжної політики в територіальних громадах, зокрема: створення належного організаційно-функціонального середовища органів місцевого самоврядування; узгодження нормативних, організаційно-розпорядчих програмно-цільових та інших документів, що регламентують діяльність органу місцевого самоврядування, із аналогічними документами вищого рівня; підвищення ефективності інформаційної підтримки реалізації молодіжної політики через популяризацію результатів реалізації молодіжних програм і проєктів; формування системи комунікаційних зв'язків «влада-молодь-стейкхолдери».

Показано, що саме міжвідомча і міжсекторальна взаємодія між різними міністерствами у контексті розвитку інституціонального забезпечення формування і реалізації державної молодіжної політики залишається важливим фактором для здійснення координованих дій щодо досягнення очікуваних результатів у найкоротші терміни. Визначено напрями та зміст міжвідомчої взаємодії щодо реалізації молодіжної політики центральними органами виконавчої влади.

Побудовано концептуальну модель інституціонального забезпечення формування і реалізації державної молодіжної політики, яка презентує його основні системоутворюючі компоненти (складники) та обґрунтовує доцільність їх включення у контекст. Зазначена модель носить описовий характер і базується на правових, інтелектуальних, творчих, комунікативних, стратегічних та інших аспектах формування та реалізації державної молодіжної політики, на розумінні потреб, цінностей та інтересів молоді, а також на здатності впроваджувати інноваційні, гнучкі та адаптивні підходи для залучення молоді до суспільно-політичних процесів.

Ключові слова: публічне управління, державна молодіжна політика, інституціональне забезпечення, європейський досвід, міжвідомча і міжсекторальна взаємодія, територіальна громада, концептуальна модель.

Daria BILA

PhD student of the Department of Public Administration and Local Government of the Dnipro University of Technology (Dnipro, Ukraine),
email: odarkabelaya@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-4519-5142

Iryna CHYKARENKO

DSc in Public Administration, Professor, Head of the Department of Public Administration and Local Government of the Dnipro University of Technology (Dnipro, Ukraine), e-mail: irina_chikarenko@ukr.net
ORCID ID: 0000-0001-7381-7773

To cite this article: Bila, D., Chykarenko, I. (2023). Modeliuvannia protsesiv udoskonalennia instytutsionalnoho zabezpechennia formuvannia ta realizatsii derzhavnoi molodizhnoi polityky [Modelling the processes of improving the institutional support for the formation and implementation of the state youth policy]. *Public Administration and Local Government*, 3, 50–56, doi: <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2023-3-8>

MODELLING THE PROCESSES OF IMPROVING THE INSTITUTIONAL SUPPORT FOR THE FORMATION AND IMPLEMENTATION OF THE STATE YOUTH POLICY

The article is devoted to the development and scientific substantiation of the components of the conceptual model of institutional support for the formation and implementation of the State youth policy.

It is shown that young people are the most dynamic, mobile and promising segment of the population. It is young people who shape the future of the nation, and they have always been and remain in the focus of attention of public authorities, local self-government bodies, and civil society. The increased attention to youth in public administration is transformed into comprehensive and targeted actions to support youth development and make a positive contribution to society, which is possible on the basis of the formation and implementation of an effective state youth policy.

The features and priorities for the implementation of youth policy in territorial communities are identified, in particular: creating an appropriate organisational and functional environment for local self-government bodies; harmonising normative, organisational, programme and target and other documents regulating the activities of local self-government bodies with similar higher-level documents; improving the effectiveness of information support for the implementation of youth policy through the promotion of the results of youth programmes and projects.

It is shown that interagency and intersectoral cooperation between different ministries in the context of the development of institutional support for the formation and implementation of state youth policy remains an important factor for coordinated actions to achieve the expected results in the shortest possible time. The directions and content of interagency cooperation in the implementation of youth policy by central executive authorities are determined.

The article builds a conceptual model of institutional support for the formation and implementation of the State youth policy, which presents its main systemic components (components) and justifies the expediency of their inclusion in the context. This model is descriptive in nature and is based on the legal, intellectual, creative, communicative, strategic and other aspects of the formation and implementation of the State youth policy, on the understanding of the needs, values and interests of young people, as well as on the ability to implement innovative, flexible and adaptive approaches to involve young people in socio-political processes.

Key words: *public administration, state youth policy, institutional support, European experience, interagency and intersectoral interaction, territorial community, conceptual model.*

Актуальність проблеми. Молодь є найбільш динамічним, мобільним та перспективним сегментом населення. Саме молодь є найціннішим ресурсом держави, що формує майбутнє нації, вона завжди була і залишається в центрі уваги інститутів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадянського суспільства. Оскільки молодь більш прогресивна, вона має залучатися до прийняття ключових управлінських рішень, формування відповідних державних політик.

Посилена увага до молоді в публічному управлінні трансформується в комплексні та цілеспрямовані дії щодо підтримки молодіжного

розвитку та внесення позитивного вкладу в суспільство, акцентування на створенні можливостей для освітнього, кар'єрного та особистісного розвитку. Це – ключове завдання, яке постає перед молодіжною політикою.

Глобальні виклики та національні загрози в Україні негативно вплинули на життєдіяльність як населення країни в цілому, так і молоді зокрема. За останні майже 10 років самими болючими серед них стали тимчасова окупація АР Крим та окремих територій на сході країни, коронавірусна пандемія (COVID-19) та широкомасштабна збройна агресія РФ, унаслідок якої відбулося руйнування критичної та іншої

цивільної інфраструктури, підприємств, житла, екологічні злочини, і головне – втрата людей через загибель та / або міграцію в пошуках безпеки. Усе зазначене продемонструвало як українцям, так і всьому світові слабкість міжнародних і національних інститутів щодо протистояння глобальним викликам.

Не стали винятком й інститути молодіжної політики. Проблеми, яким сьогодні в Україні протистоїть молодь, висвітлили теоретичні, ідеологічні і практичні прогалини щодо формування і реалізації державної молодіжної політики, які накопичувались упродовж довгого періоду, власне ще за часів радянської доби. Інститути, на які сьогодні покладена відповідальність з формування і реалізації молодіжної політики, в екстремальних умовах продемонстрували неналежне сприйняття ролі молоді в суспільстві, неготовність до руйнівних викликів, недостатню гнучкість до швидких змін, брак координації і взаємодії, несистемну роботу із активізації молоді до участі у суспільному житті [1]. Тому питання посилення інституціонального забезпечення формування і реалізації державної молодіжної політики як системи певних норм, правил та інститутів, потребують подальшого наукового опрацювання, зокрема, щодо розроблення напрямів та моделей удосконалення інституціонального забезпечення формування та реалізації державної молодіжної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Державна молодіжна політика в Україні і молодь як її об'єкт залишаються предметом дослідження українських та зарубіжних науковців. Учені вивчали теоретичні аспекти молодіжної політики та практично-прикладні проблеми її формування і реалізації на всіх рівнях публічного управління. Ефективність реалізації державної молодіжної політики значною мірою ґрунтується на єдності та координованості роботи інститутів публічного управління на державному, регіональному і локальному рівнях, а також взаємодії з представниками бізнесу, громадськості і молодіжного представництва.

Серед найбільш вагомих і впізнаваних наукових робіт минулого, присвячених державній політиці й розвитку суспільства, визначаються праці Платона, Н. Макіавеллі, М. Вебера. Серед сучасних дослідників теоретичним питанням публічної політики приділяли увагу Пол Браун, А. Кохан, Н. Липовська, М. Остапенко, Л. Прокopenко, Л. Рейтерович, С. Ситник, С. Телешун. Проблемам молодіжної політики присвячені праці таких науковців, як Ю. Борисова, Є. Бородін, Б. Буяк, А. Карнаух, Н. Метьолкіна, В. Панасюк, І. Хохрякова та інші. Автори досліджували питання формування молодіжної політики на

державному і місцевому рівнях, висвітлювали роль органів публічного управління у її реалізації, аналізували процеси становлення інститутів молодіжної політики.

Незважаючи на створену потужну теоретико-методологічну основу з питань формування та реалізації державної молодіжної політики та широке коло наявних наукових розробок як теоретичного, так і практичного спрямування у цій сфері, наукове обґрунтування концептуальних положень, підходів та моделей удосконалення та розвитку її інституціонального забезпечення, зокрема, в сучасних умовах політичної невизначеності й економічної кризи, викликаних внутрішньополітичними та геополітичними чинниками, серед яких головний – повномасштабна війна рф на території України, є недостатнім.

Визначення мети дослідження. Метою статті є розроблення та наукове обґрунтування складників концептуальної моделі інституціонального забезпечення формування та реалізації державної молодіжної політики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Концепція інституціонального забезпечення формування та реалізації державної молодіжної політики, зокрема, на рівні територіальної громади, передбачає наявність спеціальних інститутів та механізмів їх роботи і взаємодії, які сприяють координації, реалізації та моніторингу заходів, спрямованих на підтримку та розвиток молоді. Оскільки молодіжна політика має свої специфічні особливості, пов'язані з потребами, інтересами та очікуваннями конкретних територіальних громад, її інституціональне забезпечення є особливо важливим для забезпечення ефективності діяльності щодо досягнення цілей політики, її результативності, а також якісного та кількісного оцінювання суспільної корисності отриманих результатів [1].

При цьому, формуючи загальне бачення концепції інституційного забезпечення формування і розвитку державної молодіжної політики на рівні громад, слід враховувати, що в демократичних країнах визначальним є розуміння того, що процес управління має бути максимально наближеним до об'єктів управління, тобто до тих, на кого безпосередньо впливають управлінські рішення. У контексті нашого дослідження, це молодь, точніше та менша її частина, яка безпосередньо залучена або залучається до управління молодіжною політикою, тобто ті, кого ми, за європейським зразком, назвали бенефіціарами. Такий підхід, власне, і стимулював європейські країни до децентралізації, де сьогодні інститути управління молодіжною сферою мають одночасно ознаки цен-

тралізації і децентралізації. Загальні напрями молодіжної політики розробляються на рівні центрального уряду, у відповідності з цим розробляється нормативно-правова база, а можливості вибору алгоритмів, інструментів, проєктів її здійснення делегуються регіональним адміністраціям і органам місцевого самоврядування а також можливим партнерам – стейкхолдерам.

Зазначимо, що успішність державної молодіжної політики в Україні, особливо в умовах війни, потребує врахування ключових пріоритетів молодіжної політики, усталених традицій роботи з молоддю різних країн світу та особливостей інституціонального забезпечення формування і реалізації молодіжної політики. При цьому, у фокусі має бути формування безпечного і комфортного середовища та підвищення якості життя мешканців територіальних громад, а тим більше молоді, яка є більш мобільною, більш вимогливою до умов проживання, й менш захищеною. Тому органи місцевого самоврядування мають зосередитись на основних пріоритетах реалізації молодіжної політики:

- створення належного організаційно-функціонального забезпечення роботи органів місцевого самоврядування, у тому числі, створення підрозділів з молодіжної роботи, їх кадрове забезпечення, навчання фахівців і молодіжних працівників;

- узгодження нормативних, програмно-цільових, організаційно-розпорядчих та інших документів, що регламентують діяльність органів місцевого самоврядування, із аналогічними документами вищого рівня (регіонального, державного);

- підвищення ефективності інформаційної підтримки реалізації молодіжної політики через популяризацію результатів реалізації програм і заходів молодіжної політики, складання і оприлюднення звітів про роботу підрозділів органів місцевого самоврядування з молодіжної роботи а також молодіжних центрів, оприлюднення результатів досліджень, моніторингу, контролю тощо;

- належне комунікативне забезпечення щодо формування системи комунікаційних зв'язків «влада-молодь-стейкхолдери», сприяння залученню молоді до процесу розроблення, ухвалення рішень та контролю за їх виконанням;

- розвиток ідеологічно-просвітницької, консультативно-дорадчої діяльності з метою застосування програм та інструментів поширення філософії ціннісно-орієнтованої освіти, сприяння самоорганізації молодих людей, посилення патріотичного виховання, виховання моральних властивостей і навчання громадян-

ським компетентностям опанування прав гідності, рівності, інклюзії тощо;

- покращення фінансового й матеріального забезпечення молодіжної роботи, формування бюджету молодіжної роботи щодо «м'яких» (формальні і неформальні навчальні програми, тренінги, інформаційні програми тощо) і «твердих» проєктів (побудова і розвиток молодіжної інфраструктури, підтримка бюджетів участі, ініційованих молодими людьми тощо) тощо.

Важливою особливістю, що притаманна кожному з елементів нормативно-правової бази інституціонального забезпечення формування і реалізації молодіжної політики, у тому числі, на місцевому рівні, є системність, уніфікованість і спеціалізація різних норм, правил, рекомендацій для різних суб'єктів та рівнів управління в інститутах Ради Європи [2 – 5], що дозволяє попри різне функціональне спрямування залучених інститутів досягати спільних цілей.

Кожна така Рекомендація (наприклад, Рекомендація СМ/Rec(2015)3 [2] або Рекомендація СМ/Rec (2017)4 [3]) містить чіткі і конкретні вказівки щодо правил, які «призначені для встановлення набору стандартів, щоб допомогти національним законодавцям, органам влади, які ухвалюють та імплементують рішення» з різних питань «та практикам у забезпеченні справедливого й ефективного їх використання» громадських санкцій і заходів [3]. Сьогодні Рада Європи підтримує молодіжну політику, орієнтовану не просто на подолання проблем (хоча це також робиться), а на можливості. Сучасна молодіжна політика розширює можливості молодих людей і посилює їх спроможності, залучає їх до розвитку демократичних, інклюзивних і мирних спільнот, таким чином «роблячи» молодих європейців «агентами змін».

Наразі в Україні є потреба у побудові інституціонального забезпечення формування та реалізації державної молодіжної політики із зосередженням на створенні мережі міжвідомчої і міжсекторальної взаємодії різних інститутів державної влади. Разом з тим, це передбачає велике навантаження як на всіх суб'єктів управління ходом реалізації молодіжної політики, так і на саму молодь, яка прагне змінити свій об'єктний статус в управлінні молодіжною політикою на суб'єктний.

Дійсно, міжвідомча і міжсекторальна взаємодія між різними міністерствами у контексті розвитку інституціонального забезпечення формування і реалізації державної молодіжної політики залишається важливим фактором для здійснення координованих дій щодо досягнення очікуваних результатів у найкоротші тер-

міни. Оскільки молодіжна політика охоплює різні аспекти життя молоді (освіта та зайнятість, здоров'я, спорт, участь у життєдіяльності суспільства тощо), органи публічного управління, органи місцевого самоврядування, інші стейкхолдери, дотичні до формування і реалізації певних аспектів молодіжної політики, мають не просто встановити взаємодію, щоб уникнути дублювання функцій, чи, навпаки, функціональних прогалів, а побудувати комунікаційну мережу взаємодії. Таким чином має бути побудована мережа усталених міжсекторальних і міжвідомчих зав'язків, які стануть головною концептуальною перевагою сучасного інституційного забезпечення державної молодіжної політики.

Вважаємо, що для забезпечення успішної міжвідомчої взаємодії міністерствам як центральним органам виконавчої влади слід зосередити свою діяльність щодо реалізації молодіжної політики (у межах своїх задач і компетенцій) на таких ключових напрямках, як: координація та планування; обмін інформацією та даними; консистентність (узгодженість, цілісність); розподіл ресурсів (рис. 1).

На основі досліджуваних вище пріоритетів та особливостей європейського інституційного забезпечення формування і реалізації молодіжної політики, а також ураховуючи роль, ключові напрями та зміст міжвідомчої взаємодії щодо реалізації молодіжної політики центральними

органами виконавчої влади, нами побудовано відповідну концептуальну модель, яка розглядає інституціональне забезпечення формування і реалізації державної молодіжної політики як систему, презентує її основні системоутворюючі компоненти (складники) та обґрунтовує доцільність їх включення у контекст (табл. 1).

Отже, до основних системоутворюючих компонентів концептуальної моделі інституціонального забезпечення формування та реалізації державної молодіжної політики віднесено: мережу усталених міжсекторальних і міжвідомчих зав'язків, уніфіковані і спеціалізовані правові інструменти, управлінські мультикомпонентні моделі, інноваційні підходи щодо побудови взаємозв'язків, технології взаємодії і стійких комунікацій, інструменти і методики забезпечення відкритості і участі, програми ціннісно-орієнтованої освіти, моніторинг та оцінювання реальних потреб і можливостей, інфраструктуру сприяння емпверменту, саморозвитку молоді.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Вважаємо, що обґрунтована нами концептуальна модель інституціонального забезпечення формування та реалізації молодіжної політики носить описувальний характер і базується на правових, інтелектуальних, творчих, комунікативних, стратегічних та інших аспектах формування та реалізації державної молодіжної політики, на розумінні потреб, цінностей та інтер-

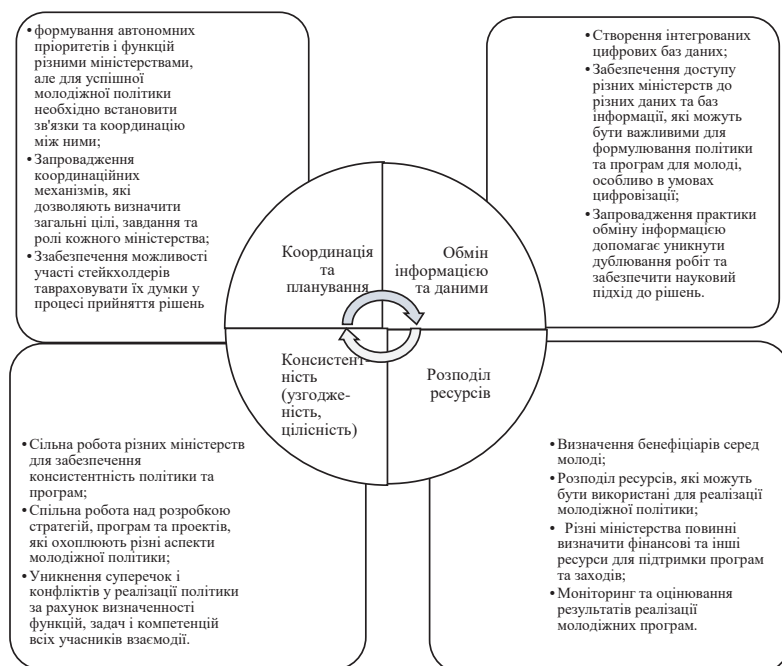

Рис. 1. Напрями та зміст міжвідомчої взаємодії щодо реалізації молодіжної політики центральними органами виконавчої влади

Основні системоутворюючі компоненти концептуальні моделі інституціонального забезпечення формування та реалізації державної молодіжної політики

Системоутворюючі компоненти (складники)	Обґрунтування доцільності включення
Мережа усталених між-секторальних і міжвідомчих зв'язків	Формування усталеної комунікаційної мережі взаємодії між державними інститутами різних галузей, які є дотичними до молодіжної політики, задля уникнення дублювання функцій та функціональних прогалін
Нормативно-правове та методичне забезпечення процесів інституціоналізації	Формування системного, уніфікованого за формою нормативно-правового і методично-рекомендаційного забезпечення, яке є специфічним для різних галузей, і, водночас, дозволяє досягати спільних цілей і завдань щодо реалізації молодіжної політики
Галузеві мультикомпонентні моделі	Здійснення управлінської діяльності щодо інституціоналізації процесів формування та реалізації державної молодіжної політики на основі галузевих мультикомпонентних моделей, які містять сукупність автономних функціональних модулів, інші складові для забезпечення дієвості й результативності
Побудова взаємозв'язків з молоддю на інноваційній основі	Розроблення інноваційних підходів для залучення молоді до політичного процесу. Нові ідеї, технології, інструменти, методики та способи комунікації можуть зробити політику більш привабливою для молоді, створюючи зв'язок між їхніми потребами та політичними рішеннями
Технології підтримки взаємодії і стійких комунікацій	Просування технологій підтримки (з боку державних інститутів і органів місцевого самоврядування) співпраці між молодіжними організаціями (зокрема, молодіжними радами), державними інститутами, дотичними до молодіжної політики, громадським сектором. Такий підхід сприяє обміну досвідом, розвитку спільних ініціатив та ефективній реалізації молодіжних проєктів
Інструменти і методики забезпечення відкритості і участі	Поширення інструментів і методик щодо забезпечення активізації участі молоді у прийнятті публічноуправлінських рішень. Створення механізмів, які дозволяють молоді висловлювати свої думки, ділитися ідеями та брати участь у дебатах, може зробити політичний процес більш представницьким та відкритим
Ціннісно-орієнтована освіта та інформування молоді, формування її громадянської позиції	Підвищення рівня освіти (з акцентом на ціннісно-орієнтовану освіту і патріотичне виховання) щодо політики та формування свідомості демократичного суспільства серед молоді а також інформування молоді про різні аспекти політики, їх права та можливості допомагає створити активну та критично мислячу громадянську позицію у молоді
Моніторинг та оцінювання реальних потреб і можливостей молоді	Запровадження системи моніторингу та оцінювання реальних потреб і викликів, з якими стикаються молоді люди, дозволить підвищити ефективність реалізації національної, регіональних і місцевих стратегій та проєктів у молодіжній сфері, і буде сприяти формуванню превенцій молоді щодо розвитку своїх можливостей. Це дозволить розробити системну молодіжну політику, зорієнтувати її саме на розкриття цих можливостей, забезпечити підтримку та успішність її реалізації
Інфраструктура сприяння емпверменту, саморозвитку молоді	Створення умов (інфраструктури сприяння) для розвитку творчих, креативних, професійних навичок та лідерських якостей серед молоді. Це дозволяє молоді відчувати себе активними учасниками політичного життя та сприяє їхньому особистому й професійному зростанню

есів молоді, а також на здатності впроваджувати інноваційні, гнучкі та адаптивні підходи для залучення молоді до суспільно-політичних процесів, що дозволить сформувати й реалізувати ефективну й результативну державну молодіжну політику та її інституціональне забезпечення.

Перспективою наших подальших досліджень є розроблення організаційно-функціональної та інтегральної моделей інституціонального забезпечення процесів формування та реалізації державної молодіжної політики, зокрема, на місцевому рівні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Біла Д. О. Визначення ролі молоді у суспільстві в умовах політичної невизначеності та особливості формування державної молодіжної політики. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2021. № 3. С. 4–70. <https://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/83/77>.

2. Recommendation CM/Rec (2015)3 of the Committee of Ministers on access of youngpeople from disadvantaged neighbourhoods to social rights. Council of Europe. 2015. 30 p. URL: <https://rm.coe.int/168066671e>.

3. Рекомендація CM/Rec(2017)4 Комітету міністрів Ради Європи державам членам про молодіжну роботу: ухвалена Комітетом Міністрів на 1282-му засіданні заступників міністрів 22 березня 2017 року. Страсбург, Рада Європи. 2017. 37 с. URL: <https://rm.coe.int/recommendation-cmrec-2017-4-ukr/16808e4d93>.
4. Європейська хартія місцевого самоврядування. Рада Європи: Хартія, Міжнародний документ від 15.10.1985. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_036.
5. Переглянута Європейська хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті. Council of Europe, July 2015. Printed at the Council of Europe. С. 37. URL: <https://is.gd/Wa5x7u>.

REFERENCES:

1. Bila, D.O. (2021). Vyznachennia roli molodi u suspilstvi v umovakh politychnoi nevyznachenosti ta osoblyvosti formuvannia derzhavnoi molodizhnoi polityky [Determination of the role of youth in society in conditions of political uncertainty and peculiarities of the formation of state youth policy]. *Dniprovskiyi naukovyi chasopys publichnoho upravlinnia, psykholohii, prava – Dnipro scientific journal of public administration, psychology, law*, 3, 4–70. Retrieved from: <https://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/83/77> [in Ukrainian].
2. Recommendation CM/Rec (2015)3 of the Committee of Ministers on access of youngpeople from disadvantaged neighbourhoods to social rights. Council of Europe. 2015. 30 p. Retrieved from: <https://rm.coe.int/168066671e> [in English].
3. Rekomendatsiia CM/Rec(2017)4 Komitetu ministriv Rady Yevropy derzhavam chlenam pro molodizhnu robotu: ukhvalena Komitetom Ministriv na 1282-mu zasidanni zastupnykiv ministriv 22 bereznia 2017 roku. Strasburh, Rada Yevropy. 2017. 37 s [Recommendation CM/Rec(2017)4 of the Committee of Ministers of the Council of Europe to member states on youth work: adopted by the Committee of Ministers at the 1282nd meeting of deputy ministers on March 22, 2017. Strasbourg, Council of Europe. 2017. 37 p.]. Retrieved from: <https://rm.coe.int/recommendation-cmrec-2017-4-ukr/16808e4d93> [in Ukrainian].
4. Yevropeiska khartiia mistsevoho samovriaduvannia. Rada Yevropy: Khartiia, Mizhnarodnyi dokument vid 15.10.1985 [European charter of local self-government. Council of Europe: Charter, International document dated 15.10.1985]. Retrieved from: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_036 [in Ukrainian].
5. Perehliana Yevropeiska khartiia pro uchast molodi v mistsevomu ta rehionalnomu zhytti. Council of Europe, July 2015. Printed at the Council of Europe. S. 37 [Revised European Charter on Youth Participation in Local and Regional Life. Council of Europe, July 2015. Printed at the Council of Europe. P. 3]. Retrieved from: <https://is.gd/Wa5x7u> [in Ukrainian].

УДК 342.571

Віталій БАШТАННИК

професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування
Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» (Дніпро, Україна),
e-mail: Bashtannyk.V.V@ntu.one
ORCID: 0000-0001-5969-3620

Костянтин ГАВРИЛЕНКО

аспірант кафедри державного управління і місцевого самоврядування
Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» (Дніпро, Україна),
e-mail: Havrylenko.K.M@ntu.one

Бібліографічний опис статті: Баштанник, В., Гавриленко, К. (2023). Інтегровані системи публічного управління 3.0: трансформація концептуальної моделі розвитку національної стратегії розвитку. *Публічне управління та місцеве самоврядування*, 3, 57–64, doi: <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2023-3-9>

**ІНТЕГРОВАНІ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ 3.0: ТРАНСФОРМАЦІЯ
КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ**

У даній статті поставлено за мету провести аналіз розвитку інтегрованої системи публічного управління за п'ятнадцять років формалізації такого терміну у вітчизняній науці державного управління. Очевидним завданням виступає дослідження можливості сучасного державного (публічного) управління виступати платформою національного розвитку, формувати новітню модель державотворення в умовах зовнішніх викликів.

Сучасні засади трансформації суспільних відносин в Україні, розроблення нових правових механізмів реалізації положень Конституції України, проведення адміністративної реформи в Україні, збройна агресія проти України і локальна фрагментація регіональних управлінських систем внесли і продовжують вносити істотні зміни до змісту державно-управлінської діяльності, формування та реалізації механізмів регулювання діяльності органів влади. На нинішньому етапі розвитку суспільства метою адміністративно-правового регулювання є не лише удосконалення форм і методів управлінської діяльності, установалення і регламентація взаємовідносин громадян і державних інституцій, коли кожній людині має гарантуватися реальне дотримання й охорона прав і свобод, ефективний захист цих прав і свобод у випадках їх порушень.

Фактично, нова суспільна реальність ставить завдання функціонування універсального організаційно-правового механізму виявлення, узгодження і реалізації суспільних потреб та інтересів на основі використання різних правових засобів, формування суб'єктивних прав та обов'язків учасників суспільних процесів, переведення їхніх зв'язків та стосунків у конкретні правовідносини. В умовах збройної агресії проти України актуалізується тема спеціальних управлінських режимів, нестандартних процедур адміністрування, нового формату державно-службових відносин. Досягнення високої ефективності та якості будь-якого виду управлінської діяльності полягає у раціональному правовому забезпеченні управління. Адже лише публічно-правове нормування поведінки суб'єктів та об'єктів публічного управління, яке здійснюється за допомогою організаційно-правового регулювання, здатне забезпечити узгодженість та цілеспрямованість їхньої діяльності, зорієнтованої на задоволення суспільних потреб та інтересів, які об'єктивно існують на конкретному етапі суспільного розвитку.

Особливості сучасного публічного управління актуалізували необхідність запровадження поняття «інтегрована система публічного управління» як термінологічного поняття. Поняття інтегрованої системи публічного управління (ІСПУ) визначається через владу й владні повноваження. Інтегровану систему публічного управління слід визначити як систему суспільного управління в межах реалізації державних та самоврядних адміністративних повноважень відповідно до Конституції та законів України, яка здатна адаптуватися до змін зовнішнього середовища й, відповідно, змінювати (трансформувати) якісні характеристики елементів системи, а сам процес адаптації визначально забезпечує синергетичний ефект.

Отже, мова йде не про абсолютно новий тип систем, а про становлення національної системи управління, що поєднує діяльність органів влади різних рівнів із необхідним рівнем адміністративної енучності, а саме поєднання при цьому забезпечує управлінський результат. Значні переваги впровадження ІСПУ полягають у можливості переходу до принципово нового типу відносин без руйнації ієрархічних зв'язків між рівнями управління. Водночас, внутрішні характеристики таких відносин є можливість змінювати в контексті стандартів, правил і процедур, запропонованих як внутрішніми, так і що основними критеріями політичної організації суспільства є обов'язковість внутрішньої впорядкованості та організованості,

оптимізація діяльності політичних партій як суб'єктів соціальної політики, визнання політичними партіями принципів демократичного консенсусу, формування цивілізованих публічно-владних відносин. Методологічний підхід щодо дослідження процесу реформування державного управління передбачає визначення необхідності запровадження поняття «інтегрована система публічного управління» (ІСПУ) як термінологічного поняття науки державного управління. ІСПУ слід розглядати як систему суспільних відносин у межах реалізації державних та самоврядних адміністративних повноважень відповідно до Конституції та законів України, яка здатна адаптуватися до змін зовнішнього середовища і, відповідно, змінювати (трансформувати) якісні характеристики підсистем та елементів системи, а сам процес адаптації – як такий, що визначально забезпечує синергетичний ефект. Йдеться про становлення національної системи управління, що інтегрує діяльність органів влади різних рівнів.

Ключові слова: адаптація, влада, державне управління, публічне управління, реформування, система, трансформація.

Vitalii BASHTANNYK

Professor at the Department of Public Administration and Local Self-Government
Dnipro University of Technology (Dnipro, Ukraine), e-mail: BashtannykV.V@nmu.one
ORCID: 0000-0001-5969-3620

Kostyantyn HAVRYLENKO

Postgraduate Student of the Department of Public Administration and Local Self-Government, Dnipro University of Technology (Dnipro, Ukraine), e-mail: Havrylenko.K.M@nmu.one

To cite this article: Bashtannyk, V., Havrylenko, M. (2023). Intehrovani systemy publichnoho upravlinnia 3.0: transformatsiia kontseptualnoi modeli rozvytku natsionalnoi stratehii rozvytku [Integrated systems of public administration 3.0: transformation of the conceptual model of the development of the national development strategy]. *Public Administration and Local Government*, 3, 57–64, doi: <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2023-3-9>

INTEGRATED SYSTEMS OF PUBLIC ADMINISTRATION 3.0: TRANSFORMATION OF THE CONCEPTUAL MODEL OF THE DEVELOPMENT OF THE NATIONAL DEVELOPMENT STRATEGY

This article aims to analyze the development of the integrated system of public administration over the fifteen years of formalization of this term in the domestic science of public administration. The obvious task is to study the possibility of modern state (public) administration to act as a platform for national development, to form the latest model of state formation in the conditions of external challenges.

The modern foundations of the transformation of social relations in Ukraine, the development of new legal mechanisms for the implementation of the provisions of the Constitution of Ukraine, the implementation of administrative reforms in Ukraine, armed aggression against Ukraine and the local fragmentation of regional management systems have made and continue to make significant changes to the content of state management activities, the formation and implementation of mechanisms regulation of the activities of authorities. At the current stage of the development of society, the goal of administrative and legal regulation is not only the improvement of the forms and methods of management activity, the establishment and regulation of relations between citizens and state institutions, when every person must be guaranteed the real observance and protection of rights and freedoms, the effective protection of these rights and freedoms in cases their violations.

In fact, the new social reality sets the task of the functioning of a universal organizational and legal mechanism of identifying, coordinating and realizing public needs and interests based on the use of various legal means, the formation of subjective rights and obligations of participants in social processes, and the transfer of their connections and relations into specific legal relations. In the conditions of armed aggression against Ukraine, the topic of special management regimes, non-standard administrative procedures, and a new format of state-service relations is being updated. Achieving high efficiency and quality of any type of management activity consists in rational legal provision of management. After all, only the public-legal regulation of the behavior of subjects and objects of public administration, which is carried out with the help of organizational-legal regulation, is able to ensure the coherence and purposefulness of their activities, oriented to the satisfaction of public needs and interests, which objectively exist at a specific stage social development.

The peculiarities of modern public administration actualized the need to introduce the concept of "integrated system of public administration" as a terminological concept. The concept of an integrated system of public administration (ISPU) is defined through power and authority. An integrated system of public administration should be defined as a system of public administration within the framework of the implementation of state and self-governing administrative powers in accordance with the Constitution and laws of Ukraine, which is able to adapt to changes in the external environment and, accordingly, to change (transform) the qualitative characteristics

of the elements of the system, and the adaptation process itself is decisive provides a synergistic effect. So, we are not talking about a completely new type of system, but about the formation of a national management system that combines the activities of authorities at different levels with the necessary level of administrative flexibility, and it is the combination that ensures the management result. Significant advantages of the implementation of ISPU consist in the possibility of transition to a fundamentally new type of relationship without destroying hierarchical relationships between management levels. At the same time, the internal characteristics of such relations are subject to change in the context of standards, rules and procedures proposed by both internal and external entities.

That the main criteria of the political organization of society are the obligation of internal orderliness and organization, optimization of the activities of political parties as subjects of social policy, recognition by political parties of the principles of democratic consensus, the formation of civilized public-authority relations. The methodological approach to researching the process of reforming public administration involves determining the need to introduce the concept of "integrated public administration system" (IPAS) as a terminological concept of the science of public administration. IPAS should be considered as a system of public relations within the framework of the implementation of state and self-governing administrative powers in accordance with the Constitution and laws of Ukraine, which is able to adapt to changes in the external environment and, accordingly, change (transform) the qualitative characteristics of subsystems and elements of the system, and the adaptation process itself – as such that decisively provides a synergistic effect. It is about the formation of a national management system that integrates the activities of authorities at different levels.

Key words: *adaptation, power, state administration, public administration, reformation, system, transformation.*

Актуальність. Відповідно до європейських традицій, сучасне публічне управління як цілісна система забезпечує організаційно-регулюючий вплив держави (у контексті діяльності Європейського Союзу мова може йти й про наддержавне утворення) на суспільно-політичні процеси з метою забезпечення стабільного прогнозованого розвитку всіх суб'єктів владних відносин та дотримання демократичних норм взаємовідносин інститутів влади в суспільстві. Характер, структура, форми та особливості взаємовідносин в інтегрованих системах публічного управління (ІСПУ) реально віддзеркалюють цілі суб'єктів суспільної взаємодії, намагання до змін, систему зв'язків, тенденції поведінки, забезпечують визначеність, послідовність та наступність державно-політичного курсу, інноваційний характер державно-управлінських рішень. Нині реалізація принципу публічності в системі «людина – суспільство – держава (влада)» можлива шляхом суспільно-політичного партнерства, оптимальним результатом якого виступає розвиток національної держави на засадах консенсусної демократії. Саме тому важливим напрямом виступає дослідження ефективних механізмів суспільного управління, напрямів формування ІСПУ та інституціоналізація консенсусної демократії як основи публічного управління. Поняття інтегрованої системи публічного управління (ІСПУ) визначається через владу й владні повноваження. Інтегровану систему публічного управління слід визначити як систему суспільного управління в межах реалізації державних та самоврядних адміністративних повноважень відповідно до Конституції та законів України, яка здатна адаптуватися до змін зовнішнього середовища й, відповідно, змінювати (трансформувати) якісні

характеристики елементів системи, а сам процес адаптації визначально забезпечує синергетичний ефект

Аналіз літератури та наявних підходів до визначення предмета дослідження. У результаті системних змін у внутрішній та зовнішній політиці України, що відбулися на початку 90-х років ХХ століття, раніше створена система державного управління стала малоефективною, зокрема, виявилася недосконалою організаційна побудова органів державної влади в Україні. Таким чином, об'єктивною необхідністю виходу із зазначеної трансформаційної кризи, забезпечення сталого розвитку держави та реформування правової системи держави постало здійснення адміністративної реформи в Україні, без повноцінного проведення якої неможливе системне та результативне проведення інших реформ, насамперед економічних та соціальних. Саме тому у сучасних умовах в Україні актуалізується напрацювання засад конституювання ІСПУ, що передбачає на першому етапі розробку методології дослідження існуючих управлінських систем на рівні національних держав Європи, систематизацію принципів діяльності в таких системах, визначення особливостей прямих та зворотних зв'язків в таких системах та відносини із надсистемами у сенсі глобалізації управління тощо. У численних працях провідних вітчизняних науковців, присвячених проблематиці державного управління, досліджені окремі самостійні складові загальної проблеми побудови досконалої ІСПУ, що базується на загальноновизначених принципах демократії, реалізована в межах та у спосіб, який забезпечує реалізацію загальноновизначених прав і свобод людини, відповідає усталеним традиціям управління, структурована в глобальну систему через консенсусний механізм.

Наше дослідження «ІСПУ 3.0» базується на здобутках наукової школи державного управління. Важливо вказати на дослідження В. Бакуменка (теоретична модель державного управління), В. Голуб (основи інституціональної взаємодії), І. Грицяка (правова модель державноуправлінської діяльності), Т. Бутирської (соціальна платформа державного управління), К. Ващенко (інституціональний формат реформ), В. Князева (світоглядне розуміння державного управління як системи), Н. Нижник (системний підхід в державному управлінні, фундаментальні засади державного управління), на основі яких було розроблено і запропоновано авторську теоретичну концепцію ІСПУ.

Мета. У даній статті поставлено за мету провести аналіз розвитку інтегрованої системи публічного управління за п'ятнадцять років формалізації такого терміну у вітчизняній науці державного управління. Очевидним завданням виступає дослідження можливості сучасного державного (публічного) управління виступати платформою національного розвитку, формувати новітню модель державотворення в умовах зовнішніх викликів.

Результати дослідження. Важливо підкреслити, що державне управління як базова складова ІСПУ виступає у сучасних умовах як цілеспрямований організуючий та регулюючий вплив держави (через систему органів влади та посадових осіб) на суспільні процеси і діяльність людей (Баштанник, 2009, с. 5-16). Реформування всієї сфери державного управління має базуватися на загальних принципах ІСПУ, перш за все, демократизації державно-управлінських відносин, відповідно до принципів розподілу влади, відкритості, підконтрольності суспільству, за умови суспільної взаємодії як результату узгодження інтересів суспільних груп. Консенсусна демократія як основна, визначальна форма суспільної взаємодії в демократичних спільнотах, має декілька сторін функціонування, основними з яких є політичне співробітництво та політичний конфлікт. Кожній формі притаманні відкрита (інституціалізована) та закрита (неінституціалізована) форми прояву. Консенсусну демократію слід визначити як поєднання двох підходів до системного аналізу публічного управління. Перший підхід, визначаючи в політичній системі структурні складові, концентрує увагу на дослідженні можливостей взаємовідносин і взаємодій (Баштанник, Серьогін, 2007, с. 3–14). Інший підхід базується на дослідженні загальних характеристик, наприклад, зворотних зв'язків між політичною системою і середовищем.

Важливо чітко означити загальні принципи формування ІСПУ у країнах Західної Європи, зокрема: принцип демократизації (відкритість, інформованість, комунікабельність), принцип орієнтації на клієнта, принцип орієнтації на кінцевий результат, принцип рентабельності, принцип простоти управління (підвищення оперативності, спрощення управлінських структур). У країнах Європи професіоналізм публічного управління підвищується через використання кадрового та інтелектуального потенціалу політичних партій та громадських організацій. У контексті політичного реформування в Україні (як зараз модно казати – політико-правової трансформації) процес реалізації європейського досвіду демократизації публічного управління має особливості, характерні для переважної більшості постсоціалістичних держав. Схематично процес суспільної інтеграції поступово трансформувалася за такою спрощеною схемою: «влада однієї (або домінуючої) партії» – «партія влади» – «публічна взаємодія (органів влади з інтегрованими політичними партіями одночасно із формуванням партійної системи)». Одночасно зросла роль державних чиновників з урахуванням принципу політичної нейтральності.

У сучасних умовах консенсусна демократія як основа формування ІСПУ в українській державі виступає як важливий засіб реалізації комплексу пріоритетів державної політики: забезпечення ефективного управління на центральному і регіональному рівнях, розвиток самоврядних структур управління, створення умов соціального партнерства, стратегічне реформування державного управління, інтеграція України до європейських економічних, політичних структур та європейського правового простору. При цьому демократичне державне управління в аналізованій системі не лише інтегрує інтереси соціальних груп, а перш за все реалізує функцію суспільної адаптації державно-управлінських рішень. Саме демократичність управлінської діяльності формує відкритий характер ІСПУ, структурує таку систему.

Власне, сутність формування ІСПУ пояснюється активізацією проведення у будь-якій національній державі адміністративної реформи, що має визначити напрями змін в усіх сферах діяльності органів влади, ініціювати розробку ефективного й оптимального (у широкому розумінні) управлінського механізму. На даному історичному етапі з метою досягнення рівня європейської демократії Україні потрібна сильна адміністративна структура, адміністрація нового рівня, політично освічена. Саме така

адміністрація зможе побудувати у суспільстві механізм консенсусу для вирішення як внутрішньополітичних, так і зовнішньополітичних проблем, забезпечення демократичних тенденцій в українській політиці. Консенсусна демократія у концептуальному розумінні являє собою систему суспільних відносин між структурами ІСПУ, структурованих за ознакою владних повноважень та реального впливу на прийняття управлінських рішень. Власне, консенсусний механізм в межах ІСПУ є узгодженням, інтеграцією суб'єктів політичного процесу на засадах консенсусу з метою найбільш ефективної реалізації специфічних функцій суб'єктів ІСПУ, досягнення стратегічних цілей, вирішення завдань тактичного характеру, програмування розвитку суспільно-політичного процесу в державі

Саме тому визначальною характеристикою Європейської інтегрованої системи публічного управління (ЄІСПУ) є спрямованість інтегративної функції влади, що у кінцевому результаті свідчить про організацію всієї системи європейського врядування. У такому сенсі багаторівнева ієрархія причинно-наслідкових зв'язків, взаємодія складових ІСПУ, засоби і принципи регулювання такої взаємодії встановлюють зміст управління, що базується на прямих і зворотних зв'язках. Саме тому європейське врядування нині доцільно визначати як поєднання інструментів, механізмів та засобів політичного і адміністративного менеджменту в умовах існування інтегрованих систем публічного управління. З позицій зарубіжного досвіду організації публічного управління в контексті формування ІСПУ найчастіше посилаються на Федеративну Республіку Німеччини, Французьку Республіку та Сполучене Королівство Великої Британії і Північної Ірландії представляють три центри тяжіння європейської політики. При цьому основою розвитку загальноєвропейського процесу формування ІСПУ виступають загальноєвропейські правові принципи інтеграції до ЄС, що відтворюють європейську систему демократичного розвитку: функціонування ринкової економіки, розвиток інститутів громадянського суспільства, гарантування прав і свобод людини, здатність формувати спільні принципи здійснення державно-управлінських рішень. Рівною мірою це вимагає перманентної легітиматії урядових дій з боку широкої громадськості, яка має втілювати замисли реформаторів в життя.

Вважаємо, що доцільно визначати три напрями у суспільстві, за якими слід провадити реформування політичної системи в Україні, й так само – реформування державного управління: інтегрування суспільства, приборкання

конфліктів, забезпечення суспільної підтримки політичних рішень. Важливо актуалізувати такі спільні тенденції європейського політичного процесу як: централізація та децентралізація; політичний діалог та конфліктність; сталий розвиток та криза. У той самий час, слід вести мову про існування європейської інтегрованої системи публічного управління (ЄІСПУ), що формується на наднаціональному, національному, регіональному та локальному рівнях, за наявності вертикальних та горизонтальних взаємозв'язків. Така система характеризується: структуризацією політичних систем країн Європи; динамічним розвитком політичних інститутів; правовою регламентацією інститутів влади; гарантіями діяльності законодавчої, виконавчої, виконавчої та судової влад; досвідом партійної демократії; «партійним плюралізмом», імплементаційним на всіх рівнях управління через принцип субсидіарності.

Водночас, цілісна картина становлення і розвитку ІСПУ ще повністю не відтворена, зокрема відсутні комплексні дослідження впливу публічних інститутів на ефективність державно-управлінської діяльності на регіональному рівні, трансформація ІСПУ під впливом ряду факторів: конституційно-правових реформ національних держав, глобалізаційних процесів та регіональних інтеграційних проявів. Сучасне визнання суспільства спирається на його розуміння як форми спільного людського існування, життєдіяльності, яка може регулюватися засобами як природного походження, перш за все фізичною силою та наявністю матеріальних ресурсів, так і суспільного, серед яких можна означити традиції, авторитет, субординацію, закони, а серед механізмів і засобів регулювання слід визнати владу. Водночас, впровадження постійних каналів суспільного діалогу для узгодження конфлікту інтересів суспільних груп, як свідчить історичний досвід, посилює стабільність політичних інститутів національних держав, сприяє формуванню базових засад громадянського суспільства та інституціоналізує ІСПУ.

Дослідження й напрацювання дієвих підходів до формування галузевої складової інтеграційної стратегії актуалізувало проблему вдосконалення державних механізмів управління на галузевому рівні за умов раціоналізації внутрішніх економічних трансформацій відповідно до процесів інтеграції і глобалізації на європейському континенті. Відповідно цілями державного управління теоретичного та практичного характеру мають виступати, по-перше, компаративно-адаптаційний механізм впровадження досвіду галузевого

управління інтеграційними процесами країн-членів ЄС та країн-кандидатів з різним рівнем економічного розвитку; по-друге, визначення концептуальних засад удосконалення вітчизняних галузевих механізмів управління євроінтеграційними процесами України та напрямів адаптації державної зовнішньоекономічної політики до економічних інтеграційних механізмів.

Нагальним завданням виступає напрацювання методології аналізу впливу політичних та адміністративних факторів на систему державного управління в наднаціональних інтеграційних процесах та дослідження процесу становлення складних адміністративних систем в межах таких процесів. Отже, актуалізується необхідність формування теоретико-методологічних засад функціонування адміністративних систем з врахуванням впливу процесу глобалізації на державно-управлінські відносини. Ефективне державне управління – передумова успішного функціонування організацій у державному та громадському секторах, у сфері бізнесу. Особливість нинішньої ситуації в Україні у тому, що попередні управлінські схеми вже не працюють, а сучасні західні підходи та методи неможливо нині повністю використовувати у вітчизняних трансформаційних економічних і адміністративно-політичних системах. Проблема ефективності державного управління як результату раціонального поєднання політичних та адміністративних аспектів зберігає свою актуальність через поєднання проблемних сфер державного управління:

- трансформація системи державного управління в умовах правового режиму воєнного стану (Закон України «Про правовий режим воєнного стану», 2015), формування антикризового формату діяльності органів влади;

- реформування органів державної влади в контексті принципів адміністративного реформування інститутів ЄС та країн-членів ЄС, у тому числі й тих реформ, що були передбачені для країн-кандидатів процедурою набуття членства в ЄС) та системи державної служби (прийняття нової законодавчої бази), реалізації положень Стратегії реформування державного управління на 2022–2025 роки;

- формування інтегративної регіональної політики країни в контексті регіональної політики ЄС, децентралізації управлінських відносин та розвитку механізмів делегованого управління у форматі політики «реформа децентралізації»;

- розвитку парламентської системи України, реформування національної виборчої системи відповідно до європейських традицій консенсусної демократії у форматі Виборчого Кодексу України;

- становлення системи політичних партій в Україні, розвитку громадських інститутів управління, трансформація національного законодавства у цій сфері;

- європейського демократичного розвитку України у контексті курсу на інтеграцію до ЄС, впровадження європейських принципів державного управління у форматі Угоди про Асоціацію.

Ж. Зіллер при дослідженні політико-правових систем країн ЄС відзначає неможливість розгляду адміністративних систем без дослідження системи політичної влади національної держави, складність чіткого розмежування політичного й адміністративного аспектів, до того ж виключно на національному ґрунті. Разом з тим, цей же автор наголошує на потребі досліджувати не адміністративні чи політичні структури, а певні системи та апарати, й при цьому розрізняти інституції адміністративні (як структури місцевого і регіонального рівня) і політичні (структури національного рівня). Ж. Зіллер вважає, що відмінності між політичною та адміністративною складовою розмежовують статус представників влади, і мова фактично йде про відмінність між виборами на основі загального голосування (демократична легітимність) і призначеннями (вторинна легітимність) (Ж. Зіллер, 1996. с. 9–35]. Доцільно додати й комбінований варіант – інститут делегованих повноважень – як управлінських повноважень, що надаються від одних легітимних структур інших, що в результаті призводить до системної трансформації управління.

Необхідно наголосити, що визначення управління як свідомого, організованого та регулюючого впливу на власну суспільну та групову життєдіяльність, що здійснюється безпосередньо чи опосередковано (через державу, партії, фірми), дозволяє детермінувати політико-адміністративний чинник державного управління як цілеспрямований, організаційний, системний вплив держави на життєдіяльність суспільства. При дослідженні системи слід виокремити два підходи до її структури: по-перше, аналіз взаємодії у межах «суб'єкт управління (державна) – взаємовідносини (прямі та зворотні зв'язки) – суспільна система»; по-друге, аналіз системи «суб'єкт управління – вплив – об'єкт управління». Певним інтегрованим проявом політичної та адміністративної складової державного управління у процесі трансформації є феномен публічноуправлінської діяльності, що є проявом представницької та безпосередньої демократії.

Систему управління в складних адміністративних системах (на прикладі ЄС), на відміну від національної системи державного управління,

слід розглядати через: 1) інституціоналізацію управління – діяльність органів та інститутів управління ЄС, що формуються національними урядами, прямими виборами; 2) раціоналізацію адміністративної нормотворчості; 3) удосконалення механізму делегування повноважень (у контексті принципу розподілу влади та принципу «делегат не може делегувати»); 4) трансформація суб'єктів управління (у тому числі – суб'єктно-об'єктних відносин).

У складних адміністративних системах саме політичні чинники сприяли встановленню рівнів управління: наднаціональний; національний; міжрегіональний; регіональний; локальний. Державне управління в системі наддержавних інтеграційних процесів при цьому детерміновано такими складовими:

- інтеграційна політика національної держави;
- міжнародне право, у тому числі, політика і право міжнародних організацій; у тому числі – право наддержавних інтеграційних систем управління;
- правове регулювання інтеграційної політики країни-члена;
- регіональна (міжрегіональна), транскордонна та єврорегіональна політика;
- політика стратегічного партнерства;
- самостійні суб'єкти формування та реалізації інтеграційної політики – Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України.

Державне управління проходить нині черговий етап трансформації, що характеризується як внутрішніми характеристиками (політичний, історичний, інституціональний тощо), такі зовнішніми – взаємодія з ЄС, інтенсифікація співпраці із Російською Федерацією, й в залежності від цих процесів мова йде про перехід до постіндустріального суспільства, формування трансформаційних чинників в системі державного управління. В умовах нової парадигми суспільних відносин інструменти та механізми державного управління змінюються, так само змінюються завдання такого управління. На процес управління впливають посилені соціальні ризики, нестабільні соціальні зв'язки, зростання соціальної мобільності, глобалізація економіки, потреба у нововведеннях. Саме цим і пояснюється відмова від сталих форм управлінської діяльності і напрацювання моделі управління нового типу – New Public Management (NPM) [514, р. 234–236], проте зберігається і традиційний поділ складових державно-управлінського механізму на інституціональну, адміністративну та процедурну складову.

Загалом, традиційною помилкою широкого впровадження зарубіжних методик модернізації таких великих систем як державне управління, місцеве самоврядування тощо є просте копіювання технологій адміністративних реформ, беззастережна реалізація в національній практиці державного управління таких концепцій як «політичні мережі», «Good governance» тощо (The new handbook of organizational communication: advances in theory, research, and methods, p. 6). Утім, концепція «нового державного управління» має суттєві відмінності, серед яких посилення наглядової функції центрального рівня, децентралізація та посилення мобільності, забезпечення контролю та підзвітності, раціоналізація управління людськими ресурсами, забезпечення конкуренції і відбору, й одночасно – підвищення якості державного регулювання, транспарентність як ключовий принцип в діяльності органів влади.

Тенденцією суспільного розвитку Української держави є орієнтація державного управління на соціально-економічну ефективність і демократичну взаємодію з суспільством. Починаючи з 1997 р., теза про адміністративну реформу як важливу умову економічного зростання і соціального розвитку актуалізувалася численними нормативними актами, що регламентували розвиток системи державної служби. Разом з тим, існують численні виклики для системи державного управління, що притаманні більшості сучасних держав. По-перше, система виконавчої влади й досі закрыта для суспільства. По-друге, залучення населення і громадських структур до процесу розробки, прийняття і здійснення політичних рішень реалізується органами влади далеко не повною мірою. Саме тому ефективність державного управління і якість публічних послуг в Україні знаходяться на одному рівні з країнами, що набагато поступаються їй по рівню економічного розвитку і якості людського потенціалу. Раціональним вирішенням цієї проблеми є системний аналіз та ефективно впровадження позитивних практик державного управління і функціонування державної служби в інших країнах. Це дасть можливість визначити, які з наявних варіантів реформування, і якою мірою можуть бути використані в нинішніх умовах перманентних реформ, а також, по можливості, врахувати допущені в цих країнах помилки і прорахунки і уникнути їх. Порівняння вітчизняних реалій із зарубіжним досвідом дозволить краще зрозуміти логіку еволюції національної моделі адміністративної реформи і визначити шляхи її оновлення і впровадження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Баштанник В. Структурні характеристики та тенденції організаційного розвитку національних систем публічного управління в умовах сучасних євроінтеграційних процесів. *Вісник НАДУ*. 2009. № 1. С. 5–16.
2. Баштанник В., Серьогін С. Консенсусна демократія в інтегрованих системах публічного управління: європейський досвід та Україна. *Актуальні проблеми державного управління*. 2007. № 2. С. 3–14.
3. Зіллер Ж. Політико-адміністративні системи країн ЄС; пер. з фр. В. Ховхун. Київ : Основи, 1996. 420 с.
4. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 21.10.23).
5. The new handbook of organizational communication: advances in theory, research, and methods / Fredric M. Jablin, Linda L. Putnam, editors. – Thousand Oaks, CA; London ; New Dehli : Sage Publications, 2001. – XXXI, 911 p.

REFERENCES:

1. Bashtannyk, V. (2009) Strukturni kharakterystyky ta tendentsii orhanizatsiinoho rozvytku natsionalnykh system publichnoho upravlinnia v umovakh suchasnykh yevrointehratsiinykh protsesiv [Structural characteristics and trends of organizational development of national public administration systems in the conditions of modern European integration processes]. *Visnyk NADU*, 1. S. 5–16 [in Ukrainian].
2. Bashtannyk, V., & Serohin, S. (2007). Konsensusna demokratiia v intehrovanykh systemakh publichnoho upravlinnia: yevropeyskyi dosvid ta Ukraina [Consensus democracy in integrated systems of public administration: European experience and Ukraine]. *Aktualni. problemy derzhavnoho upravlinnia*, 2. S. 3–14 [in Ukrainian].
3. Ziller, Zh. (1996). Polityko-administratyvni systemy krain YeS [Political and administrative systems of the EU countries]. (Khovkhun, V., Trans). Kyiv : Osnovy, 420 s. [in Ukrainian].
4. Pro pravovyi rezhym voiennoho stanu : Zakon Ukrainy vid 12.05.2015 r. № 389-VIII [On the legal regime of martial law: Law of Ukraine dated 12.05.2015 № 389-VIII]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (data zvernennia: 21.10.23) [in Ukrainian].
5. The new handbook of organizational communication: advances in theory, research, and methods (2001). Fredric M. Jablin, Linda L. Putnam, editors. Thousand Oaks, CA; London ; New Dehli : Sage Publications, XXXI, 911 p.

УДК 352:353+330.131

Тетяна ДРОБАХІНА

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка» (Дніпро, Україна),
e-mail: drobakhina@gmail.com
ORCID: 0000-0002-2443-6357

Бібліографічний опис статті: Дробахіна, Т. (2023). Креативні коворкінги як інструмент формування урбаністичного портрету регіону та джерело «пулу талантів». *Публічне управління та місцеве самоврядування*, 3, 65–72, doi: <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2023-3-10>

КРЕАТИВНІ КОВОРКІНГИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ УРБАНІСТИЧНОГО ПОРТРЕТУ РЕГІОНУ ТА ДЖЕРЕЛО «ПУЛУ ТАЛАНТІВ»

Однією із сталих компонент розвитку регіону є наявність індивідуальних спеціалістів та груп спеціалістів, які називають «талантами». І статті досліджено модель коворкінгів як осередків «пулу талантів», що веде до отримання більш високих результатів діяльності, народження ідей та колаборації активної територіальної спільноти у проєктах та концентрації талантів у регіональних центрах. Таким чином, необхідно розглянути та проаналізувати коворкінг, як бізнес-модель креативних індустрій, що виступає «магнітом» для талантів на регіональному рівні та інструментом формування урбаністичного портрету регіону; проаналізувати види та напрями діяльності існуючих коворкінгів, розглянути способи залучення та утримання талантів у коворкінг та цінність такої моделі для регіонального розвитку. Контекстуалізовано коворкінг-простори як (локальні) центри концентрації таланту шляхом вивчення того, як вони зазвичай будують свою ідентичність. Здійснено аналіз існуючої моделі коворкінгів, проведено огляд основних типізацій коворкінгів у 5 країнах та запропоновано структуру підходу до управління талантами у моделі «коворкінг» на регіональному рівні. Досліджено управлінські практики та методи посередництва, виконано подальший аналіз механізмів залучення та утримання талантів, що загалом використовуються в коворкінг-середовищах, які можна започаткувати та примітити для сфери публічного управління. Висновки дослідження свідчать, що, полегшуючи взаємодію та співпрацю між своїми резидентами, коворкінг-простори надають підтримку бізнесу протягом всього життєвого циклу взаємодії з талантами та ідентифікують себе як місцеві акселератори підприємства на локальному рівні, а також джерела формування урбаністичного портрету регіону.

Ключові слова: публічне управління, регіональний розвиток, місцевий розвиток, креативні індустрії, урбаністичний портрет регіону, коворкінг, пул талантів, людський капітал, бренд ідентичність.

Tetiana DROBAKHINA

Dnipro University of Technology (Dnipro, Ukraine), e-mail: drobakhina@gmail.com
ORCID: 0000-0002-2443-6357

To cite this article: Drobakhina, T. (2023). Kreatyvni kovorkinhy yak instrument formuvannia urbanistychnogo portretu rehionu ta dzherelo "pulu talantiv". [Creative coworkings as the instruments of regional urban portrait development and sources of talent pools]. *Public Administration and Local Government*, (3), 65–72. doi: <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2023-3-10>

CREATIVE COWORKINGS AS THE INSTRUMENTS OF REGIONAL URBAN PORTRAIT DEVELOPMENT AND SOURCES OF TALENT POOLS

One of the consistent components of regional development is the presence of individual specialists and groups of professionals known as talents. This study explores the coworking model as hubs for talent pools, leading to higher work outcomes, the generation of ideas, and collaboration within the active community in work projects, concentrating talents in regional hubs. Thus, it is necessary to consider and analyze coworking as a business model for creative industries, acting as a "magnet" for talents at the regional level and as an instrument for shaping the urban portrait of the region. The study analyzes the types and directions of existing coworking activities, examines methods of attracting and retaining talents in coworking, and assesses the value of such a model for regional development. The contextualization of coworking spaces as (local) talent concentration centers is achieved by studying how they typically construct their identity. As a result of the study, an analysis of the existing coworking model was conducted, an overview of the main typologies of coworking in 5 countries was provided, and a structure for talent management in the coworking model at the regional level was proposed.

The study investigated managerial practices and mediation methods, conducting further analysis of talent attraction and retention mechanisms commonly used in coworking environments that can be initiated and applied in public management.

Key words: *public administration, regional development, local development, creative industries, urban portrait of the region, coworking, talent pool, human capital, brand identity.*

Актуальність. Сучасні глобальні тенденції у розвитку діджиталізації трудових відносин відзначаються збільшенням популярності переходу з роботи вдома до використання коворкінгів. Коворкінги стають місцями концентрації талантів, а також креативними хабами, які прямо впливають на бажання «залишитись» в регіоні та місті. Пандемія спричинила високий рівень ізоляції та відсторонення і неохоту працювати в офісах, тож бажання власників повернути всіх на роботу в офіс стає складно реалізувати, в той час як компромісним варіантом може ставати гібридний формат роботи та коворкінг. Аналогічні тенденції, на які ще вплинула війна, спостерігаються і в Україні. За даними Google Maps, кількість офісних приміщень, які визначають коворкінг як свою спеціалізацію, в основних центрах фрілансу в Україні складає (дані до війни): Київ – 176; Харків – 33; Дніпро – 8; Одеса – 20; Львів – 33. У даному контексті коворкінги розглядаються як важливі об'єкти інфраструктури для віддаленої роботи на цифрових ринках праці. Можна припустити, що в умовах триваючого конфлікту з РФ та післявоєнного періоду популярність коворкінгів як робочих просторів для спеціалістів, місць концентрації талантів, народження нових бізнес моделей та створення колаборацій, буде продовжувати зростати.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дві десятиліття принесли стрімкі зміни у телекомунікацій та розповсюдження віддаленої роботи, які все частіше стають новим стандартом серед будь-яких спеціалістів. (Golden 2009; Bentley et al. 2016; Golden and Gajendran 2019; Wang et al. 2020). В паралель, сучасні коворкінг-простори, повністю гнучкі та спрямовані на співпрацю, зазнали значного зростання популярності серед працівників, які шукали оптимальне офісне середовище, де вони могли б «працювати разом разом» (Spinuzzi 2012), шукаючи соціальну підтримку (Gerdenitsch et al. 2016) та відчуття колективу, взаємодіючи один з одним активно чи пасивно (Rus and Orel 2015; Grazian 2020). Завдяки зростаючому попиту, коворкінг-простори почали з'являтися як в міських, так і в сільських середовищах (Merkel 2015; Nakano 2020), очевидно, перетворюючи різні мікролокації в центри висококваліфікованих та самостійних працівників (Orel 2020; Grazian 2020; Mariotti et al. 2021; Migliore et al. 2021).

У 2017 році, American business magazine Inc. опублікувало дослідження, яке містило інформацію про зростаючий тренд: великі корпорації віді-

ляли всередині своїх офісів коворкінги, як осередки концентрації талантів. В результаті це впливало на зменшення зусиль рекрутерів на пошук нових кадрів. По-перше, тому що міленіали у відношенні 30% в США зазвичай обирають працювати у відкритих просторах та коворкінгах, та обирають таку модель як своє прийнятне робоче місце. Аналогічні цифри та тренди розповсюдилися і у Європі, з прогнозом на 2030 рік, що такі міленіали будуть складати 75% трудових кадрів у компаніях, з їхньою любов'ю до відкритості, активної взаємодії з досвідченими спеціалістами, які можуть безпосередньо в робочому процесі передавати їм свої знання та навички, а також допомагати будувати кар'єрний шлях (European Union 2020). Зростаючий тренд на визнання коворкінгів хабами, в яких зконцентровані високопрофесійні спеціалісти також стає помітним і зпосеред індустрій.

Jessica Miller-Merrell, одна з топ 50 Forbes соціаль медіа інфлюенсерок оголосила про свої інвестиції у розбудову коворкінгу, як проміжної стадії перед становленням пулу талантів, які можуть аутсорсити партнерські компанії (Miller-Merrell 2017), менеджер компанії Kisi, що постачає технологічні рішення, розробив драфт стратегічного фреймворку компаній-коворкінгів, який дозволить залучити найталановитіших резидентів до себе в коворкінг хаби. Серед рекомендацій вказана спроба залучити певні групи спеціалістів (розробники, архітектори, райтери тощо), з акцентом на сталий розвиток (тематичні простори для певних груп), інвестиції у привабливість та добробут (як унікальна конкурентна риса для виділення на висококонкурентному ринку). Однак, необхідно відмітити, що до таких хабів резиденти можуть залучатися за іншими критеріями, і не обов'язково вони будуть представляти собою найбільш розвинутих та талановитих. Тож, потрібно більш глибоке дослідження критеріїв, за якими таланти обирають коворкінги.

Поки індустрія коворкінгів претерпала великих змін, було проведено досить мало академічних досліджень для розуміння ролі людських талантів у розбудові коворкінгів. Оскільки коворкінги виникли, як реакція на глобальні економічні трансформації останніх двох десятиріч (Orel and Dvouletý, 2020), дві версії «гнучких» офісів набули найбільшої популярності. Дослідження показують, що як правило менші приміщення- коворкінги, частини яких належать різним власникам спрямовані на генерацію внутрішніх зв'язків, які народжуються між резидентами коворкінгів органічним шляхом (Bouncken

et al. 2018; Mayerhoffer 2020). В протизагу такої моделі, існують коворкінги-франшизи, які як правило більшого розміру, та розташовані в різних локаціях і навіть країнах (наприклад, мережа коворкінгів WeWork, Нідерланди, Велика Британія). В Україні вплив на імідж коворкінгу має також репутація та персональний бренд власника. Так, однією із найбільш затребуваних локацій є локація Creative States (Київ, Дніпро, Одеса, Харків, скоро Львів). Локації обираються шляхом аналізу місць концентрації талантів, франчайзі намагаються залучити у свої коворкінги спеціалістів різних напрямленостей (Hochberg 2016; Bandinelli та Gandini 2019). Ефективність кожного з підходів ще недосліджена достатньо. Також, коворкінгові простори є місцем своєрідної підтримки для їхніх користувачів, оскільки вони створюють надихаючу та підтримуючу атмосферу.

Однак, механізми публічного управління, які сприяють взаємодії та професійному обміну, а також є привабливими для платоспроможних резидентів заключати довгостроковий контракт наразі не є достатньо дослідженими. Також не знайшли до цього часу висвітлення у публікаціях вітчизняних дослідників як теоретико-методологічні, так методико-технологічні аспекти використання коворкінгів як бізнес-моделі креативних індустрій.

З огляду на зазначене, **метою статті** є вивчення публічноуправлінських аспектів коворкінгів як бізнес-моделі креативних індустрій, що виступає «магнітом» для талантів на регіональному рівні та інструментом формування урбаністичного портрету регіону.

Виклад основного матеріалу. Останнє вказує на наявність прогалини в знаннях у галузі управління людськими ресурсами між управлінням (HRM) та заохоченням людей використовувати спільні робочі простори. По-перше, не зовсім зрозуміло, як сприймається людський талант в межах спільних робочих середовищ або як (і чому) навички людини відображаються для початку процесу рекрутингу. По-друге, важливо визнати фактори, які приваблюють кваліфікованих фахівців та групи до конкретного середовища, а також різниці між посередніми та непосредними механізмами, які використовуються для повернення цільової аудиторії. У цій статті досліджені управлінські практики та техніки посередництва на прикладі спільних робочих просторів у чотирьох країнах Центральної та Східної Європи (ЦСЄ), які привертають висококваліфікованих фахівців, вплітають їх у підтримуючі нетворки та оптимально примінують їх талант.

Аналіз наявних джерел показав, що існує прогалина в знаннях про те, як коворкінги можуть

служити каталізаторами для розвитку локалізованих підтримуючих спільнот, побудованих навколо талановитих осіб. Більше того, не відомо, чи і як організаційний простір та бренд ідентичність фактично служать для залучення конкретних талантів в певних контекстах. Розуміння таланту в контексті гнучких робочих середовищ та використання можливих механізмів для перетворення спільних робочих просторів у центри талантів залишаються маловивченими темами.

Для відповіді на поставлені питання було обрано 4 коворкінги з ряду країн. Дані аналізу занесені в табл.1. Як видно з табл. 1, більшість філіалів коворкінгів призначені для індивідуального використання, половина була розроблена в основному для груп користувачів, а меншість створена як майданчик для стартап-компаній. Згідно з таксономією сучасних коворкінгів, яку запропонували Orel та Bennis (2021), перший тип робочого простору спрямований на індивідуальних фахівців, які можуть вільно працювати з будь-якого місця. Коворкінги для груп головним чином націлені на корпоративні групи, які шукають робочий простір з обмеженою відкритістю та взаємодіють в основному на більш формальному рівні. Останній тип спрямований на підтримку успіху користувачів, які, в основному, представляють невеликі команди, бізнеси яких знаходяться на початкових етапах їхнього життєвого циклу.

Метою свідомого позиціонування коворкінгу на регіональному ринку талантів та уточнення вимог до резидентів є заповнення простору найбільш релевантними резидентами, які мають спільні цілі та інтереси, що впливатимуть на розвиток регіону. Такий підхід надає змогу локалізувати таланти у регіоні, утримуючи їх від релокації у інші регіони або поза межі країни.

На основі проведеного аналізу було запропоновано схему Циклу циркуляції талантів у коворкінг просторах, яка показує процес та кругообіг етапів циркуляції талантів при взаємодії з коворкінгом (рис. 1).

Рис. 1. Цикл обертання талантів у коворкінгах

Таблиця 1

Типи коворкінг просторів на прикладі популярних коворкінг мереж Європи, Великобританії

Name of Coworking network/Country-city	WeWork/WeWork Labs	Impact Hub	TechHub	Anticafé
Великобританія-Лондон	Локації для стартаперів, резидентів новобудов, індивідуальних фахівців	Локація для підприємців та стартаперів, простір для формування нових бізнесів	Коворкінг для ІТ-фахівців, тематичні івенти та мітапи	Коворкінг для тих, хто поєднує розваги з роботою;
Польща-Варшава	Локації для груп та індивідуальних фахівців	-	-	-
Іспанія – Мадрид	Офіси за вимогою, груп-офіси, індивідуальні робочі місця на день, загальні простори типу опен-спейс	Коворкінг для індивідуальних спеціалістів, консультації для переходу бізнесу в бік сталого розвитку, фахові івенти	-	Коворкінг для тих, хто цінує мікс робочих активностей та розважальних; професія не має значення; нема професійних тематичних івентів
Бельгія-Брюссель	Індивідуальна робота, груп простори	Івенти для індивідуальних спеціалістів, Impact консультації, тренінги та програми, коворкінги	Коворкінг для ІТ-фахівців, тематичні івенти та мітапи	Коворкінг для тих, хто цінує мікс робочих активностей та розважальних; професія не має значення; нема професійних тематичних івентів
Швейцарія-Берн	-	Простір для індивідуальних фахівців, простір для стартапів, простір для малих бізнесів	-	-

З механізмами приваблення таланту як першою фазою зображають цикл управління людськими ресурсами, який також включає в себе відбір, розвиток та утримання талантів. Оскільки процес залучення талантів має циклічний характер, його найкраще розуміти як постійний процес, який поступово дозволяє простору максимізувати ефективність. Якщо простір досяг «критичної маси» талановитих резидентів, його оператори можуть стати більш конкретними в критеріях відбору потенційних нових членів. З іншого боку, вони також можуть почати виключати членів, які не відповідають, на основі постійного аналізу результатів, як це спостерігається у деяких випадках. Крім того, оскільки зусилля з розвитку та утримання таланту стають більш індивідуалізованими, брендова ідентичність підвищується, і зовнішній талант починає розглядати членство як щось, до чого їм варто прагнути. У суті, приваблення таланту починає жити своїм власним життям, і функціонування цих механізмів покращується з часом.

Беручи до уваги різні моделі коворкінгів та схему Циклу циркуляції талантів у коворкінг-

просторах, опишемо основні характеристики, підхарактеристики та похідні при розбудові регіональних коворкінгів (табл. 2).

Висновки. На основі проведеного аналізу було виявлено, що робочі простори типу «коворкінг» грають ключову роль у формуванні урбаністичного портрету регіону де значну роль відіграють бізнеси-представники креативних індустрій, до яких належать і коворкінги.

Таким чином, коворкінги виступають як центром залучення локальних талантів, так і магнітом для привернення уваги регіональної спільноти, що в результаті стає осередком концентрації талантів у регіоні та механізмом захисту території від інтелектуального та творчого занепаду.

Коворкінг простори є рушіями «позитивних соціальних змін», бо в них народжуються нові колаборації, нові проекти, вони є одночасно інструментом бізнесу, джерелом інвестицій та отримання прибутку. З розвитком коворкінгів відіграють ще більшу роль, впливаючи на пошук рішень у таких задачах як соціальна рівність, екологічний вплив, гендерна рівність тощо.

Коворкінги як бізнес-модель креативних індустрій

Головні характеристики коворкінг-просторів	Підхарактеристики коворкінг-просторів	Що дає в результаті?
Спільнота однодумців	<ul style="list-style-type: none"> – Атмосфера/відчуття приналежності – Створення бізнес спільноти – Бренд як частина простору – Довгострокові стосунки – Застосування маркетинг інструментів для досягнення бізнес цілей – Об'єднання спеціалістів за спільними рисами/напрямами 	Бізнес-фокус. Ком'юніті фокус
Бренд айдентіті	<ul style="list-style-type: none"> – Простір, як частина великої ідеї – Приналежність фахівця до певного бренду – Вбудова коворкінгу в локальний бізнес ландшафт 	Створення доданої вартості
Організація простору	<ul style="list-style-type: none"> – Джерело для натхнення – Залучення індивідуалів та груп що обирають певний простір – Формування окремих команд – Обмін інформацією між резидентами/філіалами 	Бажання бути присутнім
Механізми залучення талантів	<ul style="list-style-type: none"> – Публічний прояв – Організація заходів як засобу просування та популяризації коворкінгу 	Системний підхід. Перша селекція
Механізми відбору талантів	<ul style="list-style-type: none"> – Відбір за критеріями – Цінова політика – Ком'юніті, як регулююча функція відбору та формування 	Системний підхід. Селекція
Розвиток та утримання талантів	<ul style="list-style-type: none"> – Менторинг/Коучинг – Інкубатори та акселератори, грантові програми з партнерами – Вивчення потреб резидентів – Управління очікуваннями резидентів – Викремлення додаткової внутрішньої одиниці для управління талантом – Івенти як засіб утримання та розвитку талантів 	Інструменти для управління потребами резидентів
	<ul style="list-style-type: none"> – Івенти, як засіб розбудови спільноти – Механізми управління талантами – Спільнота, як саморегульований механізм управління талантами 	Розширення впливу. Нові бізнес моделі Розширення кола однодумців

Опосередкована роль коворкінгів полягає у стимуляції розвитку бізнесів резидентів, які є платниками податків у місцевий бюджет. Розбудова спільноти є ключовою у даній моделі і таким чином досягається позитивний вплив і на бізнес результати (концентрація зусиль талантів, обмін думками, «круглі столи», взаємодія між різними нішами тощо).

Для реалізації свого потенціалу як центрів талантів, спільні робочі простори конструюють і адаптують велику кількість механізмів залучення, відбору та утримання талантів. Докази вказують на те, що ці механізми різняться в кожному робочому просторі і загалом є час-

тиною стратегічного каркасу, який визначає позицію спільного робочого простору на місцевому ринку. Тим не менше, можна визначити деякі схожості між зазначеними механізмами, оскільки всі вони базуються на першочерговому визначенні таланту, визнанні сумісності процвітаючих резидентів та інвестуванні в створення значущих відносин між залученими користувачами. Напрямоком для подальших досліджень може слугувати стратегія розбудови бренд ідентичності коворкінгу на основі ресурсності регіону та аналізу складу населення. Також, кросс-секторальна робота з громадами на основі моделі коворкінгу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Bandinelli C., Gandini A. Hubs vs Networks in the Creative Economy: Towards a 'Collaborative Individualism'. *Creative Hubs in Question*. Cham, 2019. P. 89–110. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-030-10653-9_5 (date of access: 27.11.2023).

2. Bianchi F., Casnici N., Squazzoni F. Solidarity as a byproduct of professional collaboration: Social support and trust in a coworking space. *Social Networks*. 2018. Vol. 54. P. 61–72. URL: <https://doi.org/10.1016/j.socnet.2017.12.002> (date of access: 27.11.2023).

3. Bouncken R. B., Görmar L. Entrepreneurial Orientation in Coworking-Spaces for Corporate Entrepreneurship and Venturing. *Multidisciplinary Business Review*. 2021. Vol. 14, no. 1. P. 84–94. URL: <https://doi.org/10.35692/07183992.14.1.8> (date of access: 27.11.2023).
4. Brown J. Curating the “Third Place”? Coworking and the mediation of creativity. *Geoforum*. 2017. Vol. 82. P. 112–126. URL: <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2017.04.006> (date of access: 27.11.2023).
5. Cabral V., Winden W. V. Coworking: an analysis of coworking strategies for interaction and innovation. *International Journal of Knowledge-Based Development*. 2016. Vol. 7, № 4. P. 357. URL: <https://doi.org/10.1504/ijkbd.2016.080869> (date of access: 27.11.2023).
6. Castilho M., Quandt C. Collaborative Capability in Coworking Spaces: Convenience Sharing or Community Building. *Technology Innovation Management Review*. 2017. Vol. 7, № 12. P. 32–42. URL: <https://doi.org/10.22215/timreview/1126> (date of access: 27.11.2023).
7. Cnossen B., Bencherki N. The role of space in the emergence and endurance of organizing: How independent workers and material assemblages constitute organizations. *Human Relations*. 2018. Vol. 72, no. 6. P. 1057–1080. URL: <https://doi.org/10.1177/0018726718794265> (date of access: 27.11.2023).
8. Collings D. G., Mellahi K., Cascio W. F. Global Talent Management and Performance in Multinational Enterprises: A Multilevel Perspective. 2018. Vol. 45, no. 2. P. 540–566. URL: <https://doi.org/10.1177/0149206318757018> (date of access: 27.11.2023).
9. Di Risio A. What coworking spaces need to succeed in 2019. Access mode: <https://www.coworkingresources.org/blog/what-coworking-spaces-need-to-succeed>. (date of access: 27.11.2023).
10. Dirani K. M., Nafukho F. M. Talent Management and Development: Perspectives From Emerging Market Economies. *Advances in Developing Human Resources*. 2018. Vol. 20, no. 4. P. 383–388. URL: <https://doi.org/10.1177/1523422318803362> (date of access: 27.11.2023).
11. European Union (2020) Workforce generation changes. Access mode: https://knowledge4policy.ec.europa.eu/foresight/topic/changing-nature-work/hyper-connected-tech-savvy-millennials-workforce-rises-2030_en. (date of access 24.10.2023).
12. Garrett L. E., Spreitzer G. M., Bacevice P. Co-constructing a Sense of Community at Work: The Emergence of Community in Coworking Spaces. *Academy of Management Proceedings*. 2014. Vol. 2014, № 1. P. 14004. URL: <https://doi.org/10.5465/ambpp.2014.139> (date of access: 27.11.2023).
13. Coworking Spaces: A Source of Social Support for Independent Professionals / C. Gerdenitsch et al. *Frontiers in Psychology*. 2016. Vol. 7. URL: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00581> (date of access: 27.11.2023).
14. Hassan S. Employee attachment to workplace: A review of organizational and occupational identification and commitment. *International Journal of Organization Theory & Behavior*. 2012. Vol. 15, № 3. P. 383–422. URL: <https://doi.org/10.1108/ijotb-15-03-2012-b002> (date of access: 27.11.2023).
15. Katonáné Kovács J., Zoltán E. S. Rural Enterprise Hub Supporting Rural Entrepreneurship and Innovation – Case Studies from Hungary. *European Countryside*. 2017. Vol. 9, № 3. P. 473–485. URL: <https://doi.org/10.1515/euco-2017-0028> (date of access: 27.11.2023).
16. Lowell V. L., Morris J. Leading Changes to Professional Training in the Multigenerational Office: *Generational Attitudes and Preferences toward Learning and Technology*. Performance Improvement Quarterly. 2019. Vol. 32, № 2. P. 111–135. URL: <https://doi.org/10.1002/piq.21290> (date of access: 27.11.2023).
17. Schuster J. M. Ephemera, Temporary Urbanism, and Imaging. *Imaging the City*. New York, 2021. P. 361–396. URL: <https://doi.org/10.4324/9780429335211-17> (date of access: 27.11.2023).
18. Migliore A., Ceinar I. M., Tagliaro C. Beyond Coworking: From Flexible to Hybrid Spaces. *Human Resource Management*. Cham, 2021. P. 3–24. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-030-62167-4_1 (date of access: 27.11.2023).
19. Orel M, Alonso Almeida MDM. The ambience of collaboration in coworking environments. *J Corp Real Estate*. 2019;21(4): 273–289. doi: 10.1108/JCRE-12-2018-0050.
20. Oxford Economics (2012) Global Talent 2021. How the new geography of talent will transform human resource strategies. Access mode: <https://www.oxfordeconomics.com/Media/Default/Thought%20Leadership/global-talent-2021.pdf> (date of access 26.11.2023).
21. Ribeiro J., Machado C. Global Talent Management: Reality or Utopia? A Special Glance Through a Portuguese Multinational Organization. *Management and Industrial Engineering*. Cham, 2017. P. 115–141. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-319-53400-8_6 (date of access: 27.11.2023).
22. Spinuzzi C. Working Alone Together. *Journal of Business and Technical Communication*. 2012. Vol. 26, № 4. P. 399–441. URL: <https://doi.org/10.1177/1050651912444070> (date of access: 27.11.2023).
23. Tarry A. Introduction. *Coaching with Careers and AI in Mind*. 2018. P. 1–15. URL: <https://doi.org/10.4324/9780429451553-1> (date of access: 27.11.2023).

REFERENCES:

1. Bandinelli, C., & Gandini, A. (2019). Hubs vs Networks in the Creative Economy: Towards a 'Collaborative Individualism'. *У Creative Hubs in Question* (с. 89–110). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-10653-9_5
2. Bianchi, F., Casnici, N., & Squazzoni, F. (2018). Solidarity as a byproduct of professional collaboration: Social support and trust in a coworking space. *Social Networks*, 54, 61–72. <https://doi.org/10.1016/j.socnet.2017.12.002>
3. Bouncken, R. B., & Görmar, L. (2021). Entrepreneurial Orientation in Coworking-Spaces for Corporate Entrepreneurship and Venturing. *Multidisciplinary Business Review*, 14(1), 84–94. <https://doi.org/10.35692/07183992.14.1.8>
4. Brown, J. (2017). Curating the "Third Place"? Coworking and the mediation of creativity. *Geoforum*, 82, 112–126. <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2017.04.006>
5. Cabral, V., & Winden, W. V. (2016). Coworking: an analysis of coworking strategies for interaction and innovation. *International Journal of Knowledge-Based Development*, 7(4), 357. <https://doi.org/10.1504/ijkbd.2016.080869>
6. Castilho, M., & Quandt, C. (2017). Collaborative Capability in Coworking Spaces: Convenience Sharing or Community Building? *Technology Innovation Management Review*, 7(12), 32–42. <https://doi.org/10.22215/timreview/1126>
7. Cnossen, B., & Bencherki, N. (2018). The role of space in the emergence and endurance of organizing: How independent workers and material assemblages constitute organizations. *Human Relations*, 72(6), 1057–1080. <https://doi.org/10.1177/0018726718794265>
8. Collings, D. G., Mellahi, K., & Cascio, W. F. (2018). Global Talent Management and Performance in Multinational Enterprises: A Multilevel Perspective. *Journal of Management*, 45(2), 540–566. <https://doi.org/10.1177/0149206318757018>
9. DiRisio A. What coworking spaces need to succeed in 2019. Access mode: <https://www.coworkingresources.org/blog/what-coworking-spaces-need-to-succeed>. (date of access: 27.11.2023)
10. Dirani, K. M., & Nafukho, F. M. (2018b). Talent Management and Development: Perspectives From Emerging Market Economies. *Advances in Developing Human Resources*, 20(4), 383–388. <https://doi.org/10.1177/1523422318803362>
11. European Union (2020) Workforce generation changes. Access mode: https://knowledge4policy.ec.europa.eu/foresight/topic/changing-nature-work/hyper-connected-tech-savvy-millennials-workforce-rises-2030_en. (date of access 24.10.2023).
12. Garrett, L. E., Spreitzer, G. M., & Bacevice, P. (2014). Co-constructing a Sense of Community at Work: The Emergence of Community in Coworking Spaces. *Academy of Management Proceedings*, 2014 (1), 14004. <https://doi.org/10.5465/ambpp.2014.139>
13. Gerdenitsch, C., Scheel, T. E., Andorfer, J., & Korunka, C. (2016). Coworking Spaces: A Source of Social Support for Independent Professionals. *Frontiers in Psychology*, 7. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00581>
14. Hassan, S. (2012). Employee attachment to workplace: A review of organizational and occupational identification and commitment. *International Journal of Organization Theory & Behavior*, 15(3), 383–422. <https://doi.org/10.1108/ijotb-15-03-2012-b002>
15. Katonáné Kovács, J., & Zoltán, E. S. (2017). Rural Enterprise Hub Supporting Rural Entrepreneurship and Innovation – Case Studies from Hungary. *European Countryside*, 9(3), 473–485. <https://doi.org/10.1515/euco-2017-0028>
16. Lowell, V. L., & Morris, J. (2019). Leading Changes to Professional Training in the Multigenerational Office: Generational Attitudes and Preferences toward Learning and Technology. *Performance Improvement Quarterly*, 32(2), 111–135. <https://doi.org/10.1002/piq.21290>
17. Orel, M., & Alonso Almeida, M. d. M. (2019). The ambience of collaboration in coworking environments. *Journal of Corporate Real Estate*, 21(4), 273–289. <https://doi.org/10.1108/jcre-12-2018-0050>
18. Migliore, A., Ceinar, I. M., & Tagliaro, C. (2021). Beyond Coworking: From Flexible to Hybrid Spaces. *У Human Resource Management* (с. 3–24). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-62167-4_1
19. Schuster, J. M. (2021). Ephemera, Temporary Urbanism, and Imaging. *У Imaging the City* (с. 361–396). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429335211-17>
20. Oxford Economics (2012) Global Talent 2021. How the new geography of talent will transform human resource strategies. Access mode: <https://www.oxfordeconomics.com/Media/Default/Thought%20Leadership/global-talent-2021.pdf> (date of access 26.11.2023).

21. Ribeiro, J., & Machado, C. (2017). Global Talent Management: Reality or Utopia? A Special Glance Through a Portuguese Multinational Organization. *У Management and Industrial Engineering* (с. 115–141). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-53400-8_6
22. Spinuzzi, C. (2012). Working Alone Together. *Journal of Business and Technical Communication*, 26(4), 399–441. <https://doi.org/10.1177/1050651912444070>
23. Tarry, A. (2018). Introduction. *У Coaching with Careers and AI in Mind* (с. 1–15). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429451553-1>

ЗМІСТ

Василь АНДРЕЄВ

ОСНОВНІ ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ ПУБЛІЧНОГО СЛУЖБОВЦЯ
В ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ.....3

Єлизавета БОНДАРЕЦЬ

ТЕОРЕТИЧНІ, ІСТОРИЧНІ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ
ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ В УКРАЇНІ.....8

Ірина ДРАГАН, Надія ДАЦІЙ, Наталія ОРЛОВА

СВІТОВИЙ ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ТА НАДАННЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ.....15

Алі Магеррамов

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ЧИННИК КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ДЕРЖАВИ
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ІНТЕГРАЦІЇ:
ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТА ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ.....23

Катерина МАЙСТРЕНКО, Людмила АКІМОВА, Олександр АКІМОВ

АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ-СИРИТ В УКРАЇНІ.....32

Лариса МАТВЄЄВА

ПАСІОНАРНІСТЬ НАЦІЇ ЯК РЕСУРС ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ...39

Христина ХОМИК

КРИЗОВІ СИТУАЦІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПОДІЛ ВЛАДИ:
ПОРІВНЯЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАНЦІЇ, НІМЕЧЧИНИ ТА УКРАЇНИ.....45

Дар'я БІЛА, Ірина ЧИКАРЕНКО

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ УДОСКОНАЛЕННЯ
ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ
ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ.....50

Віталій БАШТАННИК, Костянтин ГАВРИЛЕНКО

ІНТЕГРОВАНІ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ 3.0:
ТРАНСФОРМАЦІЯ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ
НАЦІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ.....57

Тетяна ДРОБАХІНА

КРЕАТИВНІ КОВОРКІНГИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ
УРБАНІСТИЧНОГО ПОРТРЕТУ РЕГІОНУ ТА ДЖЕРЕЛО «ПУЛУ ТАЛАНТІВ»65

CONTENTS

Vasyl ANDREEV

THE MAIN STAGES OF THE FORMATION OF THE INSTITUTE OF THE PUBLIC SERVANT
IN THE PROCESS OF IMPLEMENTING PUBLIC POWER IN UKRAINE.....3

Yelyzaveta BONDARETS

THEORETICAL, HISTORICAL AND REGULATORY FRAMEWORK FOR PUBLIC
ADMINISTRATION OF PHYSICAL CULTURE AND SPORTS DEVELOPMENT IN UKRAINE.....8

Iryna DRAGAN, Nadiia DATSII, Nataliia ORLOVA

WORLD EXPERIENCE OF IMPLEMENTATION OF THE STATE POLICY
OF FINANCIAL SUPPORT OF THE HEALTH CARE INDUSTRY
AND THE PROVISION OF MEDICAL SERVICES.....15

Ali Magerramov

DIGITALIZATION AS A FACTOR OF STATE COMPETITIVENESS
IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION AND INTEGRATION:
THEORETICAL ANALYSIS AND PRACTICAL RECOMMENDATIONS FOR UKRAINE.....23

Kateryna MAISTRENKO, Liudmyla AKIMOVA, Oleksandr AKIMOV

ANALYSIS OF STATE POLICY IN THE SPHERE OF SOCIAL
AND PEDAGOGICAL SUPPORT FOR ORPHAN CHILDREN IN UKRAINE.....32

Larysa MATVEEVA

PASSION OF THE NATION AS A RESOURCE OF PUBLIC ADMINISTRATION:
THEORETICAL APPROACHES.....39

Khrystyna KHOMYK

CRISIS SITUATIONS AND THEIR IMPACT ON SEPARATION OF POWERS:
A COMPARATIVE STUDY OF FRANCE, GERMANY, AND UKRAINE.....45

Daria BILA, Iryna CHYKARENKO

MODELLING THE PROCESSES OF IMPROVING THE INSTITUTIONAL SUPPORT
FOR THE FORMATION AND IMPLEMENTATION OF THE STATE YOUTH POLICY.....50

Vitalii BASHTANNYK, Kostyantyn HAVRYLENKO

INTEGRATED SYSTEMS OF PUBLIC ADMINISTRATION 3.0:
TRANSFORMATION OF THE CONCEPTUAL MODEL OF THE DEVELOPMENT
OF THE NATIONAL DEVELOPMENT STRATEGY.....57

Tetiana DROBAKHINA

CREATIVE COWORKINGS AS THE INSTRUMENTS OF REGIONAL URBAN PORTRAIT
DEVELOPMENT AND SOURCES OF TALENT POOLS.....65

НОТАТКИ

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

Випуск 3

Коректура • Ірина Миколаївна Чудеснова

Комп'ютерна верстка • Марина Сергіївна Михальченко

Формат 60x84/8. Гарнітура Arial.

Папір офсет. Цифровий друк. Ум. друк. арк. 6,05. Запов. № 1223/771. Наклад 300 прим.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»

65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглєзі, 6/1

Телефон +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08

E-mail: mailbox@helvetica.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 7623 від 22.06.2022 р.